

Neuvottelutulos hallitusohjelmasta

17.6.2011



# Avoim, oikeudenmukainen ja rohkea Suomi

Jyrki Kataisen hallituksen tavoitteena on välittävä ja menestyvä Suomi. Suomea kehitetään pohjoismaisena hyvinvointivaltiona ja yhteiskuntana, joka kantaa vastuunsa paitsi omista kansalaisistaan, myös kansainvälisesti osana pohjoismaita, Eurooppaa ja maailmaa.

Suomalainen yhteiskunta perustuu ahkeruudelle, työn ja yrittäjyyden kunnioittamiselle, tasa-arvolle, yhteisvastuulle sekä toisistamme välittämislle. Jokaisen kunnioittaminen ja avoimuus erilaisuutta kohtaan ovat suomalaisia hyveitä. Suomen kaksikielisyys on rikkaus ja voimavara. Eri uskonnot ja yhteisöt ovat arvokkaita moraalisen kasvun kannalta. Suomessa kaikki ovat samanarvoisia sukupuolesta, iästä, alkuperästä, kielestä, uskonnosta, vakaumuksesta, mielipiteistä, terveydestä, vammaisuudesta, seksuaalisesta suuntautumisesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä riippumatta. Hallitus toimii määrätietoisesti rasismia ja syrjintää vastaan.

Pohjoismainen, korkeaan työllisyysasteeseen, kilpailukykyiseen talouteen, tasa-arvoisiin palveluihin sekä huolenpitoon perustuva hyvinvointimalli on osoittautunut parhaaksi yhteiskuntajärjestelmäksi. Siinä yhdistyvät sosiaalinen eheys ja kilpailukyky. Hallitus parantaa hyvinvointiyhteiskunnan perusrakenteita päättäväisesti. Koko maata kehitetään alueellisia erityispiirteitä kunnioittaen.

Hyvinvointi syntyy työstä. Suomen tulevaisuuden menestys sekä hyvinvointivaltion kestävä rahoitus ovat riippuvaisia korkeasta työllisyysasteesta. Hallituksen tavoitteena on varmistaa kaikille työhön kykeneville mahdollisuudet ja kannusteet työhön osallistumiseen, pidentää työuria sekä tarjota olemassa olevalle ja uudelle elinkeinotoiminnalle hyvät toimintaedellytykset. Työmarkkinoilla vallitseva luottamuksen ilmapiiri sitouttaa eri osapuolet yhteisiin päämääriin. Tämä vahvistaa myös maamme kilpailukykyä.

Osaamiseen ja luovuuteen perustuva suomalaisen työn kilpailukyky edellyttää toimivaa koulutusjärjestelmää. Maailman parasta peruskoulua vahvistetaan tasa-arvoisten mahdollisuuksien takaajana. Sivistys on oma päämääränsä. Suomi tähtää kansainväliseen kärkeen niin ammattiosaamisessa, korkeakoulutuksessa kuin tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa.

Eriarvoisuuden kasvu on vaara suomalaiselle yhteiskunnalle ja elämäntavalle. Hallitus toimii päättäväisesti hyvinvointiyhteiskunnan perusrakenteiden kehittämiseksi ja vahvistamiseksi. Köyhyyttä eriarvoisuutta ja epätasa-arvoa vähennetään. Perheiden hyvinvointia ja jokaisen yhteiskunnallista osallisuutta lisätään.

Sukupolvien välinen tasa-arvo on hallituksen keskeinen päämäärä. Tasa-arvoisten ja laadukkaiden julkisten palveluiden sekä sosiaaliturvan resurssien riittävyys varmistetaan hyvin hoidetulla julkisella taloudella. Samalla huolehditaan eläkkeiden kestävästä rahoituksesta ja riittävydestä myös tuleville sukupolville.

Ympäristö jätetään tuleville sukupolville paremmassa kunnossa. Suomea rakennetaan luonnon monimuotoisuuden vaalimisen ja ilmastonmuutoksen torjunnan edelläkävijämaaksi. Hallituksen tavoitteena on tehdä tulevaisuuden Suomesta hiilineutraali yhteiskunta, nostaa Suomi ympäristöteknologian ykkösmaaksi ja kehittää Suomesta maailman ympäristötietoisin kansakunta.

Suomi harjoittaa aktiivista ja aloitteellista ulkopoliittikkaa ja yhteistyötä muiden kansakuntien ja kansojen kanssa. Suomi toimii aktiivisesti pohjoismaisen sekä lähinaapureiden välisen yhteistyön tiivistämiseksi, Euroopan unionin toiminnan kehittämiseksi ja osana globaalia yhteisöä. Suomi toimii globaalin köyhyyden vähentämiseksi.

Euroopan unioni on Suomen tärkein kansainvälisen yhteistyön vaikutuspaikka. Suomen tavoitteena on EU, joka on rauhan, kasvun, työllisyyden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden projekti. Sen jäsenyys ja yhteisöllinen kehittäminen on Suomen etu. Itsenäisyyttä on osallistuminen kansainväliseen päätöksentekoon siellä missä tehdään suomalaisiin vaikuttavia päätöksiä.



# Sisällys

AVOIN, OIKEUDENMUKAINEN JA ROHKEA SUOMI .....	3
1 HALLITUKSEN PAINOPISTEALUEET .....	7
1.1 Köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen.....	7
1.2 Julkisen talouden vakauttaminen .....	7
1.3 Kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen.....	7
2 TALOUSPOLITIikka.....	9
3 ULKO-, TURVALLISUUS- JA PUOLUSTUSPOLITIikka SEKÄ EU-ASIAT .....	17
4 OIKEUSPOLITIikka, SISÄINEN TURVALLISUUS JA MAAHANMUUTTO .....	24
5 KOULUTUS-, TIEDE- JA KULTTUURIPOLITIikka.....	31
6 ELINKEINO-, TYÖLLISYYS- JA INNOVAATIOPOLITIikka.....	38
7 HYVINVOINTIPOLITIikka .....	55
8 YMPÄRISTÖPOLITIikka.....	68
9 ILMASTOPOLITIikka .....	74
10 KUNTAPOLITIikka JA HALLINNON KEHITTÄMINEN .....	75
11 OMISTAJAPOLITIikka .....	79
LIITTEET .....	80



# 1 HALLITUKSEN PAINOPISTEALUEET

Hallituksen toimintaa ja kaikkea päätöksentekoa yhdistää kolme keskeistä kokonaisuutta. Nämä kokonaisuudet ovat köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen; julkisen talouden vakauttaminen; sekä kestävä talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen.

## 1.1 Köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen

Maailman muutos kohtelee ihmisryhmiä eri tavoin. Osaa ihmisistä uhkaa pysyvä syrjäytyminen. Työttömyyden ja köyhyyden lisäksi kyse on myös näköalattomuudesta ja osattomuudesta.

Työ on parasta sosiaaliturvaa. Työmarkkinoita, verotusta ja sosiaaliturvaa on kehitettävä osallisuuden ja työllisyyden näkökulmasta. Suomen tulevaisuuden menestys ja hyvinvointi nojaavat yhteiskunnan korkeaan työllisyysasteeseen, sosiaaliseen eheyteen ja tasa-arvoisuuteen.

Sukupolvelta toiselle periytyvä köyhyys ja syrjäytyminen on katkaistava. Jokainen ansaitsee reilun alun ja aidot tasaveroiset mahdollisuudet elämälleen. Yhteiskunnan vastuun rinnalla on yhteisön vastuu. Ihmisten omaa vastuuta itsestään, perheistään ja yhteisöistään tuetaan. Kansalaisjärjestöjen tekemä arvokas työ täydentää yhteiskunnan palveluita ja lisää hyvinvointia.

Hallitus kaventaa tulo-, hyvinvointi- ja terveyseroja. Peruspalveluita vahvistetaan ja uudistetaan, turvataan ikäihmisille ihmisarvoinen vanhuus, panostetaan sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ennaltaehkäisyyn, mielenterveys- ja päihdepalveluihin sekä parannetaan toimeentuloturvaa ja estetään asuinalueiden eriytymistä. Koulupudokkuuteen puututaan. Hallitus valmistelee vanhuspalvelulain sekä laaja-alaisen, köyhyyttä, eriarvoisuutta ja syrjäytymistä vähentävän toimenpideohjelman.

## 1.2 Julkisen talouden vakauttaminen

Vain vakaa ja terveellä pohjalla oleva julkinen talous takaa kestävä hyvinvoinnin. Julkisen talouden kestävyysvaje johtuu ensisijaisesti ikääntymiskehityksen aiheuttamasta nopeasta huoltosuhteen heikkenemisestä.

Julkisen talouden kestävyyskannalta ratkaisevaa on se, että mahdollisimman moni työikäinen on työssä. Työurien pidentämiseen tähtäävät toimet kohdistetaan työuran alkuun, keskelle ja loppupäähän. Kestävyysvajetta vähennetään myös lisäämällä tuottavuutta yksityisessä ja julkisessa taloudessa sekä lisäämällä syntyvyyttä ja aitoon työvoimatarpeeseen perustuvaa työperäistä maahanmuuttoa.

Valtion velkasuhde käännetään laskuun vaalikauden loppuun mennessä. Keinoina ovat taloudellisen kasvun vauhdittaminen, työllisyyden parantaminen, työurien pidentäminen, kotimaisen kysynnän tukeminen, verotulojen lisääminen sekä kohdennetut menojäädetykset ja säästöt. Osana vajeen kattamista hallitus toimii päämäärätietoisesti harmaata taloutta vastaan.

Hallitus toteuttaa kattavan vahvoin peruskuntiin perustuvan kunta- palvelurakennemuutoksen koko maassa, jonka puitteissa hallinnon rakenteita sekä kuntien tuottavuutta ja vaikuttavuutta parannetaan.

## 1.3 Kestävä talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen

Hallitus edistää suomalaisen työn ja yrittämisen kilpailukykyä avoimilla maailmanmarkkinoilla. Talouskasvun täytyy olla ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä. Avainasemassa ovat osaamisen vahvistaminen sekä houkuttelevan ja toimivan ympäristön luominen yrityksille.

Hallitus tavoittelee Suomea, joka on maailman eturintamassa ympäristöystävällisessä, resurssi- ja materiaalitehokkaassa taloudessa sekä kestävien kulutus- ja tuotantotapojen kehittäjänä. Ympäristötavoitteiden saavuttaminen edellyttää toimia kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla.

Suomalaista elinkeinorakennetta monipuolistetaan ja vahvistetaan. Perinteisten vahvuuksien, kuten alkutuotannon ja perusteollisuuden kehittämisen lisäksi rakennetaan uusia kasvualoja teollisuudessa, palveluissa ja luovilla aloilla. Elinkeinopoliittisia toimenpiteitä suunnataan tukemaan erityisesti uusia, kasvuhakuisia, työllistäviä ja kansainvälistyviä yrityksiä. Verotusta uudistetaan talouskasvua vauhdittavaksi, ekologiseksi ja oikeudenmukaiseksi.

Suomen menestyksen ja hyvinvoinnin kasvu on riippuvainen laajasta sivistyksestä, ammattitaidosta ja korkeasta osaamisesta. Koulutukseen ja tutkimukseen panostaminen on pitkäjänteistä kasvupolitiikkaa. Hallitus huolehtii koulutuksen, osaamisen ja tutkimuksen riittävästä rahoituksesta.

Vakaat ja toimivat työmarkkinat ovat kilpailukyvyn edellytys. Hallitus toimii tiiviissä ja hyvässä yhteistyössä työmarkkinaosapuolten kanssa talouspolitiikan ja työmarkkinapolitiikan yhteensovittamiseksi. Hallitus on valmis tukemaan työmarkkinaratkaisun syntyä kilpailukykyä sekä työllisyyden ja ostovoiman tukevin keinoin.

Korkean työllisyyden takaamiseksi hallitus tehostaa toimia työttömyyttä vastaan. Jatkuvalle osaamisen parantamiselle ja joustavalle työstä työhön siirtymiselle luodaan toimivat olosuhteet. Työelämää kehitetään työssä jaksamisen vahvistamiseksi ja tuottavuuden parantamiseksi.

Työttömien työkyvyn ylläpitoon ja työmarkkinavalmiuksien parantamiseen panostetaan. Tavoitteena on mahdollisimman nopea paluu työmarkkinoille. Työnteon esteet ja työllistymisen kynnykset poistetaan ja kannustavuutta lisätään. Työelämän joustavuutta sekä osatyökykyisten ja vammaisten mahdollisuuksia työntekoon kehitetään. Pätkätyöläisten ja mikroryttäjien asemaa parannetaan. Nuorisotyöttömyyttä ja työkyvyttömyyseläkkeelle jäävien määrää vähennetään.



## 2 TALOUSPOLITIikka

### Julkisen talouden kestävyys

Hallituksen talouspolitiikka tähtää talouden kasvupotentiaalin vahvistamiseen kestäväällä tavalla, työllisyysasteen nousuun, kotitalouksien ostovoiman myönteiseen kehitykseen sekä kansainvälisen kilpailukyvyyn ja teollisuuden toimintaedellytysten kohentamiseen. Kestävä julkinen talous on hyvinvoinnin perusta. Hallitus harjoittaa aktiivista, kansantalouden kasvumahdollisuuksia ja työllisyyttä tukevaa finanssipolitiikkaa.

Hallituksen tavoitteena on hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspohjan vahvistaminen siten, että julkinen talous on kestäväällä pohjalla. Vain tätä kautta voidaan turvata talouden kasvu, hyvinvointiyhteiskunnan rahoitus ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutuminen. Kokonaisuuteen kuuluvat sekä valtiotaloutta, kuntataloutta että työeläkejärjestelmän rahoitusta koskevat päätökset. Kestävyysvajeesta tehdyt arviot vaihtelevat vuonna 2011 noin 2–5 % välillä suhteessa bruttokansantuotteeseen. Valtiovarainministeriön arvio julkisen talouden turvaavasta ylijäämästä on 4 % vuonna 2015 hallitusohjelmaa kirjoitettaessa. Terve valtiontalous ja koko julkisen talouden kestävyys ovat edellytys hyvinvoinnille pitkällä aikavälillä.

Hallituksen tavoitteena on julkisen talouden turvaaminen toimintalinjalla, joka koostuu kolmesta osasta:

#### 1. Julkisen talouden kestävyys ja finanssipolitiikka

Hallituksen tavoitteena on valtiontalouden velan ja kokonaistuotannon suhteen kääntäminen selkeään laskuun vaalikauden loppuun mennessä. Hallitus tavoittelee määrätietoisin toimin ja mahdollisimman nopeassa aikataulussa valtiontalouden tasapainoa sekä ennusteita vahvempaa talouskasvua.

Julkisen talouden kestävyttä turvataan vaalikauden aikana tehtävillä etupainotteisilla menojen ja tulojen sopeutustoimilla sekä rakenteellisilla toimilla. Valtion menoja ja tuloja sopeutetaan nettomääräisesti yhteensä 2,5 mrd. euroa vuoteen 2015 mennessä vuositasolla. Sopeutus jakautuu tasan tulo- ja menotoimenpiteiden kesken.

Tämän lisäksi 800 milj. euroa kohdennetaan uudelleen siten, että 400 milj. euroa käytetään perusturvan parantamiseen, 200 milj. euroa työllisyyttä ja kasvua edistäviin toimiin ja 200 milj. euroa varataan lisätalousarviotarpeisiin. Kehyksen hintakorjausten yhteydessä ja päästöoikeuksien huutokauppatulojen myötä menokehykseen tulevaa liikkumavaraa voidaan ohjata velan maksuun ja hallitusohjelman strategisten tavoitteiden toteuttamiseen.

Toimenpiteet on kuvattu veromuutosten osalta liitteessä 1 ja menomuutosten osalta liitteessä 2.

Kansainvälinen kilpailukyky ja suomalaisen teollisuuden toimintaedellytykset ovat tärkeitä kestävä kasvun ja työllisyyden rakentamisessa. Valtion menoja kohdentamalla tuetaan talouden kasvupotentiaalia. Verotuksen tasoa ja rakennetta uudistetaan talouskasvua, työllisyyttä ja yrittäjyyttä tukevaan suuntaan. Hallitus toimii niin, että työn verotus ei vaalikauden aikana kiristy. Kansalaisten ostovoiman myönteisestä kehityksestä huolehditaan sekä veroratkaisujen että perusturvan parannusten avulla. Hallituksen vero- ja menolinjaukset kannustaa työntekoon ja lisää yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta.

Hallitus rakentaa kehyspäätöksensä siten, että hallitusohjelmaan kirjatut talouspolitiikan tavoitteet toteutuvat ja Suomen valtion nykyinen luottoluokitus säilyy. Hallitus sitoutuu toteuttamaan uusia lii- säsopeutustoimia, mikäli valtion velan bruttokansantuoteosuus ei näytä kääntyvän laskuun ja valtion talouden alijäämä näyttää asettuvan yli 1 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Hallitus seuraa vuosittain em. valtiontalouden tavoitteiden toteutumista ja panee tarvittaessa täytäntöön ehdollisia toimia siten, että niitä toteutetaan prosentuaalisesti yhtä paljon. Näitä ehdollisia toimia ovat valtion menojen ja kuntien valtionapujen lisäjäädys ja sopeutus sekä verojen lisäkorotukset ja verovähennysten karsiminen.

Menojen ja verojen lisäsopeutuksen tarpeen tarkastelu tehdään vuosittain alkaen vuosien 2013–2016 valtion menojen kehyspäätöksestä.

Mikäli ennen vuotta 2015 valtion velan bruttokansantuoteosuus kääntyy selkeään laskuun, voidaan parantuneesta fiskaalisesta asemasta enintään 30 % käyttää menolisäyksiin hallituksen strategisten päämäärien mukaisesti.

## 2. Kestävyysovajetta supistavat rakenteelliset toimet

Kestävyysovajeen kattamiseksi nostetaan työllisyysastetta ja pidennetään työuria, parannetaan julkisten palveluiden vaikuttavuutta, tuloksellisuutta ja tuottavuutta sekä vahvistetaan talouden kasvupotentiaalia verotuksen keinoin ja valtion menoja kohdentamalla.

Hallitus aloittaa koko kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi tarvittavat toimet vuoteen 2015 mennessä. Rakenteellisten uudistusten vaikutus julkisen talouden tilaan kuitenkin näkyy vasta keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Kestävyysovajearviota päivitetään vaalikauden aikana vuosittain, jotta hallituksella on ajantasainen käsitys hallituksen toimien ja suhdannetilanteen vaikutuksista.

Hallituksen tavoitteena on työllisyysasteen nosto 72 prosenttiin ja työttömyyden alentaminen viiteen prosenttiin vaalikauden loppuun mennessä. Tällä on myönteinen vaikutus sekä valtion että julkisen talouden tilaan menojen ja verotulojen kehityksen kautta.

Työllisyysasteen nostamiseksi ja työttömyyden laskemiseksi 5 %:n tasolle käynnistetään hallitusohjelmaan kirjatun mukaisesti uskottavia ja vaikuttavia toimia, joihin kuuluu mm.

- kestävä kasvua ja työllisyyttä tukeva elinkeinopolitiikka
- työurien pidentäminen alusta, keskeltä ja lopusta
- innovaatiopolitiikan uudelleenjärjestely
- työllistymistä tukevat veroratkaisut
- rakennemuutostilanteiden tehokas ennakointi ja hoito
- aktiiviset työvoimapolitiittiset toimet
- työn ja sosiaaliturvan yhteensovitus
- työn ja perheen yhteensovittaminen
- nuorten syrjäytymisen ehkäisy
- opintojen tiivistäminen
- aikuiskoulutuksen kehittäminen sekä
- vaikeasti työllistyvien aseman parantaminen työmarkkinoilla.

Kunnianhimoinen työllisyystavoite tarvitsee tuekseen sekä työvoimapolitiikan uudistamista ja vahvistamista että konkreettisia, kestävä kasvua luovia toimia, kuten verotuksen uudistamista kasvua tukevaan suuntaan ja työllisyyttä tukevia menokohdennuksia. Keskeisinä elementteinä ovat vahva kasvupolitiikka ja sitä tukevat rakenteelliset uudistukset. Näitä toteutetaan erityisesti

- lisäämällä työpanosta työuria pidentämällä ja purkamalla rakenteellista työttömyyttä
- huolehtimalla työeläkejärjestelmän kestävydestä ja riittävästä rahoitustasosta
- parantamalla talouden kasvupotentiaalia, edistämällä yrittäjyyttä ja vähentämällä olennaisesti harmaata taloutta ja
- uudistamalla kunta- ja palvelurakennetta sekä parantamalla hyvinvointipalvelujen tuottavuuskehitystä.

Hallituskauden puolivälissä tehdään laajempi talousstrategian toteutumisen arviointi ja tämän arvion perusteella määritetään tarvittaessa loppuvaalikauden osalta lisätoimenpiteet julkisen talouden vahvistamiseksi ja asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

### 3. Talouspolitiikan ja työmarkkinaratkaisujen koordinointi

Työelämää uudistetaan ja kehitetään yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa. Nykytilanteessa tarvitaan talouspolitiikan ja työmarkkinapolitiikan yhteensovittamista. Tässä mielessä hallitus käynnistää yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa keskustelut, joissa yhteensovitetaan talous- ja työmarkkinapolitiikan päälinjat. Hallitus on valmis osaltaan tukemaan työmarkkinaratkaisun syntyä sellaisin keinoin, jotka tukevat kilpailukykyä sekä työllisyyden ja ostovoiman kehitystä.

## Kestävän kehityksen mittarointi

Suomalaisten aineellisen hyvinvoinnin ja sen jakautumisen, ympäristön tilan sekä sosiaalisen eheyden ja kansalaisten kokeman hyvinvoinnin seurantatietoja sisältävän mittariston yksityiskohdat täsmennetään asiantuntijatyönä valtioneuvoston kanslian asettaman asiantuntijaryhmän ehdotusten mukaisesti käyttäjänäkökulmaa korostaen. Hallitus tähtää siihen, että uudet seuranta- ja viestintävälineet tulevat laajaan käyttöön hallituksen päätöksenteon pohjana ja kansalaiskeskustelun virittäjänä.

## Menosääntö ja kehysmenettely

Hallitus sitoutuu noudattamaan hallitusohjelmassa asetettua menosääntöä ja siihen perustuvaa ensimmäistä kehyspäätöstä. Hallitusohjelman toimenpiteitä toteutetaan vaalikaudella kehyspäätöksen mukaisesti. Menosäännöllä pyritään varmistamaan valtiontalouden vastuullinen, pitkäjänteinen ja taloudellista vakautta edistävä menopolitiikka.

Hallitus toteaa, että kehyksen piiriin kuuluvat valtion menot ovat vuonna 2015 1 215,5 milj. euroa pienemmät kuin 23.3.2011 valtiontalouden ns. teknisessä kehyksessä (40 699 mrd. €). Kehyksen rakenteellisten tarkistusten lisäksi kehyksen kokonaistasoon tehdään hintatasossa tapahtuvia muutoksia vastaavat tarkistukset.

Kehystasossa varataan vuosittain 200 milj. euroa lisätalousarvioita varten. Jos menojen taso lisätalousarvioiden jälkeen jää kehystason alle, voidaan erotus, kuitenkin enintään 200 milj. euroa, käyttää seuraavana vuonna kertaluonteisiin menoihin kehyksen estämättä.

Mikäli talouskasvu osoittautuu ennakkoon arvioitua nopeammaksi, käytetään kasvun myötä kasvaneet tulot ja pienentyneet menot ensisijaisesti valtion velkaantumisen vähentämiseen. Mikäli ennen vuotta 2015 valtion velan bruttokansantuoteosuus kääntyy selkeään laskuun, voidaan parantuneesta fiskaalistasesta asemasta enintään 30 % käyttää menolisäyksiin hallituksen strategisten päämäärien mukaisesti.

Osakkeista mahdollisesti saatavista myyntituloista yli 400 milj. euroa vuodessa ylittävästä osasta voidaan käyttää enintään 150 milj. euroa kertaluonteisiin, kestävästä kasvua tukeviin infra- ja osaamisinvestointeihin.

Päästöoikeuksien huutokaupoista valtiolle kertyneitä tuloja saa kehyksen estämättä käyttää kertaluonteisiin ilmastotoimien ja kehitysyhteistyön menoihin.

Hallitus ei käytä verotukia kehyksen kiertämiseen menosäännön tarkoituksen vastaisesti. Kehys kohtelee neutraalisti tuottovaikutuksiltaan samanlaisia verotukien ja menojen vaihdoksia. Kehys ei rajoita menojen uudelleenbudjetointeja, menokokonaisuuksien ajoitukseen tehtäviä muutoksia eikä vaalikaudella perusteettomasti liian suurina saaduiksi osoittautuneiden tulojen palautuksia tai korvauksia.

Hallitus tarkastelee ennen uusia liikennehankkeita koskevia ratkaisuja liikenneväylärakentamisen kokonaistilannetta. Liikenneväylien rakentamisen ja sen rahoituksen taso pyritään pitämään vuosittain vakaana huomioiden myös maanrakentamisen kustannuskehitys. Hankkeiden taloudelliset sekä työllisyys-, päästö- ja aluepolitiikkaan liittyvät vaikutukset huomioidaan arvioinnissa.

Kehyksen ulkopuolelta kehyksen piiriin siirretään valtion osuus Kansaneläkelaitokselle kansaneläkeläisistä johtuvista menoista.

Kehyksen ulkopuolelle kuuluvat

- työttömyysturvamenot, valtion osuus toimeentulotukimenoista, palkkaturva ja asumistuki. Mainitut menot luetaan kuitenkin kehykseen niiden perusteisiin tehtyjen muutosten menovaikutusten osalta.
- korkomenot
- valtion päättämien veromuutosten (ml. sosiaalivakuutusmaksujen) mahdolliset kompensatiot muille veronsaajille
- teknisesti välitettyjä suorituksia ja ulkopuolisilta saatavia rahoitusosuuksia määrältään vastaavat menot
- veikkausvoittovaroja, totopeleistä saatavia tuloja ja Raha-automaattiyhdistyksen tuloutusta vastaavat menot
- finanssisijoitusmenot
- arvonnisäveromenoihin osoitetut määrärahat.

PLM:n ja MMM:n valtuuksien budjetointia uudistetaan selkeämmäksi ja läpinäkyvämmäksi.

## Hallituksen veropoliittinen linjaus

Verotuksen perustavoitteena on hyvinvointipalveluiden rahoituksen turvaaminen samalla kun hallitus tavoittelee valtiontalouden tasapainoa. Valtiontalouden vahvistamiseksi veropohjaa laajennetaan. Verotuksella vahvistetaan talouskasvua ja työllisyyttä, parannetaan yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta sekä ohjataan tuotantoa ja kulutusta ympäristön kannalta kestävämpään suuntaan. Tuloeroja kavennetaan muun muassa pääomaveroa ja suurten perintöjen verotusta nostamalla sekä pienituloisten verotusta keventämällä.

Suomalaisten yritysten kilpailukyvyyn ja investointihalukkuuden sekä työllisyyden edistämiseksi yhteisöveroa alennetaan ja huolehditaan siitä, ettei palkkatulojen verotus kiristy millään tulotasolla. Työllisyyttä edistetään myös keventämällä pienituloisen työn verotusta, mikä kannustaa työn vastaanottamiseen.

Ansiotuloverotukseen tehdään vaalikaudella vuosittain tarkistus, jonka myötä estetään työn verotuksen kiristyminen kaikilla tulotasoilla inflaation ja ansiotason nousun vuoksi. Tällä tavoin on mahdollista tukea kotitalouksien ostovoiman ja kotimaisen kysynnän kehitystä. Perusturvan varassa olevien ja pieniä ansiotuloja saavien verotusta kevennetään parantamalla kunnallisverotuksen perusvähennystä ja työtulovähennystä. Hallitus selvittää omaishoidon tuen verokohtelun.

Maltillisten palkkaratkaisujen yhteydessä hallitus on valmis harkitsemaan toimenpiteitä, joilla tuetaan talouskasvua, kotitalouksien ostovoiman ja kotimaisen kysynnän kehitystä sekä yritysten kilpailukykyä.

Vuokra- ja omistusasumisen verokohtelun yhtenäistämiseksi asuntolainojen korkojen vähennysoikeutta kavennetaan maltillisesti ja asteittain vaalikauden aikana. Vähennyskelpoisia ovat vaalikauden jälkeen 75 % asuntolainan koroista alijäämähyvitystä tehtäessä. Kotitalousvähennyksen enimmäismäärä lasketaan 2000 euroon, korvattava prosenttiosuus on jatkossa 45 %.

Yliopistoille tehtävien lahjoitusten verovähennyskelpoisuutta jatketaan. Lahjoitusvähennyksen soveltamisalaa ei nykyisestä laajenneta. Hallitus toimii yleishyödyllisten yhteisöiden verovapauden säilyttämiseksi nykyisessä laajuudessaan.

Yritysten työllistämisen-, kasvu- ja investointimahdollisuuksia parannetaan keventämällä yritykseen jätettävän pääoman verotusta laskemalla yhteisöverokantaa 1 prosenttiyksiköllä 25 prosenttiin. Hallitus

seuraa yhteisöverotason kehittymistä kilpailijamaissamme ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin Suomen kansainvälisen kilpailukyvn säilyttämiseksi.

Energiaintensiivisten toimialojen energiaverotusta alennetaan EU-säännösten sallimille minimitasoille vuoden 2012 loppuun mennessä. Tällä tavoin tuetaan yritysten kykyä työllistää, tehdä investointeja ja kasvaa sekä ylläpidetään Suomen kansainvälistä kilpailukykyä.

T&K-vähennyksen toteuttamismahdollisuudet selvitetään pikaisesti.

Elinkeinoverotusta uudistetaan kilpailukyvn ja veropohjan turvaamiseksi vaalikauden alussa tehtävän erillisen selvityksen perusteella. Selvityksessä kartoitetaan mm. konserniverojärjestelmän uudistaminen, tulolähdejaon poistamisen mahdollisuudet, korkojen vähennyskelpoisuuden käsittely, yritysten tappiontasausjärjestelmän laajentaminen, vähennysten käyttömahdollisuudet ja tuotannollisten investointien korotettujen poistojen jatkotarve.

Veropäätösten myötä yritysverotuksen painopiste siirtyy maltillisesti yhtiön käyttöön jäävien tulojen verottamisesta kohti yhtiöstä nostettavien varojen verotusta. Listautuneiden ja listautumattomien yritysten osingonjaon verotus muuttuu siten, että listautumattomien yritysten osalta kertaalleen verotettavan osingon euromääräinen raja alennetaan 60 000 euroon. Sijoitetun vapaan oman pääoman rahastosta nostettavan pääoman palautuksen verokohtelu kirjataan lakiin nyky muodossaan. Selvitetään toimenpiteitä, jolla yritysten listautumiskynnystä pyritään madaltamaan.

Verotuksen sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vahvistamiseksi ja veronmaksukyvn huomioimiseksi pääomatulojen verokanta nostetaan 30 %:iin ja vero muutetaan progressiiviseksi siten, että veron taso on 32 % pääomatulojen 50 000 euroa ylittäviltä osin. Korkotulon lähdevero nostetaan 30 %:iin. Perintö- ja lahjaverotukseen lisätään uusi 16 %:n porras yli 200 000 euron perinnöille ja lahjoille.

Verotuksen painopiste siirtyy kasvua haittaavasta työn ja yrittämisen verotuksesta kohti ympäristö- ja terveysperusteista verotusta. Arvonlisäveropohjaa laajennetaan sanoma- ja aikakauslehtien tilauksiin, jotka siirretään alimpaan arvonlisäverokantaan.

Energiaverouudistuksen vaikutuksia seurataan arvioimalla uudistuksen vaikutukset verokertymään, ympäristön kuormitukseen, kotitalouksien ostovoimaan ja tulonjakoon sekä elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin. Turpeen verotason maltillista nostoa jatketaan hallituskaudella. Ns. windfall-vero toteutetaan kyseisille energiasektoreille esimerkiksi kiinteistön arvoon perustuvana verona.

Maatalouden energiaveronpalautusta muutetaan siten, että energiaverotuksen ilmastonmuutoksen torjuntaan liittyvä ympäristöohjaus ulottuu jatkossa myös maataloussektoriin (co2-päästöt). Kemera- tuki- verovapaus poistetaan.

Liikenteen polttonesteiden verotaso nostetaan kahdessa vaiheessa yhteensä 10 %:lla painottaen hiilidioksidikomponenttia. Ympäristö- ja energiaverojen inflaatiokorotusten tarpeellisuutta arvioidaan vaalikauden puolivälissä.

Autokannan uudistumista nopeutetaan tieliikenteen ilmasto- ja ympäristöhaittojen vähentämiseksi ja liikenneturvallisuuden parantamiseksi siirtämällä autoilun verotuksen painopistettä hankinnan verotuksesta käytön verotukseen ajoneuvoveroa korottamalla. Matkailuautot tuodaan autoveron piiriin tehtävän selvityksen perusteella.

Valmisteverotuksessa sekä ympäristön että terveyden kannalta haitallisten tuotteiden verotusta korotetaan. Veromuutokset toteutetaan yritystoiminnan edellytykset ja suomalaisyritysten kilpailukykyteki- jät huomioiden.

Jäteveron osalta seurataan jätejakeiden hyötykäyttö- ja kierrätysmahdollisuuksien kehitystä ja jakei- den verokohtelua muutetaan tarvittaessa. Arvioidaan, onko tarkoituksenmukaista ottaa käyttöön oma, matalampi verotaso sekajätteen massapoltolle. Jäteveron tasoa nostetaan maltillisesti.

Alkoholin ja tupakan aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi niiden verotusta kiristetään mahdollisuuksien mukaan matkustajatuonti ja laittomien markkinoiden kehitys huomioiden. Tupakan verotuksessa

siirrytään kohti yksikköpainotteista verotusta terveydellisten ja fiskaalisten verotavoitteiden saavuttamiseksi.

Makeisten ja jäätelön valmisteveron pohjaa laajennetaan ja veron tasoa nostetaan. Makeisten ja jäätelön valmisteveron korvaaminen sokeriverolla selvitetään siten, että vero voisi astua voimaan vuoden 2013 alusta.

Hallitus selvittää pakkaus-, maa-aines- ja uraaniverojen käyttöönoton mahdollisuudet ja tarkoituksenmukaisuuden vuoden 2012 loppuun mennessä. Uusien verojen käyttöönottoa arvioidaan hallituskauden puolivälissä.

Veromuutoksista kuntien tuloihin aiheutuvat muutokset kompensoidaan täysimääräisesti. Kuntien yhteisövero-osuus maksetaan 5 prosenttiyksiköllä korotettuna vuosina 2012 ja 2013. Seurakuntien yhteiskunnallisten tehtävien aiheuttamien velvoitteiden korvaaminen selvitetään vuoden 2011 aikana.

Hallitus tähtää siihen, että kiinteistöveron osuus kuntien verotuloista kasvaisi vaalikauden aikana. Kiinteistövero siirretään verotulojen tasauksen ulkopuolelle. Kiinteistöverotuksen muutostarpeet, mm. maapohjan erottaminen omaksi kokonaisuudekseen ja tuulivoimaloiden verokohtelu, selvitetään. Kiinteistöveroa ei uloteta maa- ja metsätalousmaahan.

## **Rahoitusmarkkinatoimet**

Vuonna 2008 Yhdysvalloista alkanut finanssikriisi iski Suomeen viennin romahduksen myötä. Finanssikriisin myötä paljastui monia rahoitusmarkkinoilla ja euroalueen valtioiden velkaantumisessa piileviä ongelmia. Uusien kriisien ennaltaehkäisemiseksi ja rahoitusmarkkinoiden pelisääntöjen uudistamiseksi Suomi toimii aktiivisesti kansallisella, EU- ja kansainvälisellä tasolla finanssimarkkinoiden läpinäkyvyyden ja vakauden parantamiseksi.

Finanssikriisin keskeinen opetus on, että yksittäisten toimijoiden lisäksi finanssimarkkinoilla kehittyviä riskejä tulee seurata kokonaisuutena. Tätä ns. makrovakauseräilyä varten on perustettu Euroopan järjestelmäriskikomitea, jonka varoitusten ja suositusten toimeenpano on jätetty kansallisille viranomaisille. Makrovakauseräilyä voidaan rakentaa nykyisten instituutioiden pohjalle. Finanssivalvonnalle tulee varmistaa toimivaltuudet makrovakauseräilyllisten instrumenttien käyttöön muun muassa yritysten ja kotitalouksien liiallisen velkaantumisen hillitsemiseksi. Tarvittavia toimivaltuuksia selvittämään perustetaan erillinen työryhmä.

Rahoitusmarkkinoiden kehittämiseksi, yritysten kasvurahoituksen turvaamiseksi, pääomamarkkinoiden sääntelyn selkeyttämiseksi, vakauden ja läpinäkyvyyden lisäämiseksi sekä Suomen kansainvälisen kilpailukykyyn tukemiseksi valmistellaan kansallinen pääomamarkkinastrategia vuoden 2012 loppuun mennessä yhdessä keskeisten toimijoiden kanssa.

Rahoitusmarkkinoiden avoimuus ja läpinäkyvyys ovat tärkein uusien pelisääntöjen tavoite. Samalla uudistetaan pankkien ja rahoituslaitosten pääomavaateet estämään häiriöiden aiheuttamia ketjureaktioita Basel III prosessin myötä.

Arvopaperimarkkinalaki uudistetaan vaalikauden aikana rakenteeltaan siten, että Suomen lainsäädäntö on kilpailukykyinen muiden maiden vastaavan lainsäädännön kanssa.

Otetaan käyttöön pankkivero. Valmistelussa otetaan huomioon muiden Pohjoismaiden kokemukset vastaavista ratkaisuista. Pankkiverossa pyritään ensisijaisesti EU-tasoiseen ratkaisuun.

Suomi kiirehtii kansainvälisen rahoitusmarkkinaveron käyttöönottoa maantieteellisesti mahdollisimman kattavasti. Tavoitteena on globaali vero, mutta ensi vaiheessa kyseeseen voi tulla myös EU:n tasolla toimeenpantava järjestelmä. Niin ikään on tärkeää, että EU:n piirissä valmisteilla olevia rahoitusmarkkinoiden sääntelyhankkeita kiirehditään.

Suomi tukee automaattisen ja monenkeskisen tietojenvaihdon yleistymistä kansainvälisessä verotustietojen vaihdossa. Verotusta koskevien tietojen vaihtoa koskevien sopimusten tekemistä veroparatiisien kanssa jatketaan.

## **Tehostettu harmaan talouden torjunta**

Talousrikollisuus ja harmaa talous aiheuttavat yhteiskunnalle merkittäviä tappiota. Harmaa talous on kansainvälistynyt ja sen määrä, erityisesti työvoimavaltaisilla aloilla, on kasvanut Suomessa. Järjestäytyneet ja vakava talousrikollisuus on myös lisääntynyt huolestuttavasti.

Harmaan talouden torjunta on hallituksen kärkihankkeita. Hallitus jatkaa talousrikollisuuden viidennen torjuntaohjelman toimeenpanoa ja aloittaa välittömästi kuudennen toimenpideohjelman valmistelun. Harmaan talouden torjunta vaatii laaja-alaista yhteistyötä. Hallitus nimittää harmaan talouden torjunnan poikkihallinnollisen ministerityöryhmän. Ohjelman toteuttamiseen varataan riittävät resurssit. Toimenpideohjelma esitellään eduskunnalle vuoden 2011 loppuun mennessä ja toteutetaan viipymättä. Hallituskaudella toteutetaan myös laaja harmaan talouden vastainen tiedotuskampanja.

Toimintaohjelman avulla tavoitellaan varovaisen arvion mukaan 300–400 milj. euron vuosittaisia verojen ja sosiaalivakuutusmaksujen lisäyksiä sekä takaisinsaatuja rikoshyötyjä. Tässä ohjelmassa päätetyt lukuisat lainsäädäntöhankkeet ja valvonnan lisääminen antavat uskottavan perustan lisätuloille. Tavoitetta tukee valtioneuvoston talousrikollisuuden ja harmaan talouden vuosille 2010–2011 laatima torjuntaohjelma, jonka vuositasolla on arvioitu estävän usean sadan miljoonan euron vuosittaiset valtion verojen ja sosiaalivakuutusmaksujen menetykset.

Harmaata taloutta kitketään monipuolisella keinovalikoimalla. Hallitus vie eteenpäin eduskunnan tarkastusvaliokunnan toimenpide-esityksiä. Kuntia ja julkisyhteisöjä kannustetaan mukaan samaan toimintalinjaan. Talousrikollisuuden kiinnijäämisriskin nostaminen edellyttää riittäviä viranomaisresursseja (finanssivalvonta, maistraatit, oikeuslaitos, syyttäjät, poliisi, rajavartiolaitos, tullit, työsuojelu, verottajat ja kilpailuvirasto). Harmaan talouden viranomaisresursointi on irrotettava hallituksen tuottavuusohjelmasta. Viranomaisresursseja lisätään määräraikaisesti harmaan talouden torjuntaan.

Hallitus edistää EU:ssa käynnissä olevaa prosessia harmaan talouden torjunnassa. Verojärjestelmän uudistamisessa kotitalousvähennys on esimerkki toimesta, joka on vähentänyt harmaata taloutta.

Talousrikollisuuteen liittyvää esitutkinta-aikaa ja oikeusprosessia pyritään lyhentämään. Kehitetään edelleen erikoisperintää harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjumiseksi. Selvitetään ja valmistellaan rikoshyödyn perinnässä sovellettavaa käännettä todistustaakkaa ja tarvetta tarkistaa rangastusasteikkoja tekojen törkeyden mukaan. Ryhdytään toimenpiteisiin liiketoimintakiellon tehostamiseksi. Selvitetään mahdollisuudet saattaa liiketoimintakiellossa olevat henkilöt erilliseen julkiseen rekisteriin.

Viranomaisten väliset tiedonvaihdon esteet puretaan ja tarvittavat viranomaisrekisterit saatetaan joustavasti harmaan talouden torjuntaviranomaisten käyttöön. Parannetaan rekisteritietojen ajantasaisuutta ja saatavuutta. Ulkomaalaisrekisterinpitäjien tiedonsaantioikeuksia laajennetaan. Rahanpesun torjunnassa saatujen valvontatietojen käyttö mahdollistetaan myös verovalvonnassa. Vahvistetaan työsuojeluviranomaisten mahdollisuutta tarkastaa se, että palkkaus on lainsäädännön ja työpaikkaa koskevan työehtosopimuksen mukainen. Selvitetään kolmikantaisesti työsuojeluvalvonnan resurssien riittävyys ja tarkoituksenmukainen kohdentaminen, toimivaltuudet sekä hallinnolliset kehittämistarpeet. Toteutetaan hallintarekisterien viranomaisjulkisuus.

Tilajavastuulain mukaisen selvitysvelvollisuuden täyttämistä helpotetaan luomalla verohallinnon ylläpitämä rekisteri, josta tilaaja saa tiedon verovelosta. Tilajavastuulain asianmukaisessa toimeenpanossa julkishallinnon on näytettävä esimerkkiä. Julkisia hankintoja tehtäessä on varmistettava, että julkishallinnon ostamat palvelut suoritetaan sellaisilla yrityksillä, joilla lakisäateiset asiat ovat kunnossa. Suomi toimii myös aktiivisesti EU:ssa tilajavastuun periaatteen toteuttamiseksi koko yhteisön laajuudessa.

Selvitetään tilajavastuulain uudistamistarpeet. Selvitysten pohjalta hallitus valmistelee kolmikantaisesti tarpeelliset ehdotukset. Uudistamistyössä otetaan huomioon muun muassa tilaajan ja alirakoitsi-

jan vastuun suhde toimialakohtaisesti, laiminlyöntimaksujen korottaminen sekä toistuvien ja tahallisten laiminlyöntien nykyistä voimakkaampi sanktiointi. Uudistamistyöhön sisällytetään yritysvaikutusten arviointi. Selvitetään viranomaisten toimintaedellytysten ja -valtuuksien kehittämistarpeita harmaan talouden torjunnassa ja ryhdytään selvitysten pohjalta tarpeellisiin toimiin kolmikantaisesti.

Rakennusalan työsuhde- ja verovalvontaa tehostetaan ottamalla työmailla käyttöön veronumero pakollisessa kuvallisessa tunnustekortissa. Rakennusalalla otetaan käyttöön työntekijä- ja urakkatietojen kuukausittainen ilmoittamisvelvollisuus Verohallinnolle.

Hallitus toteuttaa "Talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuminen rakennus- sekä majoitus- ja ravitsemusalalla" -työryhmän raportin ehdotukset kolmikantaisen valmistelun pohjalta.

Tehostetaan Suomessa toimivien ulkomaisten yritysten ja niiden työntekijöiden verovalvontaa ottaen huomioon Suomea sitovat kansainväliset velvoitteet.

Verotukseen liittyvien oikeuksien ja velvoitteiden tulee olla samat kaikilla Suomessa asuvilla työvoimaan osallistuvilla henkilöillä ja riippumattomia maahanmuuttajan asemasta verosopimukset ja kansainväliset verosäännökset huomioon ottaen. Tehdään kokonaisarvio ulkomaisen työvoiman käyttöä koskevan sääntelyn toimivuudesta. Arvioidaan nykyjärjestelmän puutteet. Selvityksen pohjalta valmistellaan EU:n lainsäädännön mahdollistamissa rajoissa työnantajien velvollisuus ennen työntekijän lähettämistä tehdä Suomen viranomaiselle ilmoitus lähetetyistä työntekijöistä sekä Suomessa toimivien ulkomaisten työnantajien velvollisuus rekisteröityä Suomeen.

Hallitus selvittää, voidaanko ulkomaille rekisteröidyille yrityksille säätää velvollisuus periä lähdevero tai toimittaa ennakonpidätys niiden maksaessa Suomessa tehdystä työstä veronalaista palkkaa riippumatta siitä, onko yrityksellä Suomessa kiinteä toimipaikka vai ei.

Suomi toimii eturintamassa kansainvälisen veronkierron lopettamisessa. Selvitetään mahdollisuudet ottaa OECD:n kriteereitä tiukempi listaus veroparatiiseiksi katsotuista maista ja alueista. Edistetään automaattisen tietojenvaihdon käyttöönottoa kansainvälisissä verosopimuksissa ja olemassa olevien tietojen vaihdon mahdollisuutta käytetään aktiivisesti. Edistetään myös ylikansallisten yritysten maa-kohtaisten tilinpäätöstietojen julkistamista.

Arvopaperimarkkinalain kokonaisuudistuksen yhteydessä varmistetaan viranomaisten riittävät tiedonsaantimahdollisuudet ja huolehditaan siitä, ettei muutos lisää harmaata taloutta. Hallitus pitää tärkeänä arvopaperimarkkinoiden omistuksen julkisuuden ja läpinäkyvyyden säilyttämistä vähintään nykytasolla.

Nykyistä arvopapereiden hallintarekisteröintiä kehitetään viranomaisten tiedonsaannin ja kansainvälisen viranomaisyhteistyön turvaamiseksi ja veronkierron estämiseksi. Valmistelussa otetaan huomioon kilpailijamaiden vastaava sääntely ja verotuskäytännöt EU-lainsäädännön kehitys huomioiden. Valmistelun yhteydessä arvioidaan myös uudistusten vaikutukset suomalaisen finanssialan kilpailukykyyn ja toimintaedellytyksiin.

Toteutetaan selvityksen pohjalta kattavasti järjestely, että rajoitetusti verovelvollisille maksettavista osingoista peritään lain edellyttämä lähdevero, jollei osingon tosiasiallisesta saajasta ja hänen oikeudestaan pienempään veroon esitetä luotettavaa selvitystä. Suomessa toimiville etävälittäjille ja suomalaisten arvopapereiden säilyttäjille valmistellaan velvoite antaa vuosi-ilmoitus välittämistään suomalaisten ja Suomeen yleisesti verovelvollisten arvopaperikaupoista.



### 3 ULKO-, TURVALLISUUS- JA PUOLUSTUSPOLITIikka SEKÄ EU-ASIAT

#### **Kansainvälisesti aktiivinen, eurooppalainen Suomi**

Suomen turvallisuus, hyvinvointi ja menestyksen edellytykset perustuvat laaja-alaiseen yhteistyöhön muiden valtioiden ja kansainvälisten toimijoiden kanssa. Suomen ulkopolitiikan tavoitteena on kansainvälisen vakauden, turvallisuuden, rauhan, oikeudenmukaisuuden ja kestäväen kehityksen vahvistaminen sekä oikeusvaltion, demokratian ja ihmisoikeuksien edistäminen.

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka perustuu hyviin kahdenvälisiin suhteisiin, vahvaan vaikuttamiseen Euroopan unionissa ja tehokkaaseen monenkeskiseen yhteistyöhön osana kansainvälistä yhteisöä.

Pohjoismaat on perinteisesti keskeinen viiteryhmä Suomelle. Euroopan unioni on Suomen ulkosuhteiden tärkein viitekehys ja vaikutuskanava. Suomi toimii aktiivisesti YK:n aseman ja toimintakyvyn vahvistamiseksi. Suomi tekee yhteistyötä Naton kanssa. Suomi toimii jatkossakin aktiivisesti Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestöä ja Euroopan neuvostoa vahvistaen. Hallitus huomioi nopeasti kasvavien suurten talouksien nousun myötä tapahtuneen maailmanpolitiikan valtatasapainon muutoksen.

#### **Eurooppa-politiikka**

Euroopan unioni on Suomelle luonteva poliittinen yhteisö, jonka kehittäminen vahvistaa Suomen vakautta, vaurautta ja turvallisuutta. Suomi on aktiivinen ja aloitteellinen Euroopan unionin jäsen. Suomi edistää kilpailukykyisen, sosiaalisesti oikeudenmukaisen ja tehokkaasti toimivan Euroopan unionin kehittymistä.

Hallitus tukee EU:n kehittämistä nykyisten perussopimusten tarjoamia mahdollisuuksia käyttäen. Suomi korostaa kaikkien jäsenvaltioiden yhtäläisiä oikeuksia ja velvollisuuksia, institutionaalista tasapainoa sekä komission itsenäistä asemaa. Yhteisöllisyyteen perustuva toimintatapa on paras tapa taata unionin vakaa ja tasapuolinen toiminta sekä demokratian toteutuminen. Hallitus tarkastelee eriytyvän integraation hankkeita tapauskohtaisesti. Lähtökohtana on, että Suomi pyrkii olemaan mukana unionin keskeisissä hankkeissa.

Suomen EU-politiikan tavoitteiden edistäminen vaatii määrätietoista ja kohdennettua vaikuttamisstrategiaa laajentuneessa unionissa, jossa hallitustenvälisyyden piirteet ovat voimistuneet. Hallitus määrittää EU-politiikan avaintavoitteet vuosittain ja sitoutuu niiden edistämiseen suhteessa EU-toimielimiin ja muihin jäsenvaltioihin. Hallitus antaa eduskunnalle EU-poliittisen selonteon, jossa käsitellään Suomen EU-politiikan periaatteet, tavoitteet ja menettelyt. Ahvenanmaan vaikuttamismahdollisuudet EU-asioissa turvataan.

Hallitus suhtautuu vakavasti kansalaisten Euroopan unionin toiminnasta esittämään kritiikkiin ja pitää kansalaisyhteiskunnan laaja-alaista osallistumista Eurooppa-asioiden käsittelyyn sekä niistä tiedottamista tärkeänä. Unionin ja sen kaikkien toimielinten toiminnan ja varainkäytön on oltava tehokasta ja avointa. Suomi toimii Euroopan unionin sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamiseksi ja unionin legitimitettiin kehittämiseksi. Eurooppalaista yhteistyötä on lisättävä niissä asioissa, joissa yhdessä toimiminen tuottaa lisäarvoa tai on EU:n ulkoisen vaikuttamisen kannalta tärkeää. Samalla on toissijaisuusperiaatteen kunnioittamista vahvistettava ja pidättäytyttävä sellaisesta säätelystä, jonka tavoitteet voidaan saavuttaa yhtä hyvin tai paremmin kansallisella tasolla.

Hallitus toimii eurooppalaisen talouden vakauttamiseksi, kilpailukyvyn vahvistamiseksi, tuottavuuden ja muiden talouskasvun edellytysten sekä työllisyyden parantamiseksi ja tulevien taloudellisten kriisien ennaltaehkäisemiseksi. Suomi tukee EU:n sisämarkkinoiden loppuunsaattamista ja Eurooppa 2020-strategian tavoitteita, erityisesti digitaalisten sisämarkkinoiden kehittämistä sekä yritystoiminnan ja työllisyyden edellytysten vahvistamista.

Suomi kiirehtii keinotteluluonteiseen toimintaan puuttuvan kansainvälisen rahoitusmarkkinaveron käyttöönottoa mahdollisimman kattavasti maantieteellisesti. Tavoitteena tulee olla globaali vero, mutta ensi vaiheessa kyseeseen voi tulla myös vain EU:n tasolla toimeenpantava järjestelmä.

Sisämarkkinoiden toiminnan tehostamisen on oltava sosiaalisesti kestävä. Suomi tavoittelee työmarkkinoiden toiminnan parantamista ja työntekijöiden työehtojen minimisuoja vahvistamista sosiaalipartnerien dialogin pohjalta. Hallitus toimii työntekijöiden yhdenvertaisuuden lisäämiseksi ja työehtojen heikentämisen estämiseksi.

Finanssi- ja velkakriisin toistuminen on ehkäistävä vakauttamalla finanssimarkkinoita kestäväällä tavalla ja vahvistamalla erityisesti niiden läpinäkyvyyttä ja jäsenmaiden talouspolitiikan koordinaatiota eduskunnan esittämät täsmennykset huomioiden. Suomen tiukentunut linja euromaiden talouskriisien hoitamiseen ja rahoitusjärjestelmän pelisääntöjen muutokseen on määritetty hallituksen esittämässä ja eduskunnan hyväksymässä päätöksessä (liite 3). Ennen yksittäisen päätöksen tekoa hallitus arvioi, ovatko Euroopan rahoitusvakausvälineen (ERVV) tai mahdollisesti perustettavan Euroopan vakausmekanismin (EVM) puitteissa tehtävät päätökset Suomen ja vaikeuksiin joutuneen maan kansalaisten kannalta perusteltuja ja onko odotettavissa, että kyseiselle maalle suunniteltu sopeutusohjelma auttaa sitä selviytymään ahdingosta. Sen mukaisesti Suomi hyväksyy Euroopan vakausmekanismin (EVM) perustamisen edellyttäen, että Suomen ehdot toteutuvat. Hallitus saattaa asian edellyttämän perussopimusmuutoksen eduskunnan käsittelyyn.

Suomi korostaa, että EU:n seuraavan rahoituskehityksen on heijastettava sekä julkisen talouden vaikeaa tilannetta että tarvetta vahvistaa talouskasvun ja työllisyyden edellytyksiä. Unionin budjetin kokoa ei voida merkittävästi kasvattaa tilanteessa, jossa jäsenvaltiot joutuvat sopeuttamaan kansallisia budjettejaan. Hallitus pitää tärkeänä, että budjetin sisällössä huomioidaan Eurooppa 2020 -strategian dynaamiset painotukset ja siirretään painopistettä kohti kasvua, työllisyyttä, osaamista ja innovaatioita sekä sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja ympäristön tilaa edistäviä toimenpiteitä. Hallitus tehostaa EU-rahastojen tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämistä kotimaassa. Jäsenvaltioiden maksuaseman tulisi perustua näiden varallisuustasoon. Neuvotteluja joidenkin jäsenmaiden erillisten maksualennusten poistamiseksi jatketaan. Hallitus on valmis tarkastelemaan komission esityksiä unionin uusiksi omiksi varoiksi.

Hallitus pitää tärkeänä, että EU:n alue- ja rakennepolitiikka luo edellytykset alueiden kestävälle taloudelliselle kehitykselle tavoitteena älykkään kasvun ja hyvinvoinnin edistäminen sekä sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen. Maataloustuotannon toimintaedellytyksistä on huolehdittava jatkossakin unionin kaikilla alueilla. Hallitus on sitoutunut EU:n yhteiseen tavoitteeseen ilmaston lämpenemisen rajoittamisesta kahteen asteeseen ja pyrkii sitovan kansainvälisen ilmastopöytäkirjan aikaansaamiseen vuonna 2011. Suomi tukee yhtenäisen eurooppalaisen energiamarkkinan toteuttamista, energiaverkon markkinalähtöistä kehittämistä ja energiatehokkuuden parantamista.

Suomi osallistuu yhtenäisen vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen kehittämiseen, jotta kansalaisten oikeudet toteutuisivat täysimääräisesti ja vaivattomasti heidän liikkueessaan ja työskennellessään toisissa jäsenmaissa. Schengen-sopimuksen merkitys vapaan liikkuvuuden takaajana on tärkeää turvata. Unionin rajavalvontayhteistyön vahvistaminen on välttämätöntä laittoman maahanmuuton, ihmiskaupan ja salakuljetuksen torjumiseksi. Hallitus tukee Tukholman ohjelmaan sisältyvää tavoitetta EU:n yhtenäisen turvapaikkajärjestelmän kehittämisestä. Hallitus työskentelee aktiivisesti EU:n liittymiseksi Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Ihmisoikeuksien toteutumisen valvontaa kaikissa jäsenmaissa on vahvistettava romaneihin ja muihin vähemmistöihin kohdistetun syrjinnän torjumiseksi.

Suomi tukee EU:n ulkoisen toiminnan vahvistamista unionin laajaa keinovalikoimaa ja uutta ulkosuhdepalvelua hyödyntäen. Hallitus osallistuu aktiivisesti EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen strategian kehittämiseen. Tavoitteena on EU:n vahvistaminen kansainvälisen politiikan toimijana, joka toimii yhtenäisesti kansainvälisissä järjestöissä ja sopimusneuvotteluissa. Unionin tulee olla aktiivinen toimija erityisesti lähialueillaan, suhteessa strategiaan kumppaneihin ja keskeisissä globaaleissa kysymyksissä.

Suomi pitää tärkeänä Euroopan unionin laajentumisen jatkamista yhteisesti sovittujen jäsenyyskriteerien pohjalta. Unionin naapurisuuspolitiikkaa on kehitettävä ja ulkosuhderahoituksen painopistettä on

pyrittävä tasapainottamaan unionin eteläisten ja itäisten lähialueiden välillä. Suomen kannalta EU:n itäisen kumppanuuden vahvistaminen on tärkeää.

## **Pohjoismaat**

Hallitus toimii aktiivisesti pohjoismaisen yhteistyön tiivistämiseksi ja kiinnittää erityistä huomiota pohjoismaisen mallin vahvuuksien turvaamiseen ja edistämiseen.

Jatkaessaan ja syventäessään liikkuvuutta ja kanssakäymistä edistävää Pohjoismaiden välistä rajaeste-yhteistyötä hallitus kiinnittää erityistä huomiota yksityisten kansalaisten kohtaamiin puutteellisesta yhteensovittamisesta johtuviin ongelmiin, kuten ristiriitaisiin eläke- ja sosiaalipoliittisiin ratkaisuihin. Puolustus-, tiede- ja innovaatiopolitiikka sekä ympäristö ja kuluttajakysymykset ovat luonnollisia pohjoismaisia yhteistyöaloja, joita tulisi voimakkaasti kehittää.

Hämeenlinnassa vuonna 2009 pidetyn hallitusten välisen yhteiskokouksen suositukset luovat vahvan pohjan Suomen ja Ruotsin läheisen yhteistyön kehittämiseksi edelleen ja erityisesti suomen ja ruotsin kielen aseman turvaamiselle molemmissa maissa.

## **Baltia ja lähialueet**

Suomella on tiiviit suhteet Baltian maihin. Läheisyytemme Viroon vahvistaa Itämeren alueen yhteistyötä. Baltian maat ovat Suomelle tärkeitä kumppaneita niin EU:ssa kuin kahdenvälisesti. Yhteistyötä Baltian maiden kanssa kehitetään kahdenvälisesti ja EU:ssa sekä Itämeren maiden ja Pohjoismaiden yhteistyörakenteissa vakiintunutta NB8-yhteistyötä vahvistaen.

Suomi korostaa Pohjoisen ulottuvuuden yhteistyötä ja sen kumppanuuksien kehittämistä. Euroopan unionin Itämeren alueen strategialla on tärkeä rooli alueen yhteistyömekanismien johdonmukaisessa hyödyntämisessä. Hallitus edistää aktiivisesti strategian toimeenpanoa ja sen painotusten huomioimista EU:n seuraavissa rahoituskehyksissä. Hallituksen tavoitteena on Itämeri-yhteistyön koordinaation parantaminen. Suomi tukee Baltic Sea Action -prosessia. Pohjoinen ulottuvuus tarjoaa toimivan foorumin Itämeri-yhteistyölle EU:n ulkopuolisten maiden, erityisesti Venäjän, kanssa.

Arktisille alueille kohdistuu huomattava taloudellinen ja poliittinen mielenkiinto. Ilmastonmuutoksen ja luonnonvarojen lisääntyneen hyödyntämisen vuoksi ympäristöriskit arktisella alueella kasvavat. Toisaalta arktinen alue tarjoaa Suomelle huomattavia mahdollisuuksia. Hallitus edistää suomalaisen osaamisen hyödyntämistä arktisella alueella. Suomen arktisen strategian toimeenpanoa tehostetaan. Yhteistyötä alueen valtioiden kesken lisätään alueen elinkeinotoimintamahdollisuuksien paremmaksi hyödyntämiseksi ja alueeseen kohdistuvien ympäristöuhkien torjumiseksi. Kaivostoiminnassa ja alueen luonnonvarojen hyödyntämisessä on kunnioitettava ekologista kestävyyttä ja alkuperäiskansojen oikeuksia. Suomen tavoitteena on vahvistaa EU:n arktista politiikkaa ja saada EU:n arktinen keskus Rovaniemelle.

## **Venäjä**

Suomi vahvistaa tiiviitä, laaja-alaisia ja monentasoisia kahdenvälisiä suhteita Venäjän kanssa. Hallitus toimii aktiivisesti EU:n Venäjän-politiikan kehittämisessä. Suomi tukee Venäjän lähentymistä Eurooppaan ja integroitumista kansainväliseen sopimusjärjestelmään.

Hallitus edistää Suomen ja Venäjän välistä molemminpuolista vastavuoroisuuteen perustuvaa liikkuvuutta. Suomi tukee EU:n tavoitetta viisumivapauden edistämisestä Venäjän kanssa EU:ssa sovittujen ehtojen pohjalta. Suomi valmistautuu viisumivapautteen mm. rajavalvontaa kehittämällä. Suomi tukee myös kansalaisyhteiskuntatason yhteistyötä Suomen ja Venäjän välillä. EU:n ja Venäjän välistä opiskelijavaihtoa pyritään laajentamaan.

Hallitus vahvistaa edelleen Suomen Venäjän-politiikan koordinaatiota ja perustaa tätä tarkoitusta varten ministerityöryhmän. Kansallinen Venäjä-toimintaohjelma päivitetään ja Venäjä-foorumin toimintaa kehitetään.

Lähialueyhteistyötä Venäjän kanssa jatketaan ja uudistetaan. Ydinturvallisuus, ympäristön tilan parantaminen ja tartuntatautien ehkäiseminen ovat lähialueyhteistyön keskeisiä tavoitteita. Rajat ylittävän yhteistyön vahvistaminen on jatkossakin Suomelle tärkeää.

## **Globaali toiminta**

Globalisaation parempaan hallintaan liittyvät kysymykset ovat Suomen kansainvälisen yhteistyön keskeinen kohde. Hallitus toimii globalisaation hyötyjen oikeudenmukaisen jakautumisen ja siihen liittyvien epäkohtien ja epävarmuuden vähentämiseksi. Suomi toimii johdonmukaisesti kansainvälisissä järjestöissä ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä kehityksen toteuttamiseksi. Suomi toteuttaa arvopohjaista ulkopoliittikkaansa pyrkimällä tukemaan mahdollisimman laajaa vuoropuhelua yli poliittisten, kulttuuristen ja uskonnollisten rajojen.

Suurten kehittyvien maiden, erityisesti ns. BRICS-maiden, nousulla on keskeinen vaikutus kaikkiin kansainvälisen politiikan kysymyksiin. Moninapaisessa maailmassa Suomi pyrkii aktiivisesti vahvistamaan ja uudistamaan monenkeskistä järjestelmää, joka sitouttaa kaikki keskeiset toimijat yhteisten tavoitteiden ja ratkaisujen taakse. Yhdistyneet kansakunnat on globaalin monenkeskisen järjestelmän ja yhteistyön kivijalka. Hallitus kehittää määrätietoisesti myös Suomen kahdenvälisiä suhteita erityisesti suuriin voimakkaasti kasvaviin talouksiin.

Hallitus toimii YK:n legitimitietin ja toimintakyvyn vahvistamiseksi. Suomi on YK-politiikassaan aloitteellinen ja panostaa erityisesti kriisin ennaltaehkäisyyn ja rauhanrakennukseen sekä ihmisoikeuksien ja oikeusvaltion edistämiseen. Hallitus tavoittelee vaihtuvaa jäsenyyttä YK:n turvallisuusneuvostossa vuosina 2013–2014 ja valmistautuu mahdolliseen jäsenyyteen. Suomen YK-strategia päivitetään tavoitteena vahvistaa YK-politiikkamme vaikuttavuutta. Suomi tukee YK:n alaisen Maailman ympäristöjärjestön perustamiseen tähtävä työtä ja YK:n kestävä kehityksen korkean tason paneelin toimintaa. Suomi pyrkii vahvistamaan YK:n toimintaa konfliktien ennaltaehkäisyssä ja kriisin hallinnassa. Parlamentaarikkojen ja kansalaisyhteiskunnan osallisuutta kansainvälisissä neuvotteluprosesseissa vahvistetaan.

G-20 on kasvattanut merkitystään kansainvälisen yhteistyön foorumina. Suomelle on tärkeää, että Euroopan unioni ja sen jäsenmaat toimivat G-20:ssä yhtenäisesti, tehokkaasti ja yhteisten kantojen mukaisesti. Hallitus tukee Kansainvälisen valuuttarahaston, Maailmanpankin, alueellisten kehityspankkin ja Maailman kauppajärjestön toiminnan tehostamista ja on valmis järjestöjen toiminnan ja rakenteen kehittämiseen ottaen huomioon muutokset maailmantalouden tasapainossa.

Yhdysvalloilla on jatkossakin vahva asema kansainvälisessä politiikassa. Se on niin unionin kuin Suomenkin luonteva yhteistyökumppani. Hallitus syventää transatlanttista yhteistyötä kahdenvälisesti ja EU:n kautta. Hallitus laatii strategian, jonka tavoitteena on tiivistää Suomen sekä Yhdysvaltain ja Kanadan kahdenvälisiä suhteita ja etsiä keinoja EU:n transatlanttisten poliittisten ja taloudellisten suhteiden kehittämiseen.

Suomi toimii kansainvälisten rahoitusmarkkinoiden vakauden, läpinäkyvyyden ja vastuullisuuden lisäämiseksi. EU:n toimien ohella keinoina voivat tulla kyseeseen rahoitussektoriin kohdistuvat kansainväliset verot, rahoitusmarkkinavalvonnan tiukentaminen, vakavaraisuusmääräysten kiristäminen ja läpinäkyvättömien riskikasautumien ennaltaehkäisy. Hallitus toimii veroparatiisien sulkemiseksi mm. tiukentamalla yritysten raportointivelvollisuutta ja lisäämällä viranomaisten tietojen vaihtoa.

Hallitus edistää oikeusvaltion, demokratian ja ihmisoikeuksien kehitystä kahdenvälisissä suhteissaan ja kansainvälisissä järjestöissä rakentavalla ja tuloksiin pyrkivällä otteella. Suomi korostaa annettujen kansainvälisten sitoumusten ratifiointia. Tavoitteena on hallituskauden aikana ratifioida ILO:n alkupeäräiskansoja koskeva yleissopimus 169 sekä YK:n vammaisten oikeuksia koskeva yleissopimus. Suomi toimii aktiivisesti ihmiskauppaa vastaan. Hallitus laatii ihmisoikeuspoliittisen toimintaohjelman.

## **Kauppapolitiikka**

Hallituksen tavoitteena on vahvistaa kansainvälistä talous- ja kauppajärjestelmää ja kehittää avointa, sääntöihin perustuvaa maailmantaloutta sekä torjua protektionismin riskiä.

Suomi tukee EU:n kauppapoliittisia tavoitteita ja vaikuttaa erityisesti turvataksaan tasavertaiset toimintaedellytykset ja avoimet markkinat vihreälle teknologialle, tuotteille ja osaamiselle sekä digitaalisen talouden kehittymiselle. Korostamme kaupan ja kehityksen välistä johdonmukaista vuorovaikutusta köyhyyden vähentämisessä.

Suomi pyrkii vaikuttamaan kansainväliseen talouskehitykseen tavoitteenaan maailmantalouden vakaa ja tasapainoinen kehitys sekä kauppaja- ja talouspoliittisten etujemme edistäminen. Hallitus laatii hallinnonalojen rajat ylittävän Suomen taloudellisten ulkosuhteiden toimintaohjelman. Ohjelman toimeenpanolla tuetaan työllisyyskehitystä Suomessa ja erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten kansainvälistymistä. Maakuvatyötä jatketaan.

Suomi tukee vapaata ja reilua kauppaa sekä edistää kehittyvien maiden yhdentymistä kansainväliseen talouteen. Hallitus huomioi vähiten kehittyneiden maiden mahdollisuudet kehittää omaa talouttaan ja tukee niiden vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä kauppapolitiikassa. Globaalitaloudessa on vahvistettava kaikkien toimijoiden sitoutumista yhteiskuntavastuuseen ja kansainvälisten ympäristöä ja työelämää koskevien normien noudattamiseen. Hallitus tukee pyrkimyksiä vahvistaa erityisesti nousevien talouksien sitoutumista näihin periaatteisiin.

Suomi pyrkii vaikuttamaan kansainvälisen kaupan säännösten kehittämiseen ympäristön- ja kuluttajansuojelun tarpeet, ihmisoikeudet ja työelämän perusoikeudet huomioiden Suomen hyväksymien ILO:n konventioiden ja muiden kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Suomi korostaa kauppapolitiikassa yritys- ja yhteiskuntavastuuta. Hallitus selvittää mahdollisuudet avoimen ja läpinäkyvän velkasovittelujärjestelmän luomiseen ja tukee laajalla pohjalla neuvotellun investointeja koskevan maailmanlaajuisen sopimuksen aikaansaamista valtioiden ja sijoittajien oikeudet ja velvollisuudet tasapainoisesti huomioon ottavalla pohjalla.

Suomi tukee WTO:ssa käytävien monenvälisen kauppaneuvottelujen sekä EU:n kahdenvälisen vapaakauppaneuvottelujen etenemistä. Hallitus kiinnittää erityistä huomiota siihen, että suomalaisten yritysten ja työntekijöiden etuja valvotaan myös kehitysmaiden tilanteen huomioiden niillä yritystoimintaan vaikuttavan sääntelyn ja kauppapolitiikan lohkoilla, jotka eivät ole monenkeskisen järjestelmän piirissä. Hallitus varmistaa, että elinkeinoelämän, työmarkkinaosapuolten ja kansalaisjärjestöjen näkemyksiä kuullaan muodostettaessa Suomen kantoja kansainvälisissä järjestöissä.

## **Kehityspolitiikka**

Kehityspolitiikka on keskeinen osa johdonmukaista ja laaja-alaista ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Köyhyyden vähentäminen ja YK:n vuosituhattavoitteiden saavuttaminen kumppanimaiden tarpeita ja omistajuutta korostaen ovat kehityspolitiikan tärkeimmät tavoitteet. Hallitus uudistaa kehityspolitiikkaa vastaamaan tulevaisuuden tarpeita. Suomi korostaa omassa kehitysyhteistyössään oikeusvaltiokehitystä, demokratiaa, ihmisoikeuksia ja kestävästä kehitystä. Erityisiä painopistealueita ovat koulutus, ihmisarvoinen työ, nuorisotyöttömyyden vähentäminen sekä naisten ja lasten aseman parantaminen. Toiminnassa hyödynnetään Suomen vahvuudet koulutuksessa, terveyden edistämisessä, viestintä- ja ympäristöteknologiassa sekä hyvässä hallinnossa.

Kehitysyhteistyön vaikuttavuutta parannetaan. Panostusta monenkeskiseen yhteistyöhön pyritään vahvistamaan. Hallitus korostaa kehityspolitiikassa johdonmukaisuutta, avun laatua ja tuloksellisuutta. Suomen antaman avun pirstaleisuutta vähennetään ja koordinaatiota muiden avunantajamaiden ja järjestöjen kanssa lisätään. Hallitus tukee Euroopan unionin kehityspolitiikan johdonmukaisuuden ja vaikuttavuuden lisäämistä.

Kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan hengessä kehitysyhteistyövaroja voidaan lisätä laajan turvallisuuden edistämiseksi niille alueille, joissa Suomi tukee rauhanvälitys-, rauhanturvaamis- ja kriisinhallintatehtä-

viä. Suomi jatkaa kiireelliseen tarpeeseen perustuvan humanitäärisen avun antamista kriisien ja katastrofien uhreille YK:n ja muiden humanitääristen toimijoiden kautta. Apu linkitetään hyvin suunniteltuun jälleenrakennus- ja kehitysyhteistyöhön.

Hallituksen tavoitteena on varmistaa tasainen määrärahakehitys, jonka puitteissa 0,7 % määrärahaso BKT:stä ja Suomen kansainväliset sitoumukset voidaan saavuttaa. Selvitetään edelleen mahdollisuutta ottaa käyttöön innovatiivisia kehitysrahoituslähteitä rahoituspuolelta kasvattamiseksi. Hallitus kasvattaa kansalaisjärjestöjen osuutta kaikesta kehitysyhteistyöstä. Hallitus lisää Finnfundin toiminnan resursseja. Hallitus laatii kehityspoliittisen toimenpideohjelman ja antaa selonteon kehityspoliittikan vaikuttavuudesta ja johdonmukaisuudesta.

## **Turvallisuus- ja puolustuspolitiikka**

Suomen tulee jatkossakin huolehtia omasta uskottavasta puolustuksestaan ja osallistua kehittyvään eurooppalaiseen turvallisuus- ja puolustusyhteistyöhön sekä kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan. Lähtökohtana on, että koko maata puolustetaan ja puolustusjärjestelmän perustana säilyy yleinen asevelvollisuus.

Keskinäisriippuvaisessa maailmassa uudet turvallisuushaasteet, kuten ilmastonmuutos, hallitsemattomat muuttoliikkeet, köyhyys ja eriarvoisuus, epidemiat, kansainvälinen rikollisuus, joukkotuhousteiden leviäminen, terrorismi ja tietoverkkoihin kohdistuvat hyökkäykset, vaativat laajan turvallisuuskäsityksen mukaista johdonmukaista varautumista.

Osallistuminen kriisinhallintatehtäviin tukee turvallisuuden ja vakauden palauttamista kriisitilanteissa, vahvistaa omaa puolustuskykyämme ja lisää maamme painoarvoa kansainvälisessä politiikassa.

Suomi toimii aktiivisesti pohjoismaisen puolustusyhteistyön syventämiseksi. Pohjoismaiden turvallisuus- ja puolustuspoliittisella yhteistyöllä tavoitellaan toimintojen kustannustehokkuutta ja voimavarojen varmistamista. Turvallisuuspoliittista yhteistyötä jatketaan pohjoismaisen solidaarisuusjulistuksen pohjalta.

Suomi toimii aktiivisesti EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan ja siihen sisältyvän yhteisen puolustuspolitiikan kehittämiseksi Lissabonin sopimuksen antamien mahdollisuuksien mukaisesti. Tulevaisuuden verkottuneessa puolustuksessa osaamista ja suorituskykyä hyödynnetään vastavuoroisesti yhteistyössä EU-kumppanien ja pohjoismaisten kumppanien kanssa.

Suomi on sotilasliittoon kuulumaton maa ja harjoittaa yhteistyötä Naton kanssa sekä ylläpitää mahdollisuutta hakea Nato-jäsenyyttä. Suomi ei tämän hallituksen aikana valmistele Nato-jäsenyyden hakemista. Suomi arvioi mahdollista Nato-jäsenyyttä omien kansallisten turvallisuus- ja puolustuspoliittisten intressiensä pohjalta. Suomi toimii Euroopan unionin ja Naton yhteistyön kehittämiseksi ja ottaa huomioon Naton merkityksen eurooppalaisen turvallisuuspolitiikan keskeisenä foorumina.

Suomi voi osallistua sotilaalliseen kriisinhallintaan kriisinhallintalain mukaisesti. Hallitus edistää kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa kehitysyhteistyö, humanitäärinen apu, diplomatia sekä sotilaallinen ja siviilikriisinhallinta toimivat saumattomasti yhdessä.

Vuoden 2011 loppuun mennessä arvioidaan Suomen sotilaallisen osallistumisen jatkoa Afganistanissa huomioiden ISAF-operaation kokonaisuus, osallistuvien kumppanien suunnitelmat ja vastuunsiirron eteneminen sekä Suomen kriisinhallintavoimavarojen tarkoituksenmukainen kohdentaminen. Suomen osallistumisen painopiste siirtyy asteittain kehitysyhteistyöhön, siviilikriisinhallintaan ja koulutukseen.

Suomi painottaa myös naisten osallistumista kriisinhallintaan ja rauhanrakennukseen. Suomi pyrkii edistämään vahvasti YK:n päätöslauselman 1325 mukaisesti naisten ja tyttöjen asemaa aseellisissa konflikteissa ja selkkauksissa. Suomi panostaa voimakkaasti siviilikriisinhallintaan, ja Suomen siviilikriisinhallintastrategia päivitetään.

Tietoverkkojen toimintavarmuus on välttämätöntä modernin tietoyhteiskunnan toiminnalle. Hallitus laatii kansallista tietoverkkoturvallisuutta koskevan kyberstrategian ja osallistuu aktiivisesti alan kan-

sainväliseen yhteistyöhön. Tavoitteena on, että Suomi on yksi johtavista maista kyberturvallisuuden kehittämisessä.

Suomi toimii aktiivisesti ydinaseriisuntau ja joukkotuhoaseiden leviämisen estämistä koskevien kansainvälisten prosessien edistämiseksi ja niiden toimeenpanon tukemiseksi. Hallitus työskentelee kansainvälisen asekauppasopimuksen aikaansaamiseksi. Suomi korostaa EU:n yhteisiä aseviennin käytäntönsäätöjä. Hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittinen valiokunta arvioi Suomen kantaa rypäleasesopimukseen vuosittain.

Hallitus kehittää Suomen panostusta kansainväliseen rauhanvälitystoimintaan ja kriisien ennaltaehkäisyyn. Laaditaan rauhanvälityksen toimintaohjelma Suomen osaamisen ja osallistumisen vahvistamiseksi ottaen huomioon mahdollisuudet voimavarojen joustavaan käyttöön vakauttamisrahaston perustamisen kautta. Suomi laatii hauraiden valtioiden tukemisen strategian.

Hallitus käynnistää puolustusvoimien laajan uudistamisen. Se valmistellaan parlamentaarilla pohjalta. Uudistaminen käsitellään osana eduskunnalle annettavaa laaja-alaiseen turvallisuuskäsitteeseen perustuvaa turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekoa vaalikauden alussa. Uudistuksen tavoitteena on Suomen puolustuskyvystä huolehtiminen ja pysyvien kustannussäästöjen aikaansaaminen.

Puolustusvoimauudistuksella sopeutetaan puolustusvoimat pieneneviin ikäluokkiin ja kasvaviin kustannuspaineisiin ylläpitäen ja kehittäen puolustuksen ennaltaehkäisykykyä. Uudistuksen lähtökohtana ovat kriisijän puolustusvoimien mitoitus ja tehokas toiminta. Puolustusvoimien säästöohjelman toteuttaminen edellyttää sopeutustoimien aloittamista välittömästi vaalikauden alussa.

Yleistä asevelvollisuutta kehitetään Siilasmaan raporttiin tukeutuen. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen roolia tarkastellaan osana puolustusvoimauudistusta. Ruotsinkielinen varusmieskoulutus turvataan lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Puolustusvoimauudistus toteutetaan noudattaen hyvää ja vastuullista henkilöstöpolitiikkaa.

Hallitus tukee puolustus-, ilmailu- ja turvallisuusteollisuuden kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä sekä teollisuuden vientiedellytyksiä huoltovarmuuden ja kansallisen turvallisuuden säilyttämiseksi. Puolustusmateriaalihankinnat turvataan pitkäjänteisen ohjelmoinnin puitteissa.

Sotilaskäskyasioiden käsittely otetaan esille puolustusvoimauudistusta käsittelevän turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon yhteydessä.

## **Ulkoasiainhallinnon kehittäminen**

Tehokas ja toimiva ulkoasiainhallinto on Suomelle tärkeä väline. Suomen ulkomaanedustustot muodostavat globaalisti kattavan toimipisteverkon, jonka toimintaedellytykset hallitus haluaa turvata. Voimavaroja keskitetään erityisesti maihin ja alueisiin, joiden poliittinen ja taloudellinen merkitys on Suomen kannalta kasvamassa. Edustustoverkon kehittämisessä otetaan huomioon yhteistyön tiivistäminen erityisesti Pohjoismaiden kesken.

Hallitus ohjaa muiden ministeriöiden henkilöresursseja niiden toimialoihin kuuluvissa tehtävissä Suomen ulkomaanedustustoihin. Hallitus keskittää Suomen kansainvälisiä toimintoja Suomi-talon konseptin pohjalta. Tavoitteena on parantaa suomalaisten toimijoiden yhteistyötä luomalla edellytykset näiden verkostoitumiselle ja koordinaatiolle sekä selkeyttämällä työnjakoa. Suomen taloudellisten ulkosuhteiden toimintaohjelman toteuttaminen kuuluu ulkomaanedustustojen keskeisiin tehtäviin.

## 4 OIKEUSPOLITIikka, SISÄINEN TURVALLISUUS JA MAAHANMUUTTO

### Ihmisoikeuksien ja demokratian vahvistaminen

Hallitus huolehtii oikeusvaltion yleisistä toimintaedellytyksistä. Vahvistetaan kansanvaltaa ja ihmisoikeuksien kunnioittamista. Suomi osallistuu aktiivisesti Euroopan unionin kehittämiseen vapauden, oikeuden ja turvallisuuden alueena.

Laaditaan vuoden 2011 aikana Suomen ensimmäinen kansallinen ihmisoikeustoimintaohjelma. Hallitus antaa eduskunnan edellyttämän laajemman ihmisoikeuspoliittisen selonteon, jossa seurataan asetettujen tavoitteiden toteuttamista.

Äänestysaktiivisuutta ja kansalaisvaikuttamista kehitetään kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman, demokratian edistämistä koskevan periaatepäätöksen ja valmisteltavan demokratiapoliittisen selonteon pohjalta. Käynnistetään systemaattinen ja pitkäjänteinen demokratian ja kansalaisyhteiskunnan kehityksen seuranta.

Saatetaan loppuun perustuslain muutoshanke.

Kehitetään demokratiakasvatusta erityisesti oppilaitoksissa. Opetuksessa lisätään sisältöjä ja toimintatapoja, jotka tukevat osallistumista, vaikuttamismahdollisuuksia sekä politiikan ja yhteiskunnallisen lukutaidon kehittymistä. Säädetään peruskoulun ja toisen asteen oppilaskunnista ja sitä kautta vahvistetaan nuorten osallisuutta ja aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamista.

Hallitus tukee vapaata kansalaistoimintaa ja sivistystyötä. Kansalaisjärjestöille luodaan nykyistä avoimempia mahdollisuudet esitellä toimintaansa kouluissa, oppilaitoksissa ja kirjastoissa. Kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä vapaaehtois- ja vertaistuen, auttamistyön ja erityispalvelujen tuottajina vahvistetaan, resursointia parannetaan sekä varainhankintaa ja verovapautta selkeytetään. Järjestöt ovat yleishyödyllisiä ja voittoa tavoittelemattomia toimijoita, joilla on suuri merkitys suomalaiselle demokratialle ja ihmisten hyvinvoinnille. Erytisen tärkeää on taata kolmannen sektorin toimintaedellytykset kaikkein heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden ja ryhmien elämänmahdollisuuksien tukijana.

Järjestöjen toimintaa tuetaan myös avaamalla julkisia tiloja kansalaistoiminnan käyttöön. Erytisenä painopisteenä ovat sosiaalisista ongelmista kärsivät asuinalueet ja niiden paikallistoiminta. Vakiinnutetaan oikeusministeriöön Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta.

Hallitus edistää uudenlaisten osallistumismuotojen, kuten neuvoa-antavien kansalaispaneelien sekä muun osallistavan demokratian välineiden kehittämistä. Mahdollisten neuvoa-antavien kansanäänestysten tarpeesta päätetään tapauskohtaisesti.

Valmistellaan yhteistyössä työmarkkinaosapuolten ja kansalaisjärjestöjen kanssa eduskunnalle annettavaksi eurooppalaisen lainsäädäntökehityksen huomioon ottava uusi yhdenvertaisuuslainsäädäntö, joka turvaa tehokkaasti yhdenvertaisuuden syrjintäperusteesta riippumatta, ja vahvistetaan valvontaa sekä tehostetaan hallintoa sen toimeenpanemiseksi. Yhdenvertaisuuslaki ja tasa-arvolaki säilyvät jatkossakin erillisinä lakeina.

Yhteiskunnallisen yhteenkuuluvuuden parantamiseksi hallitus tehostaa rasismien, suvaitsemattomuuden ja muukalaisvihamielisyyden vastaista työtään sekä erilaisiin vähemmistöihin, kuten vammaisiin, eri uskontoa tai vakaumusta edustaviin ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvien viharikosten torjuntaa. Syrjinnän seurantajärjestelmää kehitetään. Samalla huolehditaan sanan- ja uskonnonvapauden toteutumisesta perusoikeuksina.

Uudistetaan isyyslaki ja ajanmukaistetaan avoliitossa syntyvien lasten isyyden tunnustamista koskeva sääntely.



Kielellisten oikeuksien toteutumista kehitetään Ahtisaaren työryhmän esityksiä hyväksi käyttäen. Pääministerin johdolla laaditaan pitkän aikavälin kielistrategia kahden elinvoimaisen kansalliskielen kehittämiseksi ja konkretisoidaan sen pohjalta toimet hallituskaudelle.

Kehitetään viittomakielisten oikeuksien toteutumista ja selvitetään mahdollisuus säätää viittomakielilaki.

Saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ja saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiä kehitetään. Saamelaisten oikeuksia alkuperäiskansana kehitetään mm. maankäyttöön liittyvää lainsäädäntöä selkeyttämällä ja osallistamalla aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön alkuperäiskansojen oikeudellisen ja tosiasiallisen suojelun vahvistamiseksi. Toteutetaan saamen kielen elvyttämishjelman toimenpiteet ja turvataan tähän tarvittavat resurssit. Tavoitteena on luoda pysyvä toimintamalli saamen kielen elvyttämiseksi yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa.

Ahvenanmaan itsehallintoa kehitetään ja vaalitaan yhteistyössä Ahvenanmaan maakunnan kanssa. Jatketaan Ahvenanmaan itsehallintojärjestelmän nykyaikaistamista ja muutostarpeiden selvittämistä. Varmistetaan toimiva yhteydenpito ruotsin kielellä hallinnon ja maakunnan itsehallinnon välillä. Kehitetään Ahvenanmaa-asioiden yhteensovittamista valtioneuvostossa.

## **Säädöspolitiikka**

Paremmen sääntelyn ohjelmaa jatketaan lainvalmistelun laatuongelmien voittamiseksi. Otetaan käyttöön "Sujuvampaan lainvalmisteluun" -hankkeen viitoittamat valtioneuvoston hyvän lainvalmisteluprosessin menettelytavat. Lainvalmisteluun käytettäviä resursseja lisätään ministeriöissä. Säädöskieltä kehitetään. Avointa vuorovaikutusta, sääntelyvaihtoehtojen ja vaikuttavuuden arviointia tehostetaan. Laaditaan hallituksen keskeiset hankkeet sisältävä lainsäädäntösuunnitelma. Erityistä huomiota kiinnitetään ministeriöiden rajat ylittäviin hankkeisiin, sääntelyn selkeyttämiseen ja vaihtoehtoisten sääntelytapojen lisäämiseen.

Uudistetaan säätiölaki. Ajantasaistetaan osuuskuntalaki ottaen huomioon vastikään toteutetut yhtiölainsäädännön uudistukset. Velkajärjestelylain ongelmakohtia selvitetään mm. oman asunnon suojaamisen ja maksuohjelman aikaiseen tulonhankintaan kannustamisen osalta. Puututaan vilpilliseen ja harhaanjohtavaan toimintaan elinkeinoelämässä ja arvioidaan lainsäädännön muutostarpeet.

Oikeuspoliittisen tutkimuksen voimavaroja vahvistetaan sektoritutkimuksen rakenneuudistuksen yhteydessä.

## **Oikeudenkäyttö ja kansalaisten oikeusturva**

Oikeusturva on perusoikeus ja olennainen osa sitä perustaa, jolle yhteiskunta ja talous rakentuvat. Oikeusturvan takeista huolehditaan ihmisten tarpeet aidosti huomioon ottaen. Oikeudenkäyntien kokonaiskeston lyhentämiseksi ja oikeusturvan laadun parantamiseksi laaditaan oikeusturvaohjelma aiempien toimenpidesuunnitelmien pohjalta. Oikeudenkäyntien kokonaiskustannuksia alennetaan ja oikeudenkäyttöä tehostetaan. Oikeusapua kohdennetaan tehtyjen selvitysten pohjalta nykyistä oikeudenmukaisemmin.

Eri oikeussuojamenettelyjen ruuhkautumisen taustalla olevat syyt selvitetään kattavasti. Itseoikaisu-menettelyn käyttöä lisätään. Lautamiesjärjestelmä säilytetään.

Oikeudenkäytön nopeuttamiseksi huolehditaan syyttäjä- ja tuomioistuinlaitosten kestävästä ja tasapuolisesta resursoinnista. Lisätään tuomioistuinharjoittelupaikkoja ja huolehditaan tuomarien koulutuksesta. Tuomioistuinten riittävän laaja toimipaikkaverkko turvataan. Hovi- ja hallinto-oikeuksia ja niiden toimialueita uudistetaan. Käräjäoikeuksien asemaa vahvistetaan. Oikeuslaitoksen vanhentunutta tietotekniikkaa uudistetaan. Syyttäjä- ja tuomioistuinlaitoksen asianhallintajärjestelmät uudistetaan.

Oikeudenkäyttöä tehostetaan kehittämällä johtamista sekä uudistamalla työ- ja menettelytapoja prosessin eri vaiheissa. Syyttäjän käytännön roolia esitutkinnassa vahvistetaan erityisesti talousrikos-

asioissa, jotta voidaan nopeuttaa laajojen rikosvyyhtien käsittelyä. Syyteneuvottelujärjestelmän käytönoton mahdollisuudet arvioidaan. Selvitetään edellytykset rangaistusmääräysmenettelyn sekä hallinnollisten sanktioiden käyttöalan laajentamiselle.

Prosessilainsäädäntöä uudistetaan oikeudenkäyntien nopeuttamiseksi oikeusturvaa vaarantamatta. Selvitetään mahdollisuutta hyödyntää käräjäoikeuden tallenteita ja rajata näyttöön kohdistuvaa muutoksenhakua hovioikeusmenettelyn nopeuttamiseksi. Todistelua koskeva lainsäädäntö uudistetaan. Lasten asemaa parannetaan oikeudenkäytössä esimerkiksi valtakunnallistamalla tuomarin, asiantuntija-avustajan ja vanhempien yhteistyömalli.

Jatketaan muutoksenhaun uudistustarpeiden selvittämistä hallinto-oikeuksissa mukaan luettuna valituslupamenettelyn käyttöönottoaminen myös Korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Keskitetään immateriaalioikeusasioiden käsittely markkinaoikeuteen ja huolehditaan riittävistä voimavaroista. Sosiaaliturvan muutoksenhakuprosesseissa vahvistetaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin osa-alueita. Asianosaisjulkisuutta vakuutus oikeuden käsittelyssä parannetaan.

Edistetään sovittelun käyttöä konfliktinratkaisukeinona erilaisissa rikos- ja riita-asioissa oikeudenkäyntimenettelyn nopeuttamiseksi. Erityisesti huoltajuuskiistoihin sovittelu soveltuu hyvin nopeutensa ja edullisuutensa johdosta. Sen sijaan sovittelun käyttöä tulee rajata lähisuhdeväkivaltarikoksissa. Tällaisten rikosten sovitteluun liittyy piirteitä, jotka saattavat vaarantaa rikoksen uhrin oikeusturvaa.

Etsitään tarkoituksenmukainen tapa yhtenäistää talous- ja velkaneuvonnan palveluja ja kehitetään sosiaalista luototusta yllättävien talousongelmien hoidossa. Käräjäoikeuksien käsittelemistä velkomiskanteista yli puolet johtuu ns. pikavipeistä. Pikaluottoihin liittyvät kasvaneet ongelmat edellyttävät lainsäädännön tiukentamista. Selvitetään positiivisen luottorekisterin järjestämistä.

Säädetään laki yksityisestä pysäköinninvalvonnasta.

## **Rikoksantorjunta ja kriminaalipolitiikka**

Kriminaalipolitiikan tavoitteina ovat rikosten ehkäiseminen, ennustettavan ja luotettavan rikosoikeusjärjestelmän ylläpito, rikosvastuun toteutuminen, rikosseuraamusjärjestelmän toimivuuden varmistaminen sekä uhrin aseman turvaaminen.

Eri rikoksista tuomittavien rangaistusten keskinäistä suhdetta on syytä tarkastella oikeudenmukaisuusnäkökulmasta. Oikeuspoliittista tutkimusta kohdennetaan myös rikollisuuden kokonaishaittojen vähentämiseen ja seuraamusjärjestelmän uudistustarpeiden selvittämiseen. Rikosasioiden käsittelyn keston lyhentämiseksi eri toimijoiden resursseista huolehditaan niin, että koko käsittelyketju toimii sujuvasti. Rikosuhripäivystyksen palvelut turvataan sisäisen turvallisuuden ohjelman mukaisesti. Selvitetään kestävä rahoitusmalli.

Vakavan väkivallan ja rajat ylittävän rikollisuuden torjuntaa tehostetaan. Niin sanotun kunniaväkivallan samoin kuin pakkoavioliittojen kohteeksi joutumisen riskien tunnistamista tehostetaan, viranomaisille suunnataan koulutusta ja kehitetään varhaisen puuttumisen malleja. Vahvistetaan itsemääräämisoikeutta loukkaavien rikosten ennaltaehkäisyä. Seksuaalirikoslainsäädäntöä uudistetaan siten, että se turvaa paremmin seksuaalisen itsemääräämisoikeuden.

Lainsäädäntöä kehitetään ihmiskaupan torjumiseksi kaikissa muodoissaan, ihmiskaupan uhrien suojelemiseksi ja oikeusturvaa parantamiseksi. Tässä yhteydessä varmistetaan keinot torjua kerjäämisen organisointia. Ihmiskauppaa koskevaa koulutusta suunnataan viranomaisille, syyttäjille ja tuomareille. Vahvistetaan kansalaisjärjestöjen, vähemmistövaltuutetun ja työsuojeluviranomaisten roolia ihmiskaupan tunnistamisessa ja torjunnassa. Selvitetään laittoman maahantulon järjestämistä koskevat lainsäädännön uudistustarpeet.

Sananvapausrikoksia koskevaan lainsäädäntöön tehdään tarpeelliset tarkistukset Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön pohjalta.

Vahvistetaan korruptionvastaista toimintaa johtavaa viranomaisverkostoa. Korruptiolle riskialttiit alat ja tilanteet kartoitetaan, jotta niihin voidaan puuttua. Hallitus selvittää lainsäädäntövaihtoehdot vaikutusvallan väärinkäytön kriminalisoimiseksi.

Esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilakien uudistusten toteuttamista ohjataan ja seurataan erityisesti oikeussuojakeinojen ja turvallisuusnäkökohtien kannalta.

Vakavimpien rikosten valmistelu kriminalisoidaan.

Vankeuslain edellyttämiä yksilöllisiä rangaistusajan suunnitelmia kehitetään vankilatyötä ohjaavina välineinä. Vankeusaikana selvitetään vankien työkyky, kuntoutustarpeet ja koulutusmahdollisuudet. Päihdehuollon resurssit ja päihitteettömyys turvataan. Vankilasta vapautuminen toteutetaan suunnitellusti siten, että kuntoutus ja muut tukitoimet jatkuvat katkeamattomasti vapautumisen jälkeen. Vankiloiden peruskorjausohjelma viedään loppuun niin, että viimeisistäkin paljusellipaikoista päästään eroon. Vankiloiden turvallisuudesta ja rangaistusten alueellisesta täytäntöönpanosta huolehditaan.

Kartoitetaan mahdollisuudet ottaa sopimushoitokäytäntö osaksi seuraamusjärjestelmää, samoin edellytykset laajentaa valvontarangaistuksessa käytettävän jalkapannan käyttöä esimerkiksi sakonmuuntorangaistuksen täytäntöönpanossa. Selvitetään, olisiko perusteltua kehittää seuraamusjärjestelmää siten, että pitkiin ehdollisiin tuomioihin voitaisiin liittää lyhyt ehdoton rangaistus. Selvitetään sakon muuntorangaistuksen uudistustarpeet.

## **Sisäinen turvallisuus**

Sisäisen turvallisuuden tavoitteena on, että Suomi on Euroopan turvallisin maa, jossa ihmiset ja eri väestöryhmät kokevat yhteiskunnan yhdenvertaisena ja oikeudenmukaisena. Hyvä turvallisuustilanne ja vahva turvallisuuden tunne ovat tärkeä osa ihmisten hyvinvointia ja kansallisesti tärkeä kilpailutekijä. Koko valtioneuvoston toiminnassa keskeisintä turvallisuustyötä on sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja syrjäytymisen ehkäisy.

Hallitus laatii kolmannen sisäisen turvallisuuden ohjelman laajan turvallisuuskäsityksen pohjalta. Ohjelmassa määritellään keskeisimmät turvallisuushaasteet ja kehittämiskohteet. Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä huolehtii ohjelman poikkihallinnollisesta koordinaatiosta.

Hallitus hyväksyy poliisin resursseista pidemmän aikavälin kokonaissuunnitelman. Poliisipalvelut turvataan koko maassa. Tavoitteena on vakiinnuttaa poliisien määrä vähintään nykyiselle tasolle koko vaalikaudeksi. Harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta parannetaan tehostamalla viranomaisyhteistyötä ja ottamalla pilottiprojektien parhaat käytännöt käyttöön koko maassa.

Poliisin tulosohtausta ja voimavarojen kohdennusta linjataan ministeriön johdolla. Poliisin toimintaa tehostetaan ottamalla käyttöön uusi tietojärjestelmä, joka sovitetaan yhteen muiden turvallisuusviranomaisten ja oikeushallinnon tietojärjestelmien kanssa.

Sisäisen turvallisuuden ohjelman ydinsisällön tulee muodostua arjen näkökulmasta tärkeimpien turvallisuusongelmien ennaltaehkäisystä ja ratkaisemisesta. Keskeisimpiä kotimaisia haasteita ovat syrjäytymisen ja yhteiskunnan jakautumisen ehkäisy, jolla on turvallisuutta edistävä vaikutus. Tärkeää on myös väkivallan nykyistä parempi torjuminen sekä rikosten uhrien tukipalvelujen kehittäminen. Ohjelman tulee lisätä ja selkiyttää viranomaisten keskinäistä yhteistyötä ja turvata esimerkiksi sosiaalipäivystyksen ympärivuorokautinen palvelu kattavasti koko maassa. Poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistyötä syvennetään, samoin näiden yhteistyötä syyttävien viranomaisten kanssa.

Varmistetaan poliisin koulutus molemmilla kansalliskielillä ja kehitetään poliisin koulutuksessa eri kulttuurien kohtaamisessa keskeisiä taitoja. Täydennyspoliisijärjestelmän käyttömahdollisuuksia kartoitetaan ja yksityisen turva-alan lainsäädäntöä selkiytetään.

Väkivallanvastaisessa työssä painopisteiksi nostetaan vakavien väkivaltarikosten ja nuorten väkivaltaisuuden vähentäminen, haavoittuviin ryhmiin, kuten vanhuksiin ja maahanmuuttajainaisiin, lapsiin tai vammaisiin kohdistuvan väkivallan parempi tunnistaminen ja väkivaltaisen radikalisoitumisen ennalta-

ehkäisy. Terrorismin torjunnan strategia päivitetään. Huolehditaan kansallisen nautinnan kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman toimeenpanosta.

Seksuaalisen väkivallan uhreille turvataan katkeamaton hoitoketju. Lähisuhde- ja perheväkivallan uhrien auttamiseksi lisätään turvakotipaikkoja ja kiinnitetään huomiota paikkojen alueellisesti tasaisempaan jakautumiseen. Parannetaan poliisin ja sosiaaliviranomaisten yhteistyömahdollisuuksia väkivaltaan liittyvien kotikäyntien yhteydessä hyödyntäen mm. väkivallan riskinarvioinnin pilottia.

Järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa tehostetaan ja selvitetään uuden erityislain tarve. Tietoverkko-rikollisuuden torjuntaan panostetaan osana järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa. Turvataan keinot torjua identiteettivarkaudet kaikissa tapauksissa. Huolehditaan kansalaisten oikeusturvan yhdenvertaisesta toteutumisesta digitaalisessa ympäristössä. Oikaistaan teletunnistietojen tallentamiskustannusten jakoa viranomaisten ja teleoperaattorien kesken.

Turvataan rajavalvontaviranomaisten toimintakyky. Selvitetään Venäjän ja EU:n välillä valmisteltavan viisumivapaussopimuksen vaikutukset rajavartiolaitoksen, tullin, poliisin, oikeuslaitoksen sekä vankiloiden henkilöstövoimavaroihin, laitteisiin, liikennejärjestelyihin sekä viranomaisten yhteistyöhön. Vankien palauttamisesta Venäjälle pyritään saamaan toimiva sopimus.

Laittoman ulkomaisen työvoiman käytön tutkintaa ja torjuntaa tehostetaan. Tähän erikoistuneen ja organisoidun poliisiyön voimavaroja vahvistetaan.

Puututaan aggressiiviseen ja häiritsevään kerjäämiseen järjestyksenvallontaa ja lainsäädäntöä kehittämällä. Päihtyneiden säilöönotto ja kuljetus järjestetään tarkoituksenmukaisella tavalla.

Hätäkeskusuudistuksen toimivuutta on tarkasteltava turvallisuuden ja alueellisen yhdenvertaisuuden sekä henkilöstön näkökulmasta. Arvioinnissa huolehditaan ensisijaisesti hätäkeskuspalvelujen laadusta, asiantuntemuksesta ja toimintavarmuudesta. Hätäkeskuksia kuormittavien kiireettömien puheluiden palveluneuvonta järjestetään.

Pelastustoimella tulee olla valmius kansallisten kriisien ja suuronnettomuuksien tehokkaaseen ja laaja-alaiseen johtovuuteen ja hoitoon, mutta myös nykyistä enemmän ennaltaehkäisyyn. Kehitetään koko maan kattavaa pelastustoimen järjestelmää, jonka olennaisena osana ovat vapaaehtoiset ja sivutoimiseen henkilöstöön perustuvat sopimuspalokunnat.

Suomen kykyä osallistua kansainväliseen kriisinhallintaan vahvistetaan ja perusedellytykset osallistua pelastustoimen kansainväliseen avustustoimintaan turvataan varmistamalla henkilöstö- ja muiden tarvittavien voimavarojen riittävyys Kriisinhallintakeskuksessa. Kansainvälisessä toiminnassa vaikutaan aktiivisesti siihen, että kriisinhallinnan yhteistoiminta on tehokasta.

Vahvistetaan siviilikriisinhallinnan kansallista toimintakykyä. Kansallisten viranomaisten yhteistyötä ja voimavarojen yhteiskäyttöä laajennetaan kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan perusteiden mukaisesti. Hankitaan rajavartiolaitoksen käyttöön monitoimialus, jolla on myös öljyntorjuntavalmius.

## **Maahanmuutto**

Maahanmuuttajat ovat pysyvä ja tervetullut osa suomalaista yhteiskuntaa. Hallitus pitää maahanmuuttajien kotoutumista ja syrjinnän torjuntaa keskeisenä toimintana tällä hallituskaudella. Hallituksen tavoitteena on maahanmuuttopolitiikan linja, joka tukee suvaitsevan, turvallisen ja moniarvoisen Suomen rakentamista sekä lisää Suomen kansainvälistä kilpailukykyä.

Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategia päivitetään. Hallituksen tavoitteena on turvata hallitut työmarkkinat sekä yhtäläiset oikeudet työntekijöille kansainvälistyvillä ja avoimilla työmarkkinoilla. Hallitus pyrkii maahanmuuttajien työllisyysasteen nostamiseen, vaikuttavampaan kotouttamispolitiikkaan, turvapaikkahakemusten nopeampaan käsittelyyn ja tehokkaaseen syrjinnän torjumiseen.

Suomi toimii aktiivisesti EU:n yhteisen turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikan aikaansaamiseksi. Hallitus toimii myös syvemmän pohjoismaisen yhteistyön puolesta maahanmuuttoasioissa.

Säilytetään nykyinen työvoiman saatavuusharkinta ja tehostetaan työmarkkinoiden valvontaa. Seurataan Ruotsin kokemuksia, jossa saatavuusharkintaa on osittain purettu.

Arvioidaan maassa olevan ulkomaisen työvoiman määrä sekä työvoiman tuleva tarve ja kehitetään rekrytoinnin pelisääntöjä jatkossa toimialakohtaisesti valtiovallan ja työmarkkina- sekä yrittäjäjärjestöjen yhteisissä neuvotteluissa. Ulkomaisten työntekijöiden rekrytoinnin tulee olla eettisesti kestävä.

Valvovien viranomaisten, kuten työsuojelun, verohallinnon ja keskusrikospoliisin, resursseja vahvistetaan. Ulkomaalaistarkastajien määrää lisätään harmaan talouden torjuntaohjelman mukaisesti.

Kiintiöpakolaispolitiikkaa jatketaan vakiintuneen tasoisena yhteistyössä YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n kanssa.

Valtio ja kunnat laativat yhteistyösopimuksen, jolla pyritään pakolaisten ja myönteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden hallittuun ja systemaattiseen sijoittamiseen kuntiin. Yhteistyösopimusta laadittaessa hyödynnetään niiden kuntien esimerkkiä, joilla on positiivisia kokemuksia kiintiöpakolaisten vastaanottamisesta, sekä järjestöjen hankkeita, joilla on edistetty maahanmuuttajien ja kantaväestön positiivista vuorovaikutusta sekä maahanmuuttajien kotoutumista.

Kannustavan yhteistyömallin tueksi laaditaan suunnitelma kuntakorvausten tason nostamiseksi vaihteittain vastaamaan kustannuskehitystä.

Hallitus tukee kansainvälisen yhteisön toimintaa globaaliin ilmastopakolaisuuteen varautumisessa. Suomi pyrkii edistämään elämiseen liittyviä edellytyksiä maissa, joissa on maastamuuttopainetta.

Suomi osallistuu aktiivisesti EU:n yhteisen turvapaikkapolitiikan kehittämiseen inhimillisemmäksi ja toimivammaksi. EU:n yhteistyötä laittoman maahanmuuton lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa tiivistetään. Hallitus toimii sen puolesta, että laittomasti Eurooppaan saapuneet kolmansien valtioiden kansalaiset ja turvapaikanhakijat saavat asianmukaisen kohtelun ja ylläpidon siinä jäsenvaltiossa, johon he ensiksi saapuvat.

Turvapaikkahakemusten käsittelyn nopeuttamiseksi varmistetaan riittävä käsittelijöiden määrä, tehostetaan yhteistyötä ja otetaan käyttöön maahanmuuttoviranomaisten moniviranomaismalli MPR eli maahanmuuttoviraston, poliisin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminta -malli. Vastaanoton kokonaiskustannuksia sopeutetaan turvapaikanhakijoiden määrää ja käsittelyaikojen lyhenemistä vastaavasti.

Kielteisestä turvapaikkapäätöksestä johtuvat käännytykset pannaan toimeen nykyistä nopeammin. Suomi pyrkii saattamaan voimaan kahdenvälisiä palautussopimuksia sellaisten maiden kanssa, joissa olosuhteet ovat parantuneet ja turvapaikanhakijoiden paluu alkuperämaihin on mahdollista.

Alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden säilöön ottaminen kielletään. Kehitetään säilöönoton vaihtoehtoja. Jokaisella vastaanoton piirissä olevalla lapsella on oikeus koulunkäyntiin. Kiirehditään uudistusta turvapaikkamenettelyssä olevien erityisestä henkilötodistuksesta.

Suomen perheenyhdistämiskäytäntöjen tulee olla samansuuntaisia muiden Pohjoismaiden kanssa. Selvitetään tehtyjen perheenyhdistämissäännösten muutosten vaikutuksia. Tältä pohjalta kansainvälistä suojelua saaneiden perheenyhdistämisen kriteereitä voidaan tarkentaa EU:n perheenyhdistämisdirektiivin säännökset huomioon ottaen niin, että ehtoihin sisältyy täysi-ikäisille perhettä kokoaville kohtuullinen asunto- ja toimeentuloedellytys.

Vahvistetaan kaikin keinoin maahanmuuttajien kiinnittymistä suomalaiseen työelämään. Tavoitteeksi asetetaan maahanmuuttajien työllisyysasteen nostaminen ja työttömyyden puolittaminen. Erityistä huomiota kiinnitetään niihin ryhmiin, joiden työllisyysasteet ovat matalat.

Luodaan järjestelmä, joka tukee ja kannustaa sekä työnantajia että työntekijöitä työn ohessa tapahtuviin suomen tai ruotsin kielen opintoihin.

Hallitus huolehtii kotouttamislain toimeenpanossa määrärahojen kohdentamisesta pääluokissa niin, että riittävät määrärahat kotouttamistoimenpiteiden tehostamiseen varmistuvat.

Vuonna 2013 päättyvän Osallisena Suomessa -hankkeen tuloksia seurataan ja tulosten perusteella tehdään johtopäätökset kotouttamiskoulutuksen tehokkuudesta, toimivuudesta ja muutostarpeista.

Tavoitteena on ulottaa kielikoulutus myös maahanmuuttajien ammatilliseen koulutukseen. Tehostetaan maahanmuuttajien pääsyä kotoutumiskoulutukseen ja kielenopetukseen koko maassa. Erityisesti kiinnitetään huomiota opiskelijoiden sekä kotiäitien kielikoulutukseen ja riittävän monitasoiseen kielikoulutuksen tarjontaan. Maahanmuuttajien tietoisuutta suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta ja perusoikeuksista vahvistetaan kotoutumiskoulutuksessa. Varmistetaan nuorten maahanmuuttajien koulutuksen ja tukitoimenpiteiden saatavuus.

Maahanmuuttajataustaisten opettajien kelpoisuusvaatimuksiin ja pätevytyymiseen Suomessa kehitetään joustavia ja tapauskohtaisia ratkaisuja. Ulkomaisten tutkintojen tunnustamista ja pääsyä jatko-tai täydennyskoulutukseen sujuvoitetaan.

Vahvistetaan maahanmuuttaja- ja kotouttamistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä. Kolman-nen sektorin kykyä ja mahdollisuuksia osallistua maahanmuuttajien neuvontaan ja koulutukseen pa-rannetaan.

Maahanmuuttaja-asiakkaiden erityistarpeet huomioidaan yritysneuvonnassa sekä käynnistettävissä yrittäjyysohjelmissa.

Julkiselle sektorille käynnistetään oma rekrytointi- ja tutorointiohjelma, jonka yksi tärkeä kohderyhmä on maahanmuuttajaväestö.

Jatketaan pääkaupunkiseudun aiesopimusten käyttöä kokonaisvaltaisemman kotouttamispolitiikan aikaansaamiseksi. Aiesopimuksiin sisällytetään työllisyyden, kotoutumisen ja koulutuksen vahvistamis-ta. Selvitetään, millä tavalla seudun ongelmallisiin alueisiin kohdistuvien muiden toimenpiteiden vaikut-tavuutta voidaan kehittää ja yhdistää aiesopimuksia syventämällä.

Maahanmuuttajien asumisessa huolehditaan kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen riittävästä tarjonnasta ja tasapainoisesta sekä kattavasta seudullisesta jakautumisesta.

Kaupunkiseutujen kehittämisessä on harjoitettava positiivista erityiskohtelua. Määrärahoja kohdenne-taan alueille, joilla on korkea työttömyys, paljon vuokralla asuvia ihmisiä ja korkea maahanmuuttajien osuus väestöstä.

Maahanmuuton tilastointi- ja tutkimustoimintaa tulee selkeyttää ja tehostaa. Selvitetään maahanmuu-ton osaamiskeskuksen perustamisen edellytykset.

Maahantuloon liittyvät asiat kootaan sisäministerin vastuulle. Kotouttamistoimien johto kootaan työmi-nisterin vastuulle ja poikkihallinnollista yhteistoimintaa vahvistetaan. Hallituskaudella arvioidaan ko-touttamisen hallinnon toimivuus, rakenne ja kehittämistarpeet.

## 5 KOULUTUS-, TIEDE- JA KULTTUURIPOLITIikka

### Yleistä

Suomen koulutus- ja kulttuuripolitiikan tarkoituksena on taata kaikille, syntyperän, taustan ja varallisuuden rajoittamatta, yhtäläiset mahdollisuudet ja oikeudet sivistykseen, laadukkaaseen maksuttomaan koulutukseen sekä täysivaltaisen kansalaisuuden edellytykset. Kaikessa koulutuksessa, tieteessä, kulttuurissa, liikunnassa ja nuorisotyössä on toteutettava yhdenvertaisuusperiaatetta. Palveluiden on oltava tasa-arvoisesti ja tasalaatuisesti kaikkien saatavilla.

Hallituksen tavoitteena on nostaa suomalaiset maailman osaavimmaksi kansaksi vuoteen 2020 mennessä. Suomi sijoittuu OECD-maiden kärkijoukkoon keskeisissä nuorten ja aikuisten osaamisvertailuissa, koulupudokkaiden vähydessä sekä nuorten ja työikäisten korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden väestöosuudessa vuoteen 2020 mennessä. Sukupuolten välisiä eroja osaamistuloksissa, koulutukseen osallistumisessa ja koulutuksen suorittamisessa kavennetaan ja koulutuksen periytyvyyttä vähennetään.

Koulutustarjonta mitoitetaan kansakunnan sivistystarpeiden ja työmarkkinoiden pitkän aikavälin tarpeen perusteella. Hyvinvointipalvelujen turvaamiseksi hallitus varmistaa työvoiman saatavuuden erityisesti keskeisissä koulutus-, terveys- ja hyvinvointipalveluissa. Koulutuksen ennakoinnilla ohjataan koulutuksen ja tutkintojen rakenteita, sisältöjä sekä määrällistä tarjontaa. Varmistetaan ammatillisen koulutuksen riittävä tarjonta ja kohdennetaan se alueellisen tarpeen mukaan.

Oppilaitosverkkoa sopeutetaan väestökehitykseen koulutuksen saatavuus ja sivistyksellinen yhdenvertaisuus maan kaikissa osissa turvaten. Kehittämisessä kiinnitetään erityistä huomiota henkilöstön ja opiskelijoiden osallistamiseen. Hyvää henkilöstöpolitiikkaa edistetään koko koulutusjärjestelmässä. Korkeakoulujen nykyistä toimipisteverkkoa kootaan riittävän laajoiksi, laadukkaiksi ja innovatiivisiksi osaamisympäristöiksi. Jokaisessa maakunnassa on yksi tai useampi korkeakoulu. Opettajankoulutuslaitoksia kehitetään ja yliopistokeskusten toimintamahdollisuudet turvataan.

Korkeakoulutuksen laadun parantamiseksi ja toisen asteen koulutuksen alueellisen kattavuuden turvaamiseksi edistetään oppilaitos- ja korkeakoulurajat ylittävää tilojen, tukipalvelujen ja opettajaresursien yhteiskäyttöä.

Tutkintoon johtava koulutus perusasteella, toisella asteella ja korkea-asteella säilytetään maksuttomana. Selvitetään edellytykset poistaa oppimateriaalien maksullisuus toisen asteen koulutuksessa.

Edistetään koulutusvientiä. Lukukausimaksukokeilu EU- ja ETA-maiden ulkopuolisille opiskelijoille arvioidaan.

Aiemmin ja muualla opitun tunnistaminen ja tunnustaminen otetaan osaksi kaikkea koulutusta perusasteelta aikuiskoulutukseen. Edistetään tutkintojen osaamisperusteista määrittelyä.

Koulutuksen työelämäyhteyksiä sekä tietoa kansalaisen, työntekijän ja yrittäjän oikeuksista ja velvollisuuksista antavaa työelämä- ja yrittäjyyskasvatusta vahvistetaan kaikilla koulutusasteilla.

Vahvistetaan opinto-ohjausta kaikilla koulutusasteilla. Laaditaan hyvän opinto-ohjauksen kriteerit luki-oihin ja ammatilliseen koulutukseen. Elinikäisen oppimisen tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelut ovat tarjolla kaikille yhden luokun periaatteen mukaisesti.

Suomalainen sivistys ja koulutus ovat avoimesti kansainvälisiä. Maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä sekä kulttuurienvälisyyttä ja rasminvastaisuutta edistetään koulutuksen keinoin. Erityistä huomiota kiinnitetään niihin maahanmuuttajanuoriin, jotka saapuvat Suomeen oppivelvollisuusiän loppupuolella tai oppivelvollisuusiän jälkeen. Maahanmuuttajien jo olemassa olevan osaamisen, kieli- taidon ja ammattitaidon tunnustamista kehitetään.

Laaditaan kansallinen kielistrategia, jossa määritellään tavoitteet ja toteutustavat kansallisen kielivaran monipuolistamiseksi. Kansallisen kielivaran kehittämisessä kiinnitetään erityistä huomiota saamen, romanikielen sekä viittomakielen asemaan.

Edistetään opettajan ammatin vetovoimaisuutta työskentelyolosuhteita kehittämällä. Erityispedagogiikan, monikulttuurisuuden sekä kodin ja koulun yhteistyön merkityksen kasvu huomioidaan opettajien koulutuksessa. Opettajankoulutuksen alueellisesti kattava tarjonta vastaa koulutustarvetta. Edistetään opettajien täydennyskoulutusta. Vahvistetaan koulutuksen ja koulutuspolitiikan kehittämistä palvelevaa kasvatustieteen ja koulutuksen tutkimusta.

Tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämistä koulutuksessa vahvistetaan.

## **Varhaiskasvatus**

Laadukas ja saavutettavissa oleva varhaiskasvatus ja esiopetus taataan koko ikäluokalle. Säädetään laki varhaiskasvatuksesta. Selvitetään esiopetuksen muuttamista velvoittavaksi tavoitteena varmistaa koko ikäluokan osallistuminen varhaiskasvatukseen. Esiopetusta ja perusopetusta kehitetään koko ikäluokalle yhteisenä, tasavertaiset edellytykset turvaavana opetuksena.

Varhaiskasvatuksen ja päivähoitopalvelujen lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus siirretään opetus- ja kulttuuriministeriöön. Varhaiskasvatuksen yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa tiivistetään.

Pienten lasten vanhempien mahdollisuutta perheen ja työn joustavaan yhdistämiseen tuetaan. Päivähoito säilyy subjektiivisena oikeutena. Päivähoitojärjestelmää kehitetään tarjoamaan perheille mahdollisuuksia päivähoidon joustavampaan käyttöön. Varmistetaan lasten päivähoidon turvallisuus ja korkea laatu. Päivähoitoa syrjäytymistä ennaltaehkäisevänä palveluna kehitetään. Päivähoito säilytetään maksuttomana pienituloisille perheille eivätkä maksut muodosta työllistymiskynnystä. Erityisesti huomioidaan yksinhuoltajien asema. Oikeus samaan päivähoitopaikkaan säilyy, vaikka lapsi olisi välillä kotona hoidossa.

## **Perusopetus**

Jatketaan perusopetuksen laadun parantamista ja ryhmäkokojen pienentämistä. Ryhmäkokojen on oltava riittävän pienet, jotta opettajalla on aikaa oppilaille ja erilaisten lasten ja erilaisten ryhmien tarpeet voidaan huomioida. Edistetään laatukriteerien käyttöönottoa perusopetuksessa. Selvitetään ryhmäkokojen määrittämisen tarvetta lainsäädännöllä, esimerkiksi sitä, että ryhmäkokoja koskevat suositukset muutettaisiin velvoittaviksi.

Perusopetuksen järjestämisen lähtökohtina ovat laadukas ja turvallinen lähikoulu sekä yhtenäinen peruskoulu. Vahvistetaan jokaisen yksilön mahdollisuutta oppimiseen sekä luovuuden, osaamisen ja erilaisten lahjakkuuksien kehittämiseen. Koulujen eriytyminen estetään. Parannetaan avohoidossa olevien oppivelvollisten oikeutta osallistua perusopetukseen sekä turvataan huostaan otettujen ja sijoitettujen lasten oikeus perusopetukseen.

Osana valtionosuusjärjestelmän uudistamista selvitetään perusopetuksen valtionosuuden perusteet tavoitteena tasa-arvoisen ja tasalaatuisen perusopetuksen saatavuuden varmistaminen myös jatkossa. Uudistuksen tavoitteena on, että perusopetuksen rahoitus jatkossa perustuisi nykyistä enemmän perusopetuksen toimintaympäristöä kuvaaviin indikaattoreihin, esimerkiksi kunnan maahanmuuttajien väestöosuuteen, aikuisväestön koulutustasoon sekä työttömyysasteeseen.

Valmistellaan perusopetuksen tavoitteiden ja tuntijaon vuonna 2016 tapahtuva uudistaminen vahvistamaan taito- ja taideaineiden opetusta, liikuntaa sekä yhteiskunnallista kasvatusta ja arvokasvatusta ja ympäristökasvatuksen asemaa sekä oppiaineiden välistä yhteistyötä ja monipuolistamalla kieliohjelmiä.

Kansalliskielten opetusmenetelmiä kehitetään siten, että painotus on viestintävalmiuksissa. Vuonna 2012 uusitaan kansallinen oppimaan oppimisvalmiuksien arviointi perusopetuksen 9. luokalla.



Kehitetään opiskelijahuoltoa yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Moniammatillinen oppilashuolto ennaltaehkäisee lasten ja nuorten syrjäytymistä kaikilla koulutusasteilla. Erityis- ja tukiope- tuksen riittävä tarjonta turvataan. Tehostetaan toimia koulukiusaamisen vähentämiseksi. Koulun tukea vanhempien kasvatustyölle sekä kodin ja koulun yhteistyötä vahvistetaan. Koulutuksessa tehdään järjestelmällistä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä.

Vakiinnutetaan koulujen kerhotoiminta, joka yhdessä aamu- ja iltapäivätoiminnan kanssa antaa oppi- laalle mahdollisuuden harrastuksiin koulupäivän yhteydessä. Lisätään aamu- ja iltapäivätoiminnan tarjontaa perusopetuksen 1-2 luokan oppilaille sekä erityistä tukea tarvitseville.

Koulujen liikuntatiloja ja muita tiloja hyödynnetään vapaa-ajan toiminnassa yhteistyössä mm. liikunta- seurojen kanssa. Kansalaisjärjestöille sekä muille yhteiskunnallisille liikkeille luodaan mahdollisuudet esitellä toimintaansa kouluissa. Vakiinnutetaan oppilaskunnat kaikkiin peruskouluihin ja toisen asteen oppilaitoksiin.

## **Toinen aste**

Jokaiselle peruskoulun päättäneelle taataan koulutuspaikka lukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa, oppisopimuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin. Perusasteen päättäneet ja ilman toisen asteen tutkintoa ja koulutuspaikkaa olevat hakijat valitaan ensin toisen asteen opiskelijavalin- nassa. Vahvistetaan kuntien vastuuta perusopetuksen päättävien nuorten ohjauksesta. Tavoitteena on, että kuluvan vuosikymmenen loppuun mennessä 20–24-vuotiaista yli 90 prosentilla on perus- asteen jälkeinen tutkinto.

Oppilaitosta vaihtaville opiskelijoille ja aiemman tutkinnon suorittaneille vahvistetaan erillisvalintoja, ammatillista lisäkoulutusta, oppisopimuskoulutusta ja näyttötutkintokoulutusta.

Toisen asteen koulutusjärjestelmä antaa nuoren rakentaa oman opinpolkunsä. Ylioppilastutkintoa ja ammatillisia tutkintoja kehitetään erillisinä tutkintoina. Samalla lisätään joustavia mahdollisuuksia suo- rittaa osia tutkinnosta yli tutkintorajojen. Nuorisoikäluokan koulutuksen ensisijaisena tavoitteena on kokonaisen tutkinnon suorittaminen.

Toisen asteen koulutuksen rahoitus myönnetään koulutuksen järjestäjille.

### **Lukio**

Uudistetaan lukiodien rahoituspohja siten, että se turvaa ikäluokkien pienentyessä lukiokoulutuksen laadun ja alueellisen saavutettavuuden myös etäopetusta hyödyntäen. Sisällytetään lukiorahoituksen perusteisiin tuloksellisuusrahoitusosuus, joka palkitsee koulutuksen laadusta ja laadun parantamisesta, esimerkiksi yksilön oppimistulosten paranemisesta ja vähäisistä keskeyttämisistä.

Käynnistetään lukiokoulutuksen valtakunnallisten tavoitteiden ja tuntijaon uudistaminen perusopetu- sen tuntijaon uudistuksen jälkeen.

Lukiokoulutuksen työelämäyhteyttä ja -tietoutta vahvistetaan.

Käynnistetään maahanmuuttajien lukioon valmistava koulutus.

Ylioppilastutkintoa kehitetään tukemaan koulutuksen yleissivistäviä tavoitteita ja mahdollistamaan ylioppilastutkinnon laajempi hyödyntäminen korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa parantamalla koear- vosanojen vertailukelpoisuutta ja kehittämällä ylioppilastutkinnon toisesta äidinkielen kokeesta yleissi- vistystä sekä tiedon käsittelyn ja pätevyyden arvioinnin taitoja mittaava koe. Valmistellaan tieto- ja viestintätekniikan käyttöönottoa asteittain ylioppilaskirjoituksissa.

## Ammatillinen koulutus

Toisen asteen ammatillinen koulutus on mahdollista suorittaa joustavasti oppilaitoksessa, oppisopimuksella, näyttötutkintona, työpajassa tai näitä yhdistäen. Vahvistetaan työpaikalla tapahtuvan opiskelun roolia sekä työvaltaisten oppimisympäristöjen ja opetusmenetelmien käyttöä ja monipuolistetaan niiden toteuttamismahdollisuuksia ammatillisessa koulutuksessa.

Uudistetaan ammatillisen koulutuksen rahoitus tukemaan nykyistä paremmin koko ikäluokan kouluttamista, koulutuksen läpäisyn parantamista ja nopeampaa siirtymistä työelämään. Oppilaitoksia palkitaan koulutuksen laadusta ja laadun parantamisesta.

Jatketaan ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteen uudistamista tiiviissä yhteistyössä työelämän kanssa tavoitteena selkeämpi ja paremmin työelämän vaatimuksia vastaava tutkintorakenne ja tutkinnot.

Selvitetään monityönantajaisen oppisopimuksen kehittämistä. Parannetaan nuorten, maahanmuuttajien ja vammaisten mahdollisuuksia osallistua oppisopimuskoulutukseen.

## Korkeakoulutus

Korkeakoulutuksen laatua, tehokkuutta, vaikuttavuutta ja kansainvälistymistä vahvistetaan. Eri väestöryhmien välisiä eroja korkeakoulutukseen hakeutumisessa kavennetaan. Yliopisto- ja ammattikorkeakoulututkintoja kehitetään tutkintojen erilaisten tavoitteiden ja sisältöjen pohjalta. Maisterin tutkinto säilytetään yliopistojen perustutkintona.

Uudistetaan korkeakoulutuksen rahoitus tukemaan nykyistä paremmin koulutuksen tavoitteita, kuten koulutuksen läpäisyn parantamista, nopeampaa siirtymistä työelämään ja hallinnon tehostamista sekä opetuksen ja tutkimuksen laadun parantamista, kansainvälistymistä ja korkeakoulujen profiloitumista vahvuusaloilleen. Yliopistojen työttömyysvakuutusmaksu korvataan täysimääräisesti vuodesta 2012 lähtien.

Uudistetaan ammattikorkeakoulujen rahoitusta ja hallintoa koskeva lainsäädäntö. Vastuu ammattikorkeakoulujen perusrahoituksesta siirretään kokonaan valtiolle ja ammattikorkeakouluista tehdään itsenäisiä oikeushenkilöitä. Ammattikorkeakoulujen toimiluvat uudistetaan korostaen toiminnan laatua ja vaikuttavuutta. Samordningsdelegationen för de svenska högskolorna osallistuu aktiivisesti ja aloitteellisesti ruotsinkielisen ammattikorkeakoulurakenteen kehittämiseen.

Korkeakouluopintoihin pääsyä sujuvoitetaan. Opiskelijavalinnan päävalinnat varataan hakijoille, joilla ei ole aiempaa vastaavan tasoista tutkintoa tai opinto-oikeutta. Opiskelijat valitaan pääsääntöisesti nykyistä laajempiin koulutusalakokonaisuuksiin, alakohtaiset erot huomioiden. Luodaan joustavia siirtymämahdollisuuksia korkeakoulujen sisällä ja välillä mm. erillisvalintoja kehittämällä. Näillä keinoin puretaan hakijasuma vuosikymmenen loppuun mennessä. Opiskelijavalintojen uudistamisen vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon ja koulutuksen periytyvyyteen arvioidaan. Arvioidaan ns. pakkohaun tarkoituksenmukaisuus.

Edistetään taideyliopiston syntymistä.

Selkeytetään terveydenhuollon korkeakoulutusta tieteenalan kehittymisen ja koulutuksen työelämävastaavuuden varmistamiseksi.

Selvitetään arkistolaitoksen toiminnan rakenteita ja rahoitusta, erityisesti poliittisten liikkeiden arkistotoiminnan saattamista palvelemaan puoluekentän nykytilaa sekä arkistoinnin ulkopuolelle jääneiden puolueiden ja poliittisten liikkeiden arkistoinnin järjestämistä.

## Tiede

Edistetään kansallista tutkimusinfrastruktuuripolitiikkaa. Luodaan korkeakouluille yhteisiä yritysten kanssa tehtävän tutkimusyhteistyön muotoja. Lisätään yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen niiden erilaisia profiileja tukevaa tutkimusyhteistyötä. Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoiminnan osuutta niiden rahoituksesta vahvistetaan nykyisestä.

Valtion sektoritutkimuslaitokset kootaan suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Perustutkimuksen työnjako yliopistojen ja sektoritutkimuslaitosten välillä selkeytetään mahdollistaen sektoritutkimuslaitosten tehtävien siirtäminen yliopistojen yhteyteen ja niiden yhteistyötä vahvistetaan. Tutkimus- ja innovaatio-neuvoston hallinnollinen asema säilytetään nykyisenä ja neuvoston koordinoivaa roolia sektoritutkimuksen suuntaamisessa ja kansallisessa tutkimusinfrastruktuuripolitiikassa vahvistetaan. Valtion sektoritutkimuksen tavoitteita koordinoidaan valtioneuvoston kansliassa.

Vahvistetaan koulutusta koskevaa tutkimusta ja arviointitoimintaa. Koulutusta koskeva Opetushallituksen, Koulutuksen arviointineuvoston ja Korkeakoulujen arviointineuvoston viranomaisarviointitoiminta keskitetään riippumattomaan Koulutuksen arviointikeskukseen.

## Aikuiskoulutus

Aikuiskoulutus on tasa-arvoisesti tarjolla koko aikuisväestölle. Hallitus selvittää aikuiskoulutuksen julkisen rahoituksen uudistamista tavoitteenaan tukea kansalaisten yksilöllisiin koulutustarpeisiin vastaa- mista siirtymällä kansalaisten henkilökohtaisiin koulutustileihin. Kolmikantaisesti selvitetään tilien hyödyntämistä osana työelämän sopimuksia. Osana Sade-hanketta kehitetään sähköinen sivistyskeskus, jonka palvelusta kansalainen voi löytää kaiken Suomessa tarjotun koulutuksen.

Hallitus edistää vapaata sivistystyötä vastaamaan muutoin koulutustarjonnan ulkopuolelle jäävien ryhmien sivistyksellisiin tarpeisiin ja edistämään maahanmuuttajien kotoutumista. Vapaan sivistystyön yhteiskunnallisen koulutuksen osuutta lisätään.

Parannetaan vailla tutkintoa olevien, pienyrittäjien ja muiden aliedustettujen ryhmien aikuiskoulutusmahdollisuuksia. Oppilaitoksille luodaan taloudellisia kannustimia kouluttaa tutkintoa vailla olevia aikuisia ja niitä kannustetaan työpaikkojen kanssa tehtävään yhteistyöhön ja hakevaan toimintaan. Tutkin- toa vailla olevilta aikuisilta poistetaan tutkintomaksut.

Parannetaan korkeasti koulutettujen täydennyskoulutusmahdollisuuksia. Kannustetaan yliopistoja ja ammattikorkeakouluja tarjoamaan aikuiskoulutuksessa laajoja osaamiskokonaisuuksia, osia tutkinnois- ta ja muuta tutkintoja lyhytkestoisempaa koulutusta, myös tutkintoon johtavaa koulutusta hyödyntä- en.

Näyttötutkintojärjestelmää vahvistetaan työelämässä hankitun osaamisen osoittamisen välineenä. Näyttötutkintokoulutuksen rahoitus järjestetään siten, että rahoitus ei kannusta tarpeettoman valmis- tavan opetuksen järjestämiseen. Tutkintotoimikuntien resurssit mitoitetaan huomioiden toimikuntien luonne viranomaistoimintana.

## Opintotuki

Opintotuki sidotaan indeksiin 1.9.2014. Opintotukijärjestelmää uudistetaan tukemaan päätoimista opiskelua ja nopeampaa valmistumista. Osana uudistusta korjataan toisen asteen opiskelijoiden opin- totukeen liittyvät epäkohdat ja tarkastellaan perheellisten opiskelijoiden asemaa. Opintotuen uudista- misen kustannukset eivät ylitä uudistuksen kansantaloudellisia positiivisia vaikutuksia.

## Kulttuuri

Hallitus lähtee siitä, että kulttuurilla on keskeinen asema yhteiskuntaa rakennettaessa. Taide ja kult- tuuri ovat ihmisenä olemisen välttämättömiä perusasioita, joiden uutta luova vaikutus säteilee elämän

kaikille alueille. Hallitus kehittää kulttuurisen moninaisuuden tunnistavaa kulttuuripolitiikkaa, jossa kulttuuri on kaikkien kansalaisten tavoitettavissa ja erityistoimilla parannetaan osallisuutta kulttuuriin nyt ulkopuolelle jäävissä ryhmissä.

Kulttuurin tuki painottuu taiteen ja kulttuurin sisällön luomiseen ja tehokkaaseen levittämiseen. Taiteen vapaan kentän toimintaedellytyksistä huolehditaan.

Kulttuuriyrittäjyyttä ja luovien alojen työpaikkojen syntymistä tuetaan. Kulttuurivientiä ja luovien alojen markkinointiosaamista edistetään. Opetus- ja kulttuuriministeriön ulkomailla toimivien kulttuuri-instituuttien roolia kansalaisyhteiskunnan ja kulttuuriviennin toimijoina vahvistetaan. Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin (VIEI) asema ja tehtävät selvitetään.

Hyvitysmaksujärjestelmää uudistetaan turvaamaan alan toiminnan taloudelliset edellytykset nopean teknologisen kehityksen olosuhteissa. Luovien aineistojen luvaton käyttöä kitketään tiedotuksen keinoin sekä kehittämällä lainsäädäntöä ja tehostamalla sen täytäntöönpanoa.

Tekijänoikeuslainsäädäntö säilyy opetus- ja kulttuuriministeriössä. Tekijänoikeuslailla säädetään nykyistä tarkemmin tekijänoikeuksien siirtämisen edellytyksenä olevista kohtuullisista ehdoista ja kohtuullisesta korvauksesta. Tekijänoikeusjärjestelmän kehittämisessä huomioidaan eri jakelukanavat. Lisätään alan koulutusta, tutkimusta ja neuvontaa.

Luovilla aloilla toimivien aseman parantamiseksi selvitetään poikkihallinnollisesti työ-, sosiaaliturva- ja verolainsäädännön uudistustarve. Selkeytetään lyhyiden apurahojen asema sosiaaliturvalainsäädännössä.

Kulttuurin merkitystä maahanmuuttajien integroitumisessa korostetaan.

Kaikkien lasten oikeutta taiteeseen ja kulttuuriin tuetaan vahvistamalla lastenkulttuurin asemaa ja toimintaedellytyksiä. Taiteen perusopetuksen maanlaajuista tavoitettavuutta edistetään.

Kirjastolaitoksella on keskeinen merkitys suomalaisten lukutaidon ylläpitämiselle ja kehittämiselle sekä lukuharrastuksen edistämiseksi. Hallitus tukee kirjastotoiminnan kehittämistä sekä edistää koulujen ja kirjastojen yhteistyötä. Kirjastoja kehitetään vastaamaan tietoyhteiskunnan haasteisiin. Edistetään kirjastojen, museoiden ja julkisten taidelaitosten digitoitujen aineistojen avaamista kansalaisten vapaaseen käyttöön.

Edistetään julkisen rakentamisen ns. prosentti taiteeseen -periaatetta.

Kehitetään Dokumenttikuva-arkistoa Valokuva-arkiston yhteydessä.

Käynnistetään Valtion taidemuseon säätiöittämissä valmistelu.

Uudistetaan kansallinen muotoiluohjelma.

Hallitus laatii maailmanperintö- ja kulttuuriympäristöstrategiat. Vaalitaan kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennusperintöä.

Taiteen keskustoimikunnasta muodostetaan Taiteen edistämiskeskus. Uudistuksessa säilytetään vertaisarviointin asema päätöksentekoprosessissa.

Nykyinen rahapelimonopolijärjestelmä säilytetään. Veikkausvoittovarojen käyttöön liittyvä jakosuhdelaiki sekä nykyinen tuloutusjärjestelmä säilytetään. Veikkauksen ja sen edunsaajien asema tieteen, kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön aloilla turvataan. Veikkauksen rahastoa puretaan suunniteltua nopeammin edunsaajien hyväksi.

## Liikunta

Hallitus edistää koko elämänkaaren mittaista liikunnallista elämäntapaa. Tavoitteena on erityisesti liikkujien määrän ja osallisuuden lisääminen. Selvitetään syyt liikunnallisesta elämäntavasta syrjäytymiseen ja luodaan edellytyksiä, joilla liikuntaa voidaan eri väestöryhmissä lisätä. Parannetaan arkiliikunnan mahdollisuuksia yhdyskuntarakennetta kehittämällä ja laajoja käyttäjäryhmiä palvelevien liikuntapaikkojen esteettömyyttä lisäämällä.

Harrastusmahdollisuuksien tasa-arvoon erityisesti lasten ja nuorten osalta kiinnitetään erityistä huomiota.

Liikkuva koulu -ohjelmaa jatketaan. Huolehditaan opiskelijaliikunnasta. Työyhteisöliikunnan hyviä käytäntöjä juurrutetaan pysyviksi ja kannustaviksi työelämän toiminnoiksi.

Hallitus korostaa suomalaisen liikuntakulttuurin moniarvoisuutta ja keskinäistä kunnioitusta sekä sen roolia maahanmuuttajien kotoutumisessa. Jatketaan maahanmuuttajien kotouttamista liikunnan avulla kehittämishajonnan esityksiä huomioonottaen.

Edistetään matalan kynnyksen seuratoiminnan kehittämistä ja toimenpiteitä, joilla seura- ja kansalais-toimintaa voidaan entistä paremmin paikallisesti tukea. Liikuntalain uudistamisella edistetään koko liikuntajärjestelmän rakennemuutosta. Turvataan eettisesti kestävän, yhdenvertaisen ja moniarvoisen huippu-urheilun toimintaedellytykset, mukaan lukien vammaisurheilu, ja mahdollistetaan urheilijan urapolku.

Olympiastadionin peruskorjauksen luonne kansallisena hankkeena huomioidaan sen rahoituksessa.

## Nuoriso

Hallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikka parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja, tukee nuorten aktiivista kansalaisuutta, sosiaalista vahvistamista ja terveitä elämäntapoja sekä tukee nuorten kasvua ja itsenäistymistä. Nuorisotyön keskeisiä lähtökohtia ovat yhteisöllisyys, yhdenvertaisuus, keskinäinen kunnioitus ja tasa-arvo sekä paikallinen, alueellinen ja maailmanlaajuinen yhteisvastuu.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmalla vahvistetaan hallinnonalojen välistä yhteistyötä ja työnjakoa. Tiedolla johtamista vahvistetaan kehittämällä lasten hyvinvoinnin kansallisia indikaattoreita.

Nuorisotyöttömyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumiseksi jokaiselle nuorelle taataan työ-, opiskelu-, kuntoutus- tai harjoittelupaikka. Etsivää nuorisotyötä edistetään. Nuorisotyön ennaltaehkäisevän päihdetyötä tuetaan. Nuorten työpajatoimintaa kehitetään.

Jokaiselle lapselle ja nuorelle taataan edellytykset ja pääsy osallisuuteen tietoyhteiskunnassa. Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia edistetään yhdessä nuorisojärjestöjen kanssa. Aloitekanava- ja kuulemisjärjestelmiä kehitetään.

Nuorisopalvelut turvataan lähipalveluna koko maassa huomioiden kielilaki, integroidulla ja kohdenne-tulla nuorisotyöllä tuetaan kotoutumista. Lasten ja nuorten ympäristökasvatusta ja luontokouluja kehi-tetään. Kehitetään lasten ja nuorten kuulemista sekä osallistumismahdollisuuksia oman lähiympäris-tönsä suunnitteluun sekä ympäristöpolitiikan päätöksentekoon.

Huolehditaan kansalaisjärjestöjen lasten, nuorten ja vanhempien vertais- ja vapaaehtoistoiminnan edellytyksistä.

## 6 ELINKEINO-, TYÖLLISYYS- JA INNOVAATIOPOLITIikka

### Suomi kasvu-uralle

Suomi tulee saada vahvalle ja kestäväällä kasvu-uralle. Kauden tärkeimmäksi tavoitteeksi nostetaan viennin lisääminen, kotimaisen jalostusarvon kasvattaminen ja lisäarvon luonti, joilla luodaan uutta kasvua, lisää työpaikkoja ja hyödynnetään suomalaisten korkea koulutustaso nykyistä paremmin. Hallituksen elinkeinopolitiikka tähtää elinkeinotoiminnan edellytysten parantamiseen sekä mahdollisuuksien luontiin koko maassa. Elinkeinopolitiikan tavoitteena on elinkeinorakenteen uudistaminen, monipuolistaminen ja yritysten kasvu ja kansainvälistyminen sekä pienyritysten toimintaedellytysten parantaminen.

Kasvu ja taloudellinen menestys edellyttävät kilpailukykyistä teollisuutta, palvelualojen kehittymistä sekä uusia ja kasvuhakuisia sekä ekotehokkaita yrityksiä. Osaavat ja hyvinvoivat ihmiset ovat Suomen keskeisin taloudellinen menestystekijä. Yrityksiä on ohjattava koko henkilöstön osaamisen ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Vahvuksiimme kuuluvat myös hyvätasoinen infrastruktuuri, vakaa ja turvallinen yritys ympäristö sekä sujuva, luotettava ja palveluhenkinen hallinto. Hallituksen tavoitteena on luoda Suomeen maailman parhaat edellytykset korkean osaamisen ja liiketoiminnan harjoittamiselle.

### Uusia innovaatioita

Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan rahoituksen riittävä taso varmistetaan. Vaalikauden tki-menojen tavoitteena on 4 prosentin bkt-osuus. Julkisen kasvu- ja tki-rahoituksen toimijoiden työnjako selkeytetään. Rahoituksen painopistettä siirretään pieniin ja keskisuuriin, kasvuhakuisiin, työllistäviin ja kansainvälistyviin yrityksiin ja huomioidaan eri kasvuvaiheessa olevat yritykset.

Talouden kasvun ja elinkeinorakenteen uudistumisen kannalta keskeistä pitkällä aikavälillä ovat panostukset perustutkimukseen ja soveltavaan tutkimukseen sekä kehittämiseen. Vauhditetaan teknologisten ja sosiaalisten innovaatioiden integroitua kehittämistä sekä kaupallistamista ja käyttöönottoa.

Suomi on merkittävästi lisännyt voimavaroja tutkimukseen ja tuotekehitykseen viimeisen viidentoista vuoden ajan. On perusteltua arvioida saavutettuja tuloksia mm. tehtyjen arviointien ja suositusten pohjalta sekä uudistaa tukijärjestelmiä, jotta tki-toiminnan tuesta saadaan mahdollisimman vaikuttavaa.

Hallitus selvittää t&k-verokannustimien käyttöönoton mahdollisuudet.

Strategisten huippuosaamisen keskittymien toimintaa jatketaan ja turvataan rahoituksen toimivuus. Suurimman rahoitusvastuun kantavat yritykset.

Jatketaan aineettomien oikeuksien (IPR) strategian toteuttamista ja uudistetaan strategian toimenpideohjelma toimintaympäristössä tapahtuneiden muutosten ja hallituksen painopisteiden pohjalta.

### Rahoitusta uudistetaan

Yritystukien toimivuus ja tarkoituksenmukaisuus uusien kotimaisten ja kansainvälisten haasteiden edessä selvitetään ja tehdään selvityksen pohjalta tarvittavat muutokset ja tukisäästöt. Paikallisten ja alueellisten elinkeinotukien, kansallisten elinkeinotukien ja EU-rakennerahastojen kautta maksettava tuki selvitetään samassa yhteydessä. Tukia suunnataan entistä selkeämmin pieniin ja keskisuuriin yrityksiin, kansainvälistyviin kasvuyrityksiin sekä viennin lisäämiseen. Haasteemme on kasvuhakuisen yritysten vähäisyys ja pitkäjänteisten riskirahoittajien puute siirryttäessä tuotekehityksestä tuotantoon ja markkinointiin.

Viennin rahoituksen ja valtion erityisrahoituslaitosten toimintamahdollisuudet ja resurssit turvataan kotimaisten yritysten kilpailukykyyn turvaamiseksi. Lisätään vienninrahoituksen mahdollisuuksia riskinottoon ja otetaan käyttöön pysyvä kansainvälisesti kilpailukykyinen Finnveran varainhankintaan

perustuva vienninrahoitusmalli, jonka varainhankinnalla on lakiin perustuva maksuton valtioneuvoston takaus. Riskinoton käsite laajennetaan kattamaan myös erikoistilanteita ja elinkeino- ja työllisyyspoliittisia tavoitteita.

Pääomitetään Teollisuussijoitusta tarpeen mukaan ja turvataan Finnveran lainoitus- ja takausmahdollisuudet riittävillä valtuuksilla ja kyvyllä ottaa riskiä. Julkista pääomasijoitustoimintaa vahvistetaan erityisesti kasvuyritysten lisäämiseksi ja työpaikkojen luomiseksi. Samalla toteutetaan pääomasijoitusohjelma uusien sijoittajien saamiseksi suomalaisiin kasvuyrityksiin.

Luovien alojen merkitys kasvaa uusien liiketoimintamahdollisuuksien myötä, joihin pyritään kannustamaan kasvavilla rahoituspanostuksilla ja alan erityispiirteiden huomioimisella.

Hyödynnetään matkapuhelinsektorin rakennemuutoksen mahdollistamia kasvu- ja uudistusvaikutuksia. Edistetään suomalaista pääomasijoituskenttää kansainvälistäviä pääomasijoitusinvestointeja yhdessä alan yritysten ja muiden sijoittajatahojen kanssa.

Vienninedistämistoimenpiteitä erityisesti kehittyville markkinoille lisätään. Hallitus laatii strategian ulkomaisten investointien ja pääomien houkuttelemiseksi Suomeen. Tässä yhteydessä Invest in Finlandin roolia tehostetaan.

Venäjä on kasvava markkina-alue suomalaisten yritysten investoinneille sekä investointitavaroiden ja palveluiden viennille. Suomi toimii aktiivisesti kaupan esteiden poistamiseksi ja investointihalukkuuden vahvistamiseksi. Venäjän WTO:n tuleva jäsenyys parantaa liiketoimintaedellytyksiä. Suomen ja Venäjän välistä innovaatioyhteistyötä parannetaan. Suomi voi toimia kansainvälisenä liiketoimintakeskukseksi Venäjälle tai Venäjältä Euroopan Unioniin.

### **Yrittäjyyttä vahvistetaan**

Suomi tarvitsee menestyviä yrittäjiä. Hallitus kannustaa eri keinoin yrityksiä kasvamaan ja kansainvälistymään. Uusien yritysten syntyminen ja toimivien yritysten kasvun ja kansainvälistymisen edistäminen ovat hallituksen yrityspolitiikan keskeisiä tavoitteita. Erityisen tärkeää tämä on muun muassa itäalan, ympäristö- ja energiateknologian, kaivosalan, luonnonvarojen sekä koulutuksen viennin osalta. Yhteisöverokantaa alennetaan.

Hallitus vahvistaa luovien alojen elinkeinotoiminnan ja viennin mahdollisuuksia. Kiinnostusta ja valmiuksia yrittäjyyteen pyritään lisäämään koulutuksellisin toimin eri koulutusasteilla. Yritysten jatkajien löytämiseksi tehostetaan yrittäjyysvalmennusta. Kasvuyrittäjyyden edistämiseksi kehitetään pk-yritysten liiketoimintaosaamista. Tähän liittyy yrittäjäkoulutuksen kehittäminen aina kansainvälisesti korkeatasoiseen bisneskoulutukseen asti.

Edistetään koulutettujen nuorten työllistymistä ja yrittäjyyttä yrityshautomo- ja yrityskiihdyttämötoiminnan avulla.

Liiketoiminnan keskeyttämismahdollisuutta selkeytetään muun muassa lieventämällä vaatimuksia työvälineiden myynnistä työttömyysturvan ehtona työryhmätyön esitysten jälkeen.

Selvitetään yrittäjän velkajärjestelytilanteisiin liittyviä ongelmia. Yksinyrittäjien ja mikroyritysten asemaa parannetaan. Yrittäjien hallinnollista taakkaa kevennetään ja maksuihin sekä veroihin liittyviä prosesseja tehostetaan. Kootaan julkiset ja julkisesti rahoitetut yrityspalvelut ja yritysten viranomaisasiointi yhden luokun periaatteella toimivaksi kokonaisuudeksi.

### **Kilpailua kuluttajien eduksi**

Aidon kilpailun aikaansaamiseksi kilpailupolitiikan avulla turvataan tasaveroiset kilpailuolosuhteet erikokoisille yrityksille ja kuluttajien etujen mukaiset toimivat markkinat. Kilpailuviraston tehokas toiminta turvataan varaamalla riittävät resurssit ja toimivalta. Kilpailuoikeuden rikkomuksista seuraavia rangaistuksia kovennetaan. Hallitus selvittää mahdollisuudet kartellitapauksiin syyllistyneiden tuomitsemisesta henkilökohtaiseen rikosoikeudelliseen vastuuseen.

Selkeytetään palvelujen tuottamiseen liittyviä kilpailuttamisen ja julkisen tuen myöntämisen sääntöjä. EU:ssa valmisteltavana olevan SGEI-normiston vaikutukset kansalliseen kilpailulainsäädäntöön arvioidaan minkä jälkeen säädetään puitelaki yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvistä palveluista (SGEI). Esimerkiksi näin voidaan selkeyttää kolmannen sektorin asemaa palvelujen tuottajana ja Raha-automaattiyhdistyksen mahdollisuuksia rahoittaa SGEI-palveluita. Linjauksissa otetaan huomioon EU:n kilpailulainsäädännön määräykset ja varmistetaan julkisen ja yksityisen sektorin välisen kilpailuneutraLiteetin toteutuminen.

Hankintalaki uudistetaan niin, että kuntien suorahankintamahdollisuudet lisääntyvät ja työllisyys- ja terveystaloudelliset, sosiaaliset ja muut laatutekijät sekä innovaatio- ja ympäristöpoliittiset näkökohdat otetaan paremmin huomioon julkisissa hankinnoissa. Kansallisia kynnysarvoja nostetaan lähemmäksi EU-direktiivitasoja ja tavaroiden ja palveluiden kansallista kynnysarvoa korotetaan tuntuvasti lähelle EU:n kynnysarvoa. Hankintalain menettelyjä yksinkertaistetaan EU-lainsäädännön sallimissa puitteissa. Tehostetaan harmaan talouden torjuntaa myös kuntien palveluja järjestettäessä. Valtion ja kuntien yhteinen julkisten hankintojen neuvontayksikkö vakinaistetaan ja sen resurssit turvataan osapuolten sopimuksella.

Vahvistetaan kuluttajapolitiikan ohjausta ja toimintaedellytyksiä sekä laaditaan uusi kuluttajapolitiittinen ohjelma. Selkeytetään kuluttajansuoja-alan toimijoiden työnjakoa.

Selvitetään kuluttajapalveluiden turvallisuuden valvonnan uudelleenjärjestämistä. Vahvistetaan markkinavalvonnan yhteistyötä ja koordinaatiota valtionhallinnossa Euroopan unionin lainsäädännön velvoitteiden tehokkaaksi toimeenpanemiseksi.

Hallitus tukee hankkeita yritys vastuuta koskevien kansainvälisten normien ja ohjeistojen vahvistamiseksi ja edistää vastuullisuusnäkökohtien parempaa huomioimista elinkeinopolitiikassa ja julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on suomalaisten yritysten toimiminen edelläkävijänä yritys vastuusasioissa.

### **Teollisuutta ja palveluita kehitetään**

Suomalaisen teollisuuspolitiikan on turvattava kilpailukykyinen toimintaympäristö niin kotimaassa kuin avoimessa kansainvälisessä kilpailussa.

Äkillisten rakennemuutosten aiheuttamien irtisanomistilanteiden ennakointia ja hoitoa varten luotua toimintamallia jatketaan ja kehitetään. Hallitus tukee suurissa rakennemuutoksissa erityistoimin alueita ja toimialoja uusien työpaikkojen luomiseksi. Yritysten vastuuta tukipaketien laatimisessa ja uudelleen työllistymisen edistämiseksi korostetaan. Paikallisia toimintamalleja kehitetään, tavoitteena uusien pysyvien työpaikkojen syntyminen myös työnsä menettäneille. Laaditaan alueellisia ja paikallisia valmiussuunnitelmia muutostilanteiden varalta.

Teollisuuden ohella Suomen menestys nojaa jatkossa entistä enemmän palvelualojen toimintaan. Palveluyritysten merkitys korostuu kansantalouden kasvun tekijänä. Hallitus huomioi palvelutuotannon kasvavan roolin elinkeinopolitiikassaan. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiopanostuksia suunnataan riittävästi palvelualojen työllisyyden ja tuottavuuden kehittämiseksi sekä palvelualojen vientimahdollisuuksien parantamiseksi. Matkailualan kotimaisen ja ulkomaisen kysynnän lisäämiseksi tarvittavat toimenpiteet kootaan matkailustrategiaksi.

Hallitus edistää luonnonvarojen kestävästä hyödyntämisestä luonnonvarastrategian pohjalta. Strategian linjaukset päivitetään vaalikauden aikana. Tähän kuuluu myös biotalouden ja mineraalialan kehittäminen.

Ympäristö- ja energiateknologiaan perustuva clean tech -toiminta on yksi elinkeinopolitiikan painopisteitä. Käynnistetään TEM:öön sijoittuva ympäristöliiketoimintaohjelma, jolla edistetään toimialan kasvua, yritystoimintaa, innovaatioita ja kansainvälistymistä Suomessa kokoamalla yhteen alan kehittämistä koskevat toimenpiteet ja toimijat.

Käynnistetään uusi metsäalan strateginen ohjelma. Tarkistetaan tavoitteita vanhan ohjelman kokemusten pohjalta. Tavoitteena on jalostusasteen nostaminen, perusmetsäteollisuuden toimintojen vahvistaminen, puun käytön ja puurakentamisen lisääminen ja uuden yritystoiminnan luominen uusien



innovaatioiden ja tuotteiden kautta. Puunhankintaa estävät tai hidastavat tekijät käydään läpi ja tehdään tarvittavat toimenpide-ehdotukset.

Valtio vahvistaa osallistumistaan kotimaisen kaivosteollisuuden arvoketjuun. Kaivosalan kotimaista omistusta ja kaivosprojektien vauhdittamista edistetään esimerkiksi perustamalla kaivosalan hankkeisiin sijoittava ohjelma, sijoitusrahasto tai sijoitusyhtiö. Kaivosalan koulutusta ja tutkimusta lisätään. Hallitus tavoittelee kotimaassa tapahtuvan mineraalien jalostuksen ja metalliteollisuuden lisäämistä. Turvataan Tukesin resurssit lupakäsittelyjen nopeuttamiseksi. Kaivosalan osaamisesta tehdään Suomen EU-politiikan painopiste ja vaikutetaan aktiivisesti EU:n päätöksiin.

Telakkateollisuuden ja meriklusterin tulevaisuuden varmistamiseksi jatketaan ympäristö- ja innovaatioinvestointituen maksamista uusille rakennettaville energia- ja ympäristötehokkaille aluksille. Tukien rinnalla tarvitaan laajaa keinovalikoimaa, johon kuuluu muun muassa kansallista rahoitusta ja takauksia, EU:n laivanrakennustukipäätösten jatkamista ja valtion tilauksia suomalaisilta telakoilta.

Energiaintensiivisten yritysten energiaverotusta kevennetään kilpailukyvyn turvaamiseksi.

## **Energiapolitiikka**

Hallituksen ilmasto- ja energiapolitiikan keskiössä on globaaliin ilmastohaasteeseen vastaaminen ja kestävä talouskasvun tukeminen. Korkeatasoinen suomalainen energiaosaaminen auttaa ilmastohaasteeseen vastaamisessa. Ympäristö- ja energiateknologian uusien sovellutusten käyttöönottoon liittyy suuri kasvun ja uusien työpaikkojen potentiaali sekä kotimaan markkinoilla että viennissä. Hallituksen tavoitteena on parantaa materiaali- ja energiatehokkuutta koko yhteiskunnassa. Panostamalla energiatehokkaan teknologian tutkimukseen, tuotekehitykseen ja soveltamiseen vahvistetaan Suomen kilpailukykyä maailmalla.

Päästöjen vähentämisessä ja samalla energiansaannin turvaavassa työssä energiatehokkuus, toimitusvarmuus, energian kohtuuhintaisuus sekä omavaraisuuden lisääminen muodostavat yhteen sovitettavien tavoitteiden kokonaisuuden. Uusiutuvien energianlähteiden osuutta lisätään aiemmin asetetun EU-tavoitteen mukaisesti määrätietoisesti ja kustannustehokkaasti. Hallitus laatii ohjelman öljyriippuvuuden vähentämiseksi osana uutta energia- ja ilmastopoliittista strategiaa.

Hallitus toimii aktiivisesti Suomen erityispiirteiden huomioon ottamiseksi EU:n ilmasto- ja energiapäätöksissä. Energia- ja ilmastoasiat ovat enenevästi EU:ssa linjattavia asioita. Tätä varten laaditaan pitkän aikavälin kansallinen EU-strategia ilmasto- ja energia-asioista. Tavoitteena on vahvistaa Suomen mahdollisuuksia vaikuttaa EU-päätöksiin. Samalla helpotetaan sopeutumista ilmastopoliittikan vaatimuksiin ja lisätään mahdollisuuksia hyötyä ilmastohaasteista muun muassa ympäristö- ja energiateknologiaan perustuvan clean tech -toiminnan avulla. Suomi seuraa aktiivisesti EU-päätösten toteutumista eri jäsenmaissa.

Energiateknologia on kasvun ala, jonka kasvua tuetaan innovaatiopolitiikan, tutkimuksen ja tuotekehityksen ja koulutuksen keinoin. Myös aurinkoenergian, energiatehokkuuden ja -säästön innovaatioita tehdään, toteutetaan ja tuotteistetaan. Ympäristöosaamisen ja -teknologian viennissä Suomi toimii ennakoivasti ja aktiivisesti uusien markkinoiden löytämisessä ja toimintaedellytysten luomisessa uusille markkinoille.

Hallitus tehostaa toimia energiatehokkuuden ja energiansäästön edistämiseksi TEM:n energiatehokkuustoimikunnan esitysten mukaisesti. Julkinen valta huolehtii tavoitteiden toteuttamisesta yhdyskuntarakenteen tiivistämiseksi ja rakentamisessa sekä rakennusten energiankäytössä. Esimerkiksi julkisten hankintojen kautta voidaan edistää pilottihankkeita ja edistää ilmastotavoitteita myös energian käytössä ja tuotannossa. Luodaan ja parannetaan mittareita sekä kehitetään seurantaa eri toimialojen energia- ja materiaalitehokkuudelle.

Edistetään energiatehokkuutta ja energiansäästöä niin, että kansantalous kasvaa ilman, että energiankulutus kasvaa samalla.

Tiedotusta energiatehokkuuteen liittyvistä ratkaisuista, tuista ja avustuksista tehostetaan. Myös tukijärjestelmiä kehitetään tavoitteena niiden parempi vaikuttavuus. Energiatehokkuuden parantamisella vaikutetaan myös asumisen energian hintaan. Turvataan energiatehokkaan sähkön ja lämmön yhteistuotannon asema (kaukolämpö ja kaukokylmä). Asumisen energia-avustuksia kehitetään niin, että pienituloisillakin on mahdollisuus lämmitysjärjestelmän vaihtoon ja energiaremontteihin. Kaukolämpöverkon ulkopuolella hyödynnetään lisääntyvästi pienimuotoisia talo- tai kiinteistökohtaisia maalämpöön ja uusiutuviin energiaraaka-aineisiin pohjautuvia ratkaisuja. Tutkitaan yrityksissä käytetyn ns. ESCO-palvelumallin soveltumista myös asuntojen energiatehokkuusinvestointien rahoittamiseen. Mallin avulla palvelun ja investoinnin kustannukset maksetaan säästöillä, jotka syntyvät alentuneista energiakustannuksista.

Hallitus asettaa tavoitteekseen sähköntuotannon omavaraisuuden parantamisen. Tämä edellyttää panostuksia energiatehokkuuden parantamiseen, uusiutuvaan energiaan sekä saastuttavan energiantuotannon korvaamista mahdollisimman vähäpäästöisillä tuotantomuodoilla. Tämän lisäksi uutta sähköntuotantokapasiteettia ja uusia investointeja tarvitaan vanhenevan sähköntuotantokapasiteetin ja tuonnin korvaamiseen.

Hallitus ei myönnä periaatelupia uusille ydinvoimaloille. Hallitus käsittelee ydinvoimaloita koskevat rakentamislupapäätökset viipymättä. Hallitus tekee päätökset ydinjätteen loppusijoituksesta selvitysten valmistumisen jälkeen eduskunnan päätöksen mukaisesti hakemalla kansallisen ratkaisun.

Suomi osallistuu EU:n stressitesteihin sekä kansainväliseen yhteistyöhön ydinvoimaloiden turvallisuuden edistämiseksi. Hallitus sitoutuu suomalaisten ydinvoimaloiden turvallisuuden varmistamiseen.

Uusiutuvan energian kansallisesta tavoitteesta pidetään kiinni. Uusiutuvia energianlähteitä tuetaan kustannustehokkaasti, läpinäkyvästi ja teknologianeutraalisti. Lisätään valmiuksia pienimuotoisen hajautetusti tuotetun energian syöttämiseksi verkkoon tutkimalla mm. nettomittaroinnin mahdollisuudet. Uusiutuvan energian tukipäätösten toimivuutta ja vaikuttavuutta arvioidaan vuoden 2012 loppuun mennessä ja tehdään tarvittavat päätökset järjestelmän tehostamiseksi ja uudistamiseksi tavoitteisiin pääsemiseksi.

Tuulivoiman sovitusta tukitasosta ei tule tinkiä, jotta alan kotimaisia hankkeita pystytään turvaamaan ja alan teknologisia kehittämis- ja vientimahdollisuudet pystytään edistämään. Selkeytetään ja nopeutetaan tuulivoiman kaavoitusta, luvitusta, ympäristövaikutusten arviointia ja korvauskäytäntöjä maanomistajien oikeudet huomioiden. Edistetään tuulivoiman suunnitelmallista sijoittumista parhaille ja hyvätuulisille alueille yhteistyössä kaavoittajien, elinkeinoelämän ja maanomistajien kanssa. Jatketaan investointitukia uusiutuvan energian demonstraatiohankkeille (mukaan lukien merituulivoima). Tuetaan kotimaisia metsäraaka-aineen hyödyntämiseen perustuvia biojalostamohankkeita.

Vesivoiman lisärakentamista edistetään jo rakennetuissa kohteissa kotimaisen säätövoiman lisäämiseksi. Vesivoiman tuotantoa voidaan ympäristönäkökohdat huomioon ottaen kasvattaa perkauksilla, ylaveden nostoilla sekä etenkin tehonnostoilla, joita tehdään voimalaitosten peruskorjausten yhteydessä.

Puun hyödyntämisessä pyritään aikaansaamaan mahdollisimman korkea elinkaarenaikainen jalostusaste. Edistetään metsistä saatavan raaka-aineen käyttöä energiantuotannossa huomioiden kestävä kasvun rajat ja luonnon monimuotoisuus. Puun hyödyntämistä energiakäyttöön tuetaan erityisesti paikallisina ratkaisuin. Pienpuun energiatuen vaikutusta seurataan ja varmistetaan, että energiatuet eivät väärinä kilpailua tai puuraaka-aineen hankintaa korkeampaan jalostusasteeseen.

Turvetta käytetään erityisesti tukipolttoaineena kaukolämpöä ja kaukolämpövoimaa tuottavissa laitoksissa, joissa käytetään puupolttoaineita ja muuta biomassaa. Turpeen käyttöä vähennetään suunnitelmallisesti sen aiheuttamien päästöjen ja muiden ympäristöhaittojen vuoksi siten, ettei turve korvau du hiilellä. Soita ja turvemaita on hyödynnettävä kestävästi ja vastuullisesti sovittaen yhteen ympäristölliset, sosiaaliset ja taloudelliset tavoitteet mahdollisimman hyvin. Suoluokitus tehdään riippumattoman tutkimuslaitoksen toimesta nopealla aikataululla. Turpeen verotusta nostetaan maltillisesti. Hallitus seuraa turpeen ja puun hinnan vaikutusta puumarkkinoihin ja kaukolämpöön. Turpeella on aluetaloudellista merkitystä ja tärkeä rooli tukipolttoaineena sähkön ja lämmön tuotannossa.

Energiaintensiivisten yritysten kilpailuaseman turvaamiseksi sähkön energiaverorasitusta alennetaan. Energiaveroleikkurin rajoja tarkistetaan. Selvitetään samalla malli, joka palkitsee energiansäästötoimenpiteistä.

Energiaverotusta kehitettäessä huolehditaan sähkön ja lämmön yhteistuotannon edellytyksistä.

Valmistellaan ja otetaan käyttöön suomalaisiin olosuhteisiin sopiva windfall-vero.

Energian- ja sähkönkäytön hinnoittelua ohjeistetaan niin, että kuluttajille tarjotaan ratkaisuja, jotka kannustavat energian säästöön, hillitsevät kulutushuippuja ja vähentävät näin energiantuotannosta aiheutuvia päästöjä.

Hallitus varautuu EU:n laajuisten sähkömarkkinoiden syntyyn hyödyntäen Pohjoismaista saatuja kokemuksia sekä toimii aktiivisesti, jotta päästökaupan aiheuttama hiilivuodon uhka voidaan torjua kustannustehokkaasti. Sähkömarkkinoiden kehittämiseen liittyen hallitus vaikuttaa sähkön siirtoyhteyksien ja älykkäämpien sähköverkkojen lisäämiseen ja kehittämiseen sekä pelisääntöjen yhtenäistämiseen markkinoilla. Älykkäitä sähköverkoja edistetään laajamittaisen uusiutuvan energian ja hajautetun energiatuotannon verkkoon saamiseksi. Hallitus tukee älykkäiden energiaverkkojen käyttöönottoa muun muassa uudistamalla kansallista verkkoliiketoimintaa koskevaa sääntelyä. Sähkön toimitusvarmuus pidetään hyvässä kunnossa myös varmistamalla riittävät investoinnit kanta- ja jakeluverkkoihin.

## **Aluekehitys**

### **Taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävä Suomi**

Alueiden kehittämisen tavoitteena on taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävä Suomi. Hallitus tukee maakuntien, kaupunkien ja kuntien omaa dynaamista elinvoimaa, kehityspotentiaalia ja kilpailukykyä globaalissa taloudessa. Aluehallinnon uudistaminen ja kehittäminen on tiiviissä yhteydessä kuntauudistuksen jatkon kanssa.

Valtio ottaa huomioon oman päätöksentekonsa aluekehitysvaikutukset. Valtion alue- ja paikallishallintoa, ohjausta ja aluekehitysvoimavarojen suuntaamista koskevassa päätöksenteossa korostetaan valtakunnallisten tavoitteiden edistämisen lisäksi kunkin alueen erityispiirteet huomioivaa aluekehitysnäkökulmaa. Valtion keskushallinnon ohjausjärjestelmää suhteessa aluehallintoon selkeytetään ja yhdenmukaistetaan. Kunkin hallinnonalan tulosvastuuta aluekehityksestä lisätään. Valtion toimintojen alueellistamisen tulokset ja menettelytavat selvitetään ja sen pohjalta jatketaan alueellistamista.

### **Alueiden vahvuuksista kasvua**

Aluekehitysnäkökulma otetaan huomioon erityisesti elinkeinopolitiikan, tutkimus- ja kehitystoiminnan, sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden ja kestävä kehityksen tavoitteiden sekä liikenne- ja viestintäyhteyksien osalta.

Valtion liikenneratkaistuilla tuetaan alueiden toimintaedellytysten kehittymistä. Nopeat tietoliikenneyhteydet ulotetaan maan kaikkiin osiin.

Alueellisesti kattava koulutusverkosto on suomalaisen osaamisen perusta. Sen avulla turvataan osaamis- ja lahjakkuusreservien mahdollisimman tehokas käyttö ja alueilla tarvittava osaaminen. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyötä alueidensa innovaatiotoiminnan keskeisiin toimijoihin vahvistetaan.

Kansallisesti ja kansainvälisesti verkottuneiden innovaatioyhteisöjen lisäksi Suomeen luodaan vahvoja alueellisia innovaatiokeskittymiä. Innovaatiopolitiikka tukee osaltaan muuta t&k-politiikkaa.

Suomi nostetaan johtavaksi luonnonvarojen ja materiaalien kestävä, taloudellisen sekä innovatiivisen hyödyntämisen osaamisen maaksi nojautuen alueidensa erilaisiin luonnonrikkauksiin.

Koheesio ja kilpailukykytoiminnan sekä osaamiskeskusohjelmien tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta selvitetään. Jatkokehittämisessä korostetaan suhdetta muuhun innovaatiotoimintaan. Samalla tarkastellaan myös maakuntien kehittämisrahaa alueiden elinkeinojen elinvoimaa tukevien muiden mahdollisuuksien rinnalla.

Alueelliset erot ja erityispiirteet kehityksessä otetaan huomioon. Valmistellaan erillinen Itä- ja Pohjois-Suomen kehittämisohjelma.

### **Rakennemuutoksiin puututaan ennakoivasti**

Rakennemuutoksen ennakointijärjestelmiä kehitetään vahvistamalla eri hallinnonalojen yhteistoimintaa ja ottamalla käyttöön uusia riskianalyysimenetelmiä. Rakennemuutospaikkakunnille luodaan nykyistä paremmat edellytykset toiminnan kehittämiseen ja uudistumiseen.

Äkillisten ja mittavien, perinteisten rakennemuutosongelmien hoitamisen toimintamallia tehostetaan. Uudentyyppisiin rakennemuutoksiin mm. tutkimus- ja tuotekehitystoiminnoissa sekä eri toimialoilla varaudutaan ennakoivasti.

### **Sopimusperusteiseen kaupunkipolitiikkaan**

Kaupunkikeskusten tulee muodostua metropolialueesta, vahvoista kaupunkiseuduista sekä maaseutukeskuksista. Kaupunkiseudut toimivat vahvoina alueidensa vetureina, monipuolisina ja kansainvälisesti kilpailukykyisinä elinkeino-, innovaatio- ja osaamisympäristöinä sekä työssäkäyntialueina. Seudut tasa-painottavat aluerakennetta ja toimivat maan sisäisessä työnjaossa omiin vahvuuksiinsa erikoistuneina alueina. Keskuskaupunkien roolia ja vaikuttavuutta oman alueensa kestäväälle hyvinvoinnille ja kilpailukyvyille vahvistetaan.

Jatketaan sopimusperusteista kaupunkiseutupolitiikkaa, jolla valtio, yliopistot, ammattikorkeakoulut, kaupunkiseudut ja elinkeinokehitysyhtiöt sopivat alueen pitkäjänteisistä kehittämistoimista. Aie- ja kasvusopimuspolitiikkaa tehdään suurissa kaupunkikeskuksissa koko maassa. Sopimuksilla ohjataan maankäytön, asumisen ja liikenteen ratkaisuja yhdyskuntarakenteen tiivistymiseksi ja kestäväen kehityksen edistämiseksi. Myös alueiden sosiaalinen eheys otetaan huomioon ja kiinnitetään erityistä huomiota kaupunkiköyhyyden ehkäisyyn.

Kaupunkiseutujen elinkeinotoimintaa, osaamisperustaa, palvelu- ja kuntarakennetta sekä älykkäitä liikenneratkaisuja kehitetään tavoitteena löytää seutukaupungeille ja niiden vaikutusalueella oleville maaseutualueille toimivia ratkaisuja peruspalveluiden tarjoamiseen ja ikääntymisen luomiin haasteisiin.

### **Metropolipolitiikkaan panostetaan**

Metropolialueen kokonaisvaltaista kehitystä koko maan kansantalouden veturina ja kansainvälisesti kilpailukykyisenä alueena vahvistetaan palveluja, kaavoitusta, liikenne- ja tietoverkkoja sekä elinkeinotoiminnan edellytyksiä kehittämällä. Alueen kehitystä vahvistetaan edelleen ottaen huomioon eurooppalainen kilpailutilanne ja erityisesti Itämeren kehitysnäkymät ja Venäjän läheisyys.

### **Maaseutupolitiikka**

Maaseutualueita kehitetään nojautuen paikallisiin elinkeinojen vahvuuksiin ja voimavaroihin, kuten bioenergia, luonnontuotteet, kaivannaiset sekä ruoan-, energian- ja palvelutuotanto. Maaseudun elinkeinorakennetta monipuolistetaan. Maaseutu toimii useiden hyvinvointitekijöiden ympäristönä. Näillä elämisen laatutekijöillä on kasvava rooli virkistyksessä, matkailussa, kulttuuritoiminnassa, elämysteollisuudessa sekä asumisessa.

Maaseudun voimavarat sekä niiden kestävä käyttö ja maaseudun elinvoimaisuus ovat merkittäviä myös koko maan menestykselle. Maaseutupolitiikkaa tehdään kestäväen kehityksen periaatteiden mukaisesti. MMM:n maatalousosaston maaseudun kehittämissyksikön maaseutupolitiikkajaosto siirretään TEM:n alueiden kehittämissyksikköön.

## **Tulevan rakennerahastokauden linjat**

EU:n rakennerahasto-ohjelmauudistuksessa turvataan voimavarojen käytön mahdollisuus koko maassa. Syrjäinen sijainti ja harvaanasuttujen alueiden erityisaseman turvaaminen on Suomelle rakennerahastopolitiikan avainkysymys.

Hallitus pitää Suomen kannalta tärkeinä EU-komission tulevalle ohjelmakaudella linjaamia teemoja, joita ovat älykkään kasvun edistäminen, hyvinvoinnin edistäminen ja sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen sekä ympäristön kestävä kehitys.

Suomi pyrkii varmistamaan riittävän tuen kaikkien raja-alueidensa yhteistyöhön. Erityisen tärkeää on Suomen ja Venäjän välisen ENPI CBC -ohjelmatyön jatkaminen. Rakennerahastojen käyttöä on hyödynnettävä Pohjoisen ulottuvuuden politiikassa sekä valmisteltavissa erillisissä Itämeren ja Barentsin ja muiden arktisten alueiden strategioissa.

Heti hallituskauden alussa alueiden suunnittelu- ja päätöksentekojärjestelmää kehitetään siten, että kansallinen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan toteuttaminen integroidaan tehokkaaksi tulokselliseksi kokonaisuudeksi.

## **Rakennerahastojen tavoitteet kotimaassa**

Vahvistetaan kuntien ja alueiden edellytyksiä aluetalouden uudistamiseen ja kasvuun. Edistetään alue-tason kumppanuutta. EAKR:n ja ESR:n varojen jaolle ja käytölle asetetaan nykyistä selkeämmät tavoitteet. Rakennerahastovarojen käytössä korostetaan niiden pysyvää elinkeinopoliittista vaikuttavuutta, kasvu- sekä työllisyysnäkökulmaa sekä alueiden elinkeinorakenteen ja toimintaedellytysten kehittämistä kestäväällä tavalla. Euroopan aluekehitysrahaston hankerahoitusta kohdennetaan seuraavalla ohjelmakaudella entistä voimakkaammin uusien elinkeinojen aikaansaamiseen, työllisyyden parantamiseen, kasvuhakuiseen yritystoimintaan ja päästöjen vähentämiseen. Euroopan sosiaalirahaston painopistealueina ovat vaikeimmassa työmarkkina-asemassa olevien työllistäminen ja työvoiman osaamisen kehittäminen. ESR-varoilla edistetään myös maahanmuuttajien työllistymistä ja kotoutumista.

EU:n alue- ja rakennepolitiikan hallinnon toimivuus arvioidaan ja menettelytavat yksinkertaistetaan.

## **Toimeenpano-organisaatio**

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY) ja aluehallintovirastojen (AVI) ohjausjärjestelmää tehostetaan ja toimintaa kehitetään niiden nykyisen määrän ja rakenteen pohjalta.

Näiden toimenpiteiden läpiviemiseksi valtioneuvosto hyväksyy vaalikauden alussa valtakunnalliset aluekehittämisen suuntaviivat ja perustaa hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmän.

## **Työllisyyspolitiikka**

Suomi tarvitsee kaikkien kansalaistensa työtä. Työllisyys-, elinkeino- ja koulutuspolitiikan toimilla on pystyttävä ennakoivasti ja nopeasti reagoimaan työelämän muutostilanteisiin ja rakennemuutoksiin työmarkkinoilla. Yhä useamman kansalaisen elämässä työ, koulutus ja työttömyys vuorottelevat. Työllisyysasteen nostamiseksi, työurien pidentämiseksi ja työttömyyden pitkittymisen ehkäisemiseksi työttömien osallistumista koulutukseen, palkkatuettuun työhön ja muihin palveluihin lisätään. Lisäksi tarvitaan uusia toimia, jotta voidaan nopeasti reagoida suhdannemuutoksiin ja purkaa rakennetyöttömyyttä. Tavoitteena on, että mahdollisimman moni työpaikkansa menettävä työntekijä löytää nopeasti uutta työtä tai työllistyy muulla tavoin ja estetään työttömyyden pitkittyminen.

Hallitus toimii aktiivisesti rakennemuutostilanteiden hoitamisessa. Korvaavien työpaikkojen luomisessa hyödynnetään työllisyysperusteisia investointimäärärahoja ja samalla kehitetään uusia toimintatapoja ja rahoitusmalleja rakennemuutostilanteiden hoitamiseksi. Muutosturvan toimintamallia kehitetään tukemaan työpaikkansa menettäneiden työllistymistä.

Työttömien, erityisesti nuorten ja pitkäaikaistyöttömien osallistumista koulutukseen, palkkatuettuun työhön ja muihin palveluihin lisätään niin, että työttömien aktiivointiaste ylittää 30 prosenttia.

Hallitus antaa pikaisesti työllisyyslisätalousarvion, jolla lisätään nuorten ja pitkäaikaistyöttömien työllistämistä.

Hallituskauden puolivälissä arvioidaan hallituksen asettamien työllisyystavoitteiden toteutumista ja tehdään tarvittavat toimet.

### **Nuorten yhteiskuntatakuu toteutetaan**

Toteutetaan nuorten yhteiskuntatakuu niin, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Hallitus käynnistää TEM:n, OKM:n ja STM:n yhteisen hankkeen, jossa valmistellaan ja toteutetaan tarvittavat toimenpiteet yhteiskuntatakuun toteuttamiseksi vuoteen 2013 mennessä. Hanketta varten asetetaan erillinen näiden kolmen ministeriön työryhmä, jossa ovat edustettuina työelämäosapuolet, kunnat ja muut keskeiset toimijat.

Nuorille suunnattua työvoimapolitiittista koulutusta ja oppisopimuskoulutusta lisätään. Selvitetään uusia toimia nuorten työelämään kiinnittymisen parantamiseksi yhdistämällä työtä ja koulutusta. Edistetään sellaisia ammatillisen koulutuksen toimintamalleja, jotka tukevat tätä tavoitetta ja nopeaa työllistymistä. Parannetaan pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuuksia palkata nuoria oppisopimuskoulutukseen. Etsivän nuorisotyön toiminta laajennetaan koko maahan ja kehitetään nuorten työpajatoimintaa.

Luodaan yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa pelisäännöt palkattoman työharjoittelun käytöstä työvoimapalveluissa.

### **Työvoimapalveluiden laatua parannetaan**

Toteutetaan työvoimapolitiikan rakenteiden ja sisällön arviointi. Arvioinnissa selvitetään työ- ja elinkeinohallinnon toimivuus sekä resurssien käytön vaikuttavuus. Tavoitteena on parantaa työllisyystoimien laatua, tehokkuutta ja vaikuttavuutta.

Työ- ja elinkeinotoimistojen työnvälitysroolia, yrityspalveluita ja työnantaja- ja oppilaitosyhteistyötä tehostetaan. Palveluja kohdennetaan siten, että ehkäistään työttömyyden pitkittyminen. Työllistymissuunnitelmat tehdään nopeasti ja niiden laatua parannetaan siten, että työnhakijoiden tarpeet, toimintakyky ja työllistymisedellytykset otetaan paremmin huomioon. Selvitetään työvoimapalveluiden käytäntöjen ja julkisen työvoimapalvelulain kehittämistarpeet asiakkaiden näkökulmasta.

Työ- ja elinkeinotoimistojen toimintaedellytykset varmistetaan aluehallintomuutosten yhteydessä niin, että työnhakija- kuin työnantaja-asiakkailta on mahdollisuus saada henkilökohtaista palvelua toimistoissa. Ammatinvalinnanohjauksen ja urapalveluiden saatavuus varmistetaan. Sähköisiä työnvälityspalveluja kehitetään, jotta työllistyminen nopeutuu ja työ- ja elinkeinotoimistojen henkilöstöresursseja vapautuu vaikeammin työllistyvien palveluihin. Palveluja kehitetään ja kohdennetaan eri asiakas- ja ammattiryhmien, niin korkeasti koulutettujen kuin kouluttamattomien, työnhakijoiden tarpeisiin.

Työvoimapalveluille määritellään laatuksiteerit, jotta voidaan varmistaa palvelujen, mm. koulutuksen tarkoituksenmukaisuus työttömien kannalta ja parantaa palvelujen vaikuttavuutta. Tehdään arvio käynnissä olevien ja jo toteutettujen työllisyyskokeilujen toimivuudesta ja vaikuttavuudesta.

Varataan riittävät resurssit työttömien työkyvyn arviointiin ja tarvittavien palvelujen piiriin ohjaamiseen sekä ammatilliseen kuntoutukseen liittyviin palveluihin.

Työvoimakoulutuksen on kyettävä joustavasti vastaamaan työttömien työnhakijoiden, työttömyysuhan alaisten henkilöiden, työelämän nopeasti muuttuviin osaamistarpeisiin ja kasvualojen tarpeisiin. Työvoimakoulutuksen hankintamenettelyä uudistetaan huomioimaan nykyistä paremmin koulutuksen laatu ja vaikuttavuus sekä uudenlaiset toimintamallit. Yritysten kanssa yhteistyössä järjestettävää ja rahoitettavaa yhteishankintakoulutusta kehitetään sekä lisätään sen tunnettavuutta ja käyttöä. Lisätään

oppisopimuskoulutusta erityisesti pienissä ja keskisuurissa yrityksissä. Valmistavan koulutuksen kurssi- en kirjoja yhtenäistetään valtakunnallisesti. Kehitetään toimintamalleja, joissa koulutusohjelma voidaan räätälöidä työttömän henkilökohtaisista lähtökohdista ja eri lähteiden koulutustarjonnasta.

Työttömien työllistymistä yksityisiin yrityksiin palkkatuella lisätään. Kolmannen sektorin toimintaedellyt- tykset turvataan, jotta voidaan parantaa kaikkein vaikeimmin työllistyvien pysyvää työllistymistä avoi- milla työmarkkinoilla ja parantaa heidän elämänhallintaa. Palkkatuki muutetaan työnhakijan henkilö- kohtaiseksi tueksi, joka kompensoi työnhakijan heikentynyttä työmarkkinakelpoisuutta. Palvelu- ja työllistämistoimintaa harjoittavien järjestöjen palkkatuen perusteet (de minimis) tarkastellaan uudel- leen.

### **Kuntakokeilulla vähennetään pitkäaikaistyöttömyyttä**

Pitkäaikaistyöttömien osallistumista palkkatukityöhön, koulutukseen ja muihin palveluihin lisätään. Erityisesti pitkäaikaistyöttömien mahdollisuuksia päästä työvoimapolitiittisen aikuiskoulutukseen paran- netaan. Pitkään työttömänä olleiden työelämän paluun kannalta olennaisia palveluja ovat myös työ- voimapalvelut, terveys- ja kuntoutuspalvelut sekä sosiaalipalvelut.

Työ- ja elinkeinotoimistojen, Kelan ja kuntien yhteinen työvoiman palvelukeskusten toimintamalli ulo- tetaan koko maahan. Palvelukeskusten toimintamallista säädetään lailla ja niiden rahoitus turvataan. Viranomaisten vastuuta pitkään työttömänä olleiden palveluiden järjestämisestä täsmennetään siten, että työttömät työnhakijat siirtyvät työ- ja elinkeinotoimistoista palvelukeskusten asiakkaiksi pääsään- töisesti viimeistään 12 kuukauden työttömyyden jälkeen. Palvelutarve arvioidaan työttömyyden alku- vaiheessa työllistymissuunnitelman teon yhteydessä. Työttömien eläke-edellytyksiä koskeva selvittely siirretään työvoiman palvelukeskusten vastuulle.

Pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseksi käynnistetään hallituskauden kestävä määräaikainen kokeilu, jossa viimeistään 12 kuukauden työttömyyden jälkeen työllisyyden hoidon päävastuu siirretään kun- nalle tai kunnille yhteisvastuullisesti. Jokaisen työttömän työllistymismahdollisuudet kartoitetaan ja edistymistä seurataan aktiivisesti. Kokeilu toteutetaan erilaisissa kunnissa. Kunnille varataan kokeilua varten riittävät resurssit. Aktiivipalveluiden järjestäminen on oltava kannustavaa siten, että valtion rahoitusosuus kasvaa palveluiden mukaan. Kokeilun tulokset arvioidaan ja sen pohjalta tehdään pää- tökset kuntien ja valtion välisestä työnjaosta työllisyyden edistämiseksi. Selvitetään erikseen, millä tavalla pääkaupunkiseudun kunnat voivat osallistua tällaiseen toimintamalliin.

Osatyökykyisten ja vaikeasti työllistyvien henkilöiden mahdollisuuksia työntekoon ja kuntoutukseen parannetaan. Toteutetaan toimintaohjelma osatyökykyisten työmarkkinoille osallistumisen edistämi- seksi yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Parannetaan välityömarkkinoiden toimintaa lisäämällä kunti- en, yritysten, sosiaalisten yritysten ja kolmannen sektorin mahdollisuuksia osatyökykyisten henkilöiden työllistämiseen. Arvioidaan sosiaalisia yrityksiä koskevan lainsäädännön uudistustarpeet.

Luodaan pysyviä tapoja olla osallisena työelämässä niille pitkään työttömänä olleille työnhakijoille, joilla ei ole todellista mahdollisuutta työllistyä avoimille työmarkkinoille. Tavoitteena on luoda vaikeasti työllistyville ja vammaisille pysyvä palkkatuki. Työpankkikokeilu laajennetaan valtakunnalliseksi. Osa- työkykyisiä varten kohdennetut toimet eivät saa johtaa työehtosopimuksien tai sosiaaliturvan heiken- tymiseen työmarkkinoilla muutoin.

Lisätään tiedotusta vammaisille ja osatyökykyisille työnantajille tarkoitetuista tukitoimista ja muista järjestelyistä. Selvitetään mahdollisuudet saada työpaikoille maahanmuuttajien, vammaisten ja vaike- asti työllistyvien tueksi työhönvalmentajia ja -ohjaajia.

Selvitetään tarpeet ammatillisen aikuiskoulutuksen työnjaon selkeyttämiseen opetus- ja kulttuuriminis- teriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön kesken.

### **Liikenne- ja viestintäpolitiikka**

Liikennepolitiikan avulla turvataan sujuva ja turvallinen liikkuminen elinkeinoelämän ja asukkaiden tarpeiden mukaisesti. Suomi on pitkien etäisyyksien maa, joka viennistä riippuvaisena tarvitsee myös

hyvät ja toimivat yhteydet kaikkialle maailmaan. Liikennejärjestelmän toimivuuden ohella entistä tärkeämmäksi painopisteeksi nousee liikenteen päästöjen vähentäminen ja kestävä kehityksen edistäminen myös liikennepolitiikassa. Työmatkaliikennettä, joukkoliikenteen toimivuutta ja liikenneturvallisuutta on parannettava arjen sujuvan liikkumisen turvaamiseksi.

Julkisen talouden haasteet, kansallisen kilpailukyvyn parantaminen, ilmastopolitiikka sekä elinkeinorakenteen muutos ja palveluiden turvaaminen edellyttävät tehokkaampia ja vaikuttavampia keinoja liikennejärjestelmän kehittämiseen. Tieto- ja viestintäteknologian merkitys kasvun ja tuottavuuden parantamiseksi on ratkaiseva.

## **Liikennepolitiikka**

Tehokas ja vaikuttava liikennepolitiikka ja toimiva infrastruktuuri ovat kilpailukyvyn, taloudellisen kasvun, kestävä kehityksen ja ihmisten arjen sujuvuuden edellytyksiä. Suomi tarvitsee elinkeinoelämän kilpailukykyä vahvistavaa liikenneinvestointiohjelmaa. Kansallisen ja kansainvälisen kilpailukyvyn kannalta on keskeistä taata taloudelliset, nopeat ja turvalliset kuljetukset.

Liikennepolitiikka kytetään kokonaisvaltaisesti ja poikkihallinnollisesti elinkeinoelämän, talouden ja työllisyyden sekä alueiden kehittämisen kehykseen. Liikennepoliittisella selonteolla – joka laaditaan laaja-alaisella strategisella ministerityöryhmällä – linjataan yli vaalikauden ulottuvat strategiset tavoitteet tulevien hankekokonaisuuksien pohjaksi ja valtakunnan keskeisten liikenneverkkojen kehittämiseksi. Tässä työssä on muun muassa varmistettava maankäytön, asumisen, liikenteen, palvelurakenteiden ja kestävä kehityksen huomioon ottaminen ja elinkeino- sekä aluekehityksen edellytykset. Hallitus selvittää ulkomaankaupan logistiikan pullonkaulat ja kehittämistarpeet osana tätä selontekoa. Ministerityöryhmän on keskeisesti arvioitava logistisen järjestelmän kehittäminen kansallisen kilpailukyvyn näkökulmasta. Samalla otetaan huomioon työssäkäyntialueita koskevat kunta- ja maakuntarajat ylittävät liikennejärjestelmätarpeet.

Hallitus linjaa valtioneuvoston selonteolla liikennepolitiikan keskipitkän aikavälin hankkeet ja varaa siinä mainituille hankkeille rahoituksen. Tärkeitä ovat suuria liikennemääriä palvelevat, talouskasvua tukevat, kustannushyötysuhteeltaan parhaat, liikenneturvallisuutta edistävät, päästöjä vähentävät ja maakunnallista merkitystä omaavat hankkeet. Hallitus edistää älyliikenteen uusia palveluja, taloudellista ohjausta ja innovaatioita kansallisen älyliikenteen strategian pohjalta. Älyliikenteellä tuetaan liikenteen tehokkuuden kehittämistä. Selvitetään satelliittipaikannukseen perustuvien tienkäyttömaksujen käyttöönottoa.

Hallitus päättää vaalikauden alussa ensimmäisenä käynnistyvät uudet kehittämishankkeet.

Liikennepolitiikassa otetaan huomioon Suomen päästövähennystavoite liikennesektorille. Liikenteen päästöjä vähennetään muun muassa tukemalla joukkoliikennettä, autokannan uudistumista sekä suomalaisella vähäpäästöistä ajoneuvoteknologiaa. Autoverotusta uudistetaan vähäpäästöisyys huomioiden tekniikkaneutraalisti. Biokaasun liikennekäyttöä edistetään. Kiinnitetään huomiota ajoneuvoteknologian ja biopolttoaineiden kehittämiseen ja niiden koko elinkaaren aikaisiin päästövaikutuksiin.

Selvitetään liikenneinvestointien erilaisia budjetointi- ja rahoitusmalleja. Investointien hankearviointia uudistetaan siten, että hankkeiden taloudelliset sekä työllisyys-, päästö- ja aluepolitiikkaan liittyvät vaikutukset huomioidaan arvioinnissa.

Hallitus turvaa perusväylänpidon määrärahojen nykytason painottaen perusradanpitoa. Osana väylänpidon parantamista käynnistetään pienten liikenneturvallisuutta edistävien hankkeiden investointiohjelma. Päivitetään valtioneuvoston periaatepäätös liikenneturvallisuudesta ja käynnistetään uusia toimia liikenneturvallisuuden parantamiseksi. Myös alempiasteisen tieverkon kunnosta huolehditaan maaseutuelinkeinojen ja metsätalouden toimintaedellytykset turvaavalla tavalla.

Eriyisen huomion kohteena on raideliikenteen lisääminen ja palvelutason parantaminen. VR Oy säilytetään valtio-omisteisena palvelutaso-ohjauksen piirissä. EU-kilpailusääntöihin pohjautuvasta kilpailusta henkilöliikenteen osalta voidaan päättää vasta kilpailun avaamisen hyödyistä ja haitoista tehdyn perusteellisen kokonaistaloudellisen arvion pohjalta. Tällöin on varmistettava kokonaistaloudellinen



tehokkuus, raideturvallisuus, palveluiden saatavuus sekä henkilöstön aseman tasa-arvoinen turvaaminen.

Joukkoliikenteen palvelutasoa parannetaan, tavoitteena matkustajamäärien kasvu ja yksityisautoilun vähentäminen. On pyrittävä suunnitelmalliseen yhdyskuntarakenteeseen. Liityntäpysäköintipaikoituksia on lisättävä. Otetaan käyttöön valtakunnallinen joukkoliikenteen lippujärjestelmä, jossa yhdellä matkakortilla voi matkustaa kaikissa joukkoliikennevälineissä. Toteutetaan valtakunnallinen joukkoliikenteen aikataulu- ja reittipalvelu. Edistetään kaupunkiseutujen lähiraideliikenteen kehittämistä. Suurten kaupunkien joukkoliikennetukea korotetaan tinkimättä joukkoliikenteen ostoista. Työmatkalippua kehitetään helppokäyttöisemmäksi ja sen houkuttelevuutta parannetaan. Kehitetään määrätietoisesti pyörä- ja kävelytieverkostoa ja edistetään kävely- ja pyöräilystrategian toimenpiteitä.

Liikennealan lainsäädännön valmistelussa ja liikennehankkeissa kiinnitetään huomiota esteettömyyteen ja toiminnan vaikutuksiin eri väestöryhmille ja yhdenvertaisuudelle, erityisesti iäkkäiden, lasten ja vammaisten henkilöiden kannalta.

Vaalikauden alussa vireillä olevat liikennehankkeet saatetaan loppuun. Tämä koskee muun muassa Oulu–Seinäjoki-rataa, Kehärataa sekä E18-tietä. Pisara-radasta tehdään suunnittelupäätös. Hallitus ottaa suunnittelussaan huomioon eurooppalaisten liikenneverkkojen kehitystarpeet sekä varmistaa Suomen hyvät liikenneyhteydet Venäjän suuntaan. Käynnistetään Helsingin ratapihan rautatieliikenteen ohjausjärjestelmän uudistamisen suunnittelu. Tavoitteena on rautatieliikenteen parempi ohjaus ja valtakunnallisen häiriöherkkyyden vähentäminen.

Merenkulun edellytysten turvaaminen on välttämätöntä Suomen ulkomaankaupan ollessa erittäin riippuvaista meritse tapahtuvista kuljetuksista. Hallitus pitää tärkeänä merenkulun päästöjen vähentämistä ja edistää puhtaan teknologian kehittämistä ja markkinoille pääsyä. Hallitus toimii aktiivisesti kansainvälisissä neuvotteluissa sen puolesta, että merenkulun ympäristö- ja ilmastovaatimuksilla ei aiheuteta kohtuuttomia kustannuksia suomalaisille yrityksille eikä eriarvoista kilpailutilannetta EU:n sisällä ja suhteessa EU:n ulkopuolisiin toimijoihin. IMO:n ja EU:n ratkaisussa toteutus ja aikataulut varmistetaan Suomen vientiteollisuuden kilpailukyvyn turvaavalla tavalla.

Suomen vientiteollisuuden kriittisen talvimerenkulun varmistamiseksi valmistellaan jäänmurtokaluston uusiminen. Hallitus toimii aktiivisesti alusten ulosliputuksen estämiseksi ja pitääkseen Suomen lipun kilpailukykyisenä kansainvälisessä merenkulussa.

Hallitus tukee Merenkurkunliikenteen jatkamista ja laatii yhdessä Ruotsin ja Merenkurkun alueen edustajien kanssa yhteisen pitkäjänteisen strategian, jolla turvataan ympärivuotinen henkilö- ja tavaraliikenne Merenkurkussa.

Meriliikenteen turvallisuuden parantamiseksi ja öljyonnettomuuden riskin vähentämiseksi Itämerellä kehitetään meriliikenteen ohjausjärjestelmiin automaattisia riskintunnistus- ja ennakointityökaluja. Öljytankkereiden reitintarkistus liikenteenohjauskeskuksessa otetaan käyttöön hallituskauden aikana. Luotettavan elektronisen navigoinnin edellyttämät merenmittaukset suoritetaan loppuun kaikilta kaupamerenkulun reiteiltä. Öljyntorjuntakykyä parantaa myös toteutettava monitoimiulkovartiolaivan hankinta.

Parannetaan satamien kykyä ottaa vastaan alusten jätevesiä. Hallituksen tavoitteena on puhtaampi Itämeri ja jätevesien mereen laskun täyskielto.

Sisävesiliikenteen kehittämisedellytyksistä huolehditaan luotsaus mukaan lukien muun muassa matkailun edistämiseksi ja bioenergian saatavuuden tehostamiseksi. Saaristoliikenteen palvelutaso turvataan.

Lentoliikenteen turvaaminen on perusteltua, kun kyseessä on esimerkiksi elinkeinoelämän ja kansainvälisen vientiteollisuuden toimintaedellytykset.

Hallitus selvittää ajoneuvojen katsastusta koskevan lainsäädännön siten, että alan kilpailu lisääntyy kuluttajansuoja, turvallisuus, katsastushinnat ja valvonta huomioiden.

## Viestintä

Edistetään huippunopean laajakaistan tarjontaa ja käyttöä, jotta Suomi nousee Euroopan johtavaksi laajakaistamaaksi. Edistetään nopeiden laajakaistayhteyksien käyttöönottoa koko maassa ja nopeutetaan vapaan langattoman verkon leviämistä. Turvataan kotitalouksille kohtuuhintainen mahdollisuus nopeaan laajakaistayhteyteen liittymiseen ja käyttöön. "Laajakaista kaikille 2015" -hanke arvioidaan vuoden 2011 syksyllä toteutettavassa välitarkastelussa, jonka pohjalta päätetään tarvittavat jatkotoimenpiteet.

Varmistetaan, että kaikki voivat osallistua tietoyhteiskuntaan ja digitaaliseen maailmaan esteettömästi varallisuudesta, terveydentilasta, taloudellisesta asemasta ja asuinpaikasta riippumatta.

Torjutaan digitaalista syrjäytymistä tukemalla ikäihmisten verkkopalveluosaamista ja ikäihmisille suunnattujen palvelu- ja teknologiainnovaatioiden kehittämistä.

Julkisin varoin tuotettuja tietovarantoja avataan kansalaisten ja yritysten käyttöön. Tavoitteena on julkisen sektorin hallinnoimien digitaalisten tietoaineistojen saattaminen helposti uudelleenkäytettävissä muodossa tietoverkkojen kautta kansalaisten, yritysten ja yhteisöjen, viranomaisten, tutkimuksen ja koulutuksen hyödynnettäväksi.

Julkisten sähköisten palvelujen kehittäminen annetaan yhden vahvat valtuudet omaavan tahon johdettavaksi. Asetetaan selkeitä tavoitteita tuottavuuden parantamiseksi. Varmistetaan julkisten tietojärjestelmien yhteentoimivuus käyttämällä avoimia rajapintoja ja standardeja. Avoimeen lähdekoodiin perustuvien ratkaisujen käyttöönottoa edistetään julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin puitteissa ja kustannushyötyanalyysin pohjalta.

Julkisen päätösvalan valmistelua avataan kansalaisille tietoverkkoja hyväksi käyttäen. Selvitetään Sähköisen asiointin ja demokratian edistämishjelman hankekokonaisuuksien toimeenpanoa ja vaikuttavuutta. Sosiaalisen median ja muun interaktiivisen tieto- ja viestintäteknologian käyttöä hallinnon ja kansalaisten välisessä kanssakäymisessä lisätään asiakaslähtöisesti. Yhteiskunnallisesti ja kaupallisesti merkittävien sekä arjen sujuvuuden kannalta tärkeiden sähköisten palvelujen on oltava esteettömästi toteutettuja niin, että palvelut ovat myös vammaisten ja ikäihmisten käytettävissä.

Edistetään tieto- ja viestintäteknikkaa hyödyntävien älyratkaisujen käyttöönottoa poikkialueellisesti kaikilla yhteiskunnan sektoreilla. Jokainen ministeriö laatii hallituskauden alussa älystrategian tavoitteineen ja ohjauskeinoineen. Selvitetään tietoteknologian avulla saavutettavat päästövähennysmahdollisuudet liikenteessä, rakennusteknologiassa, energiaverkoissa, teollisuudessa ja etätyössä.

Tavoitellaan Suomeen tietointensiivisen teollisuuden investointeja osana kansallista strategiaa ulkomaisten investointien saamiseksi Suomeen. Suunnataan julkista tutkimusrahaa digitaalista taloutta koskevaan yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen perustutkimukseen.

Yleisradion rahoitus uudistetaan siten, että Yleisradion rooli suomalaisen kulttuurin tuottajana, moniarvoisena ja riippumattomana tiedonvälittäjänä sekä sananvapauden foorumina turvataan. Hallitus uudistaa Ylen rahoituksen mallin ja keräystavan eduskuntaryhmien yhteisen maaliskuussa 2010 hyväksytyyn kannanoton mukaisesti. Uudistuksesta päätetään vuoden 2011 aikana.

Hallitus laatii sähköisen median viestintäpoliittisen ohjelman.

Edistetään joukkoviestinnällisten sähköisten sisältöpalvelujen saatavilla oloa kaikilla kansalaisten kanalta keskeisillä jakeluteillä.

Taajuuspolitiikassa huomioidaan suomalaisen kulttuurin ja viestintäpolitiikan tarpeet tavoitellen samalla taajuuksien tehokasta käyttöä aikaisempia kokemuksia hyödyntäen. Lainsäädännöllä, taajuuspolitiikalla ja verkkotoimilupien ehdoilla varmistetaan sähköisen viestinnän sisältöjen monipuolisuus ja laadun säilyminen korkeana.

Hallitus tukee edistyksellisten digitaalisten palvelujen tarjontaa lainsäädäntöä selkeyttämällä. Valmistetaan uusi tietoyhteiskuntakaari, johon kootaan keskeiset sähköistä viestintää ja tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaa koskevat säännökset.

Nopeasti lisääntyvä etätunnistusteknologian (mm. RFID) käyttö avaa uusia mahdollisuuksia, mutta vaatii myös ajanmukaista lainsäädäntöä.

Vahvistetaan viranomaisten ja elinkeinoelämän yhteistyötä digitaalisten palvelujen häiriöttömän toiminnan varmistamisessa myös sään ääri-ilmiöissä.

Postilain mukaisia toimilupia myönnettäessä asetetaan kaikille operaattoreille ehtoja, jotka jakavat kilpailun avaamisesta syntyviä hyötyjä myös kuluttajille ja pienyrityksille sekä takaavat laadukkaan ja riittävän usein suoritettua jakelua. Postitoiminnan jatkuvuus ja postipalvelut turvataan huomioiden asiakkaiden muuttuvat tarpeet. Postitoiminnan rahoitusta pohtivan työryhmän selvityksen perusteella tehdään päätökset yleispalvelun turvaavan rahoitusmallin kehittämisestä. Yhteiskunnalle aiheutuva taloudellinen rasitus tulee pysyä ennakoitavana. EU-tason sääntelyyn pyritään vaikuttamaan samansuuntaisesti. Selvitetään kansalaisten käyttämien viestintäpalvelujen kehitystä kokonaisuutena.

## **Maa- ja metsätalous**

Väestön kasvu, elintason nousu, ruokakriisit ja ilmastonmuutos vaikuttavat merkittävästi maailman elintarvikemarkkinoihin. Ruoan ja uusiutuvien raaka-aineiden kysynnän kasvu avaa maa- ja metsätalouden ja maaseudun elinkeinoille uusia mahdollisuuksia. Hallituksen maaseutupolitiikan tavoitteena on maataloustuotannon ja maaseudun elinvoimaisuudesta huolehtiminen, rakenneongelmien lievittäminen, asukkaiden toimeentulon, palveluiden ja yhdyskuntien toimivuuden parantaminen sekä maaseudun kilpailukykyyn, hyvän ympäristön ja vetovoimaisuuden vahvistaminen. Asukkaiden voimavarojen käyttöönottoa maaseudun kehittämisessä tukee kylätoiminnan vahvistaminen.

Maaseudun kannalta on tärkeää, että infrastruktuuri, tie- ja tietoverkko on toimiva. Toimiva maaseudun vesihuolto on elinkeinoelämän ja maataloustuotannon kehittämisen avainasioita.

Luonnonvarastrategialla ohjataan luonnonvarojen (mukaan lukien uusiutuvien) kestävä käyttöä.

Keskeisenä lähtökohtana on maaseudun monituloyrittäjyyden kehittäminen ja vahvistaminen. Maaseudun kehittäminen edellyttää vahvaa poikkihallinnollista aluekehitystä ja elinkeinopoliittista kehitystyötä. Monipuolistetaan ja vahvistetaan maaseudun uusiutuviin luonnonvaroihin ja muun muassa matkailuun perustuvaa yrittäjyyttä. Kannattavan maatalouden edellytyksiä parannetaan kohdentamalla tutkimuksen, neuvonnan ja koulutuksen resursseja liiketalous- ja yrittäjäosaamiseen.

## **Ruokapolitiikka**

Ruokasektori on tulevaisuuden kasvuala, jonka kilpailukykyä ja yhteistyötä kehitetään kansallisessa ruokastrategiassa ja ruokapoliittisessa selonteossa asetettujen suuntaviivojen mukaisesti. Ruokaturvallisuus on jatkossakin Suomen kansainvälinen vahvuus.

Kuluttajille turvataan oikeus tietää ruoan alkuperä, tuotantotapa ja koostumus. Elintarvikkeiden jäljitettävyyden parantaminen lisää kuluttajien luottamusta. Elintarvikeketjun toimivuuden ja luotettavuuden parantamiseksi lisätään avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Hyvin toimivassa elintarvikeketjussa kuluttajan tekemät valinnat ohjaavat kauppaa, teollisuutta, ravitsemuspalvelujen tarjoajia ja maataloutta toimimaan asiakaslähtöisesti. Avoimuuden ja läpinäkyvyyden lisäämiseksi ja toimenpiteiden pohjaksi tehdään selvitys elintarvikkeiden pakkausmerkinnöistä mukaan lukien alkuperä, tuotantotapa, tuoreus, koostumus, vierasaineet, lisäaineet ja harhaanjohtavat nimimerkinnot sekä geenimuunneltujen aineiden käyttö.

Hallitus toteuttaa luomualan ja lähiruoan kehittämisohjelman, jonka avulla tuotantoa monipuolistetaan ja lisätään kysyntää vastaavaksi, kehitetään luomuruokaketjua ja nostetaan lähiruoan jalostusastetta. Luomu- ja lähiruoan osuuden kääntäminen vahvaan nousuun otetaan Suomen maatalouspolitiikan strategiseksi tavoitteeksi. Kehittämisessä painotetaan muun muassa luomukotieläintuotannon houkuttelevuutta. Kasvatetaan luomu- ja lähiruoan osuutta julkisista hankinnoista parantamalla ja vahvista-

malla pienyritysten ja lähiruuan tuottajien osallistumista julkisten hankintojen kilpailutuksiin mm. parantamalla hankintaosaamista ja laadullisten kriteerien esilletuloa.

Hallituksen tavoitteena on suomalaisten elintarvikkeiden, luomu- ja erikoistuotteiden jalostuksen, markkinoinnin ja viennin tehostaminen. Pienimuotoisen elintarviketalouden ja myynnin mahdollisuuksia parannetaan lainsäädännön keinoin.

Varmistetaan elintarvikevalvonnan ohjauksen toimivuus ja toimijoiden yhdenvertaisuus. Selvitetään elintarvikevalvonnan kokoaminen valtion viranomaiselle, esimerkiksi Eviralle.

Selvitetään mahdollisuudet Suomen kasvisperäisen valkuaisen omavaraisuuden nostamiseksi sekä rehuksi että ihmisravinnoksi.

## **Maatalous**

Hallitus toimii kilpailukykyisen, kustannustehokkaan ja ympäristöystävällisen maatalouden ja erityisesti perheviljelmien tuotantoedellytysten turvaamiseksi. Suomi edellyttää Eurooppa-neuvoston aikaisempien päätelmienkin mukaisesti, että EU:n maatalousreformissa tunnustetaan Suomen erityisolosuhteet ja tuetaan EU-linjausta, jossa maataloustuotannon edellytykset tulee säilyttää kaikilla yhteisön alueilla mukaan lukien syrjäiset ja luonnonolosuhteiltaan vaikeat alueet.

EU:n sisäinen tukijakauma perustuu yli 20 vuoden tuotantohistoriaan, eikä se vastaa 27 erilaisen jäsenmaan muuttuvilla markkinoilla toimivan maatalouden vaatimuksiin. Tämän vuoksi hallituksen tavoitteena on, että sitä korjataan oikeudenmukaisemmin sekä paremmin eri jäsenmaiden ja alueiden erityispiirteitä ja tuotanto-olosuhteita huomioivaan suuntaan. EU:n tukijärjestelmän oikeudenmukaisuus edistää myös EU:n ja kansallisten tukien hyväksyttävyyttä ja perusteltavuutta. Yhteisen maatalouspolitiikan ja sen rahoitusperustan uudistamisella varmistetaan jäsenmaiden tasapuolisempaa maksumallisuutta ja kevennetään byrokratiaa ja tuella kyetään asettamaan ylärajat. Tämä tulee toteuttaa määrittellen yhteismarkkinoiden tukipolitiikan yleisperiaatteet. Tavoitteena on EU:n ja kansallisten tukien suuntaaminen Suomen maatalouden erityistarpeet huomioon ottaen.

Edistetään kansallista mahdollisuutta varmistaa Suomen maatalouden erityistarpeiden mukaisesti maataloustuotannon monipuolisuus ja keskeisten tuotteiden tuotannolla kansallinen huoltovarmuus. EU:n maatalouspolitiikan tulee edistää tehokkaita ympäristötoimenpiteitä koko Itämeren alueella. Maatalouden tukijärjestelmän kokonaisuus ja parempi tarveharkintaan perustuva kohdentaminen arvioidaan, kun päätökset EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksesta ovat tiedossa. Hallitus pitää tärkeänä, että EU-jäsenmailla on oikeus julistaa alueensa vapaaksi GMO-viljelystä.

Hallitus seuraa nuorten viljelijöiden ja aktiivitulojen kannattavuuden kehitystä muun muassa maitotaloudessa ja ryhtyy tarvittaessa toimintaedellytykset turvaaviin toimenpiteisiin.

Maatalouden kannattavuutta lisätään markkinaehtoisesti. Maataloustukijärjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään. Tukiperusteet tehdään läpinäkyväksi. Tukia suunnataan aitoon aktiivituotantoon. Tuotteiden pääsy kauppaan ja jakeluun edistetään ja arvioidaan kaupan ja jalostuksen määräävää roolia.

Maatalouden ympäristötukea kohdennetaan alueellisesti ja tilatasolla kaikkein kuormittavimmille alueille ja lohkoille. Ympäristötuen ehdot muutetaan entistä vastikkeellisemmiksi ja enemmän ympäristö- ja vesistönsuojeluun kannustavaksi. Tuet tulee kohdistaa aktiiviviljelyyn eikä omistamiseen. Nuorten ja tilojen kehittäviin lisämaan hankintaa edistetään. Tilusjärjestelyiden vauhdittamisella tuetaan maatalouden kannattavuutta. Tukijärjestelmää tulee yksinkertaistaa ja viljelijän hallinnollista kuormittamista vähentää. Hallitus selvittää maatalousyrittäjien tuotantokustannusten hallintaan liittyvät mahdollisuudet mm. rehu- ja lannoitekustannusten osalta.

Maatalouden lomitusjärjestelmien toteutusta ja hallintoa kehitetään. Lomituksissa huomioidaan sosiaalisen oikeudenmukaisuuden periaate erityisesti nuorten perheiden ja työsidonnaisen maatalouden työssä jaksamisen osalta. Luopumistukijärjestelmän vuokrausvaihtoehdosta luovutaan.

Maatilatalouden kehittämisrahaston (Makera-rahoitusjärjestelmä) toimivuus, rakenne ja asema nyky-muotoisena investointien rahoituskanavana arvioidaan. Samalla selvitetään nykyisen avustuspainotteisen tukijärjestelmän vaikutukset maatalouden kustannuksiin ja pyritään hillitsemään rakentamisen kustannuskehitystä. Maatalouden rakennetuen riittävyys turvataan.

Kannustetaan perinnebiotooppien, alkuperäislajien ja -rotujen hoitoon.

Edistetään tutkimuksella, kehitystyöllä ja investointien ohjauksella maa- ja puutarhatalouden energia-tehokkuutta parantavia toimenpiteitä sekä uusiutuvan energian tuotantoa ja käyttöä.

## **Metsätalous**

Metsätalouden ja metsäteollisuuden taloudellista toimintapohjaa on uudistettava metsälainsäädännön kokonaisuudistuksella, jolla turvataan niin luonnon monimuotoisuus ja monikäyttöisyys kuin kansantalouden, puunkäyttäjien ja metsänomistajan edut. Uudistuksella edistetään kestävää ja nykyistä monipuolisempaa metsänhoitoa ja metsien uudistamista. Kasvatuskelpoisen taimikon aikaansaamiseksi korostetaan määräaikojen ja ensiharvennuksen merkitystä. Metsävaratietokantaa kehitetään ja metsäpalvelujen markkinoita vahvistetaan lisäämällä tarjontaa.

Puun saatavuutta parannetaan uudistamalla metsälainsäädäntöä metsänhoidon kannustavuutta ja pitkäjänteisyyttä edistävällä tavalla. Vauhditetaan metsätilojen omistusjärjestelyjä sekä yhteismetsälainsäädännön käyttöä. Käynnistetään metsätilusjärjestelyjen kokeiluhanke tavoitteena selvittää järjestelyjen käyttökelpoisuus metsärakenteen parantamiseen. Puumarkkinoiden toiminnan tehostamista jatketaan muun muassa lisäämällä avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä vahvistamalla osapuolten välistä luottamusta.

Käynnistetään valtakunnallinen puurakentamisohjelma ja edistetään puurakentamista EU:ssa.

Metsätalouden edistämisen organisaatioiden toiminnasta tehdään ulkopuolinen arviointi. Uudistetaan metsänhoitoyhdistyslaki tavalla, jolla varmistetaan tasapuolinen kilpailuasema eri toimijoille metsäpalvelumarkkinoilla.

Kansallisen metsäohjelman ja Kemeran toteutuksesta huolehditaan. Jatketaan Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmaa (METSÖ).

Valtion metsien ja niitä hallinnoivan Metsähallituksen rooli teollisuuden raaka-ainehuollon ja työllisyyden tasaisena turvaajana tulee säilyttää ja lieventää näin suhdannevaihteluiden aiheuttamia ongelmia. Valtion maiden ja vesien kokonaishallinta säilytetään Metsähallituksella. Metsähallituksen luontopalvelut ja rahoitus turvataan.

Hallitus edistää Suomen energiatuotannon monimuotoisuutta ja kannustaa bioenergian käytön lisäämiseen. Varmistetaan, että tuotantotuet eivät vääristä puuraaka-ainemarkkinoita. Panostetaan metsäenergian tutkimukseen ja tuotekehitykseen toimialan uuden kasvun vahvistamiseksi. Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa kohdennetaan uusien menetelmien, tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen metsäalalla.

Soita ja turvemaita on hyödynnettävä kestävästi ja vastuullisesti sovittaen yhteen ympäristölliset, sosiaaliset ja taloudelliset tavoitteet mahdollisimman hyvin.

Hallitus antaa metsäpolitiikan vaikutusten selvittämiseksi metsäpoliittisen selonteon.

## **Riista-, poro- ja kalatalous**

Riistalajit säilytetään elinvoimaisina varmistaen, että riistalajien aiheuttamat, muun muassa hirvivahingot säilyvät hyväksyttävällä tasolla. Suurpetokannat on varmistettava kestäväälle tasolle ihmisten ja tuotantoeläinten turvallisuustarpeet sekä luonnon monimuotoisuus huomioon ottaen. Salametsästyksen puututaan tehokkaasti.

Porotalouden kehittämistä vahvistetaan ja vahinkokorvausjärjestelmää joustavoitetaan.

Ammattikalastuksen taloudelliset toimintaedellytykset turvataan. Hallitus edistää kotimaisen kaupallisesti pyydetyn kalan kulutuksen kasvua. Hallitus sitoutuu toimimaan luonnonlohen suojelemiseksi ja luonnonlohi- ja taimenkantojen elinvoimaisuuden turvaamiseksi erityisesti Tornionjoella ja Simojoella. Alkuperäisten ja uhanalaisten vaelluskalakantojen suojelemiseksi hallitus toteuttaa laadittua kalatie-strategiaa. Hyljevahingot pidetään kohtuullisella tasolla.

Maksuttomia ja maksullisia yleiskalastusoikeuksia kehitetään ja laajennetaan kestäväällä tavalla vapaa-ajan kalastusta laajojen kansalaispiirien luontoharrastuksena. Kalastusoppaiden toiminta on turvattava pikaisella kalastuslain muutoksella kalastusmatkailun kehittämisen mahdollistamiseksi ottaen huomioon myös vesialueen omistajien aseman. Kalastuslupajärjestelmää yksinkertaistetaan.

Suomi tukee EU:n kalastuspolitiikkaa, jolla turvataan uhanalaiset kalalajit ja kestävät kalakannat ammattikalastuksen toimintaedellytykset huomioiden.

### **Eettisen tuotannon edistäminen**

Eettisen elintarviketuotannon keskeinen tekijä on tuotantoeläinten hyvinvointi. Eläinvalvontaa ja sen rahoitusta vahvistetaan ja sitä suunnataan riskiperusteisesti. Nimetään eläinsuojeluasiamiehen virka maa- ja metsätalousministeriöön ja kiinnitetään huomiota eläinlääkärin saatavuuteen. Uudistetaan eläintautilaki tautien seurannan ja torjunnan valmiuden tehostamiseksi. Hallitus tukee edelleen turkistuotannon kehittämistä vastuuta tuntevana elinkeinona. Hallitus selvittää turkistarhauksesta muuhun elinkeinon vapaaehtoisen siirtymisen kannustamisen mahdollisuuksia. Eläintilallisten työhyvinvointiin ja työssäjaksamiseen kiinnitetään huomiota.

Edistetään eläinkokeille vaihtoehtoisten menetelmien kehittämistä. Eläinsuojelulainsäädäntöä uudistetaan eläinten hyvinvoinnin tilan parantamiseksi ja asiaa koskevan sääntelyn selkeyttämiseksi.

### **Hallinnon kehittäminen**

Maa- ja metsätalousministeriön ja sen alaiset hallintorakenteet uudistetaan vastaamaan paremmin ajanmukaisen maaseutu- ja elinkeinopolitiikan tavoitteita. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tutkimus-, koulutus- ja neuvontaorganisaatioiden toiminnan tehostamisesta tehdään ulkopuolinen selvitys toimenpiteiden pohjaksi.

## 7 HYVINVOINTIPOLITIikka

Hyvinvoivat kansalaiset, koulutus, korkea työllisyysaste, kattava toimeentuloturva sekä vaikuttavat sosiaali- ja terveyspalvelut ovat pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden perusedellytykset.

Sosiaaliturvan kehittämisessä pääpaino on palveluiden laadun, saatavuuden ja vaikuttavuuden parantamisessa sekä etuuksien kehittämisessä niin, että jokaisen toimeentulo turvataan. Sosiaaliturva osaltaan vahvistaa yhteisöllisyyttä sekä rohkaisee edistämään omaa hyvinvointia ja ottamaan vastuuta itsestä ja lähimmäisistä.

Hallitus painottaa julkisten palveluiden merkitystä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden takaajana. Kuntien mahdollisuutta järjestää palveluja vahvistetaan. Sosiaali- ja terveyspalvelut järjestetään yhtenä kokonaisuutena painottaen ennaltaehkäisyä ja asiakkaan asemaa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä eriarvoisuuden vähentäminen otetaan huomioon kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja sisällytetään kaikkien hallinnonalojen ja ministeriöiden toimintaan.

Köyhyys ja syrjäytyminen aiheuttavat muun muassa inhimillistä kärsimystä, terveyseroja ja eriarvoisuutta. Hallitus toimii voimakkaasti köyhyyttä ja syrjäytymistä vastaan. Tämä edellyttää eri sektorien ja hallinnonalojen yhteisiä toimia, työllisyyden, työkyvyn ja osallisuuden vahvistamista sekä sosiaaliturvasta huolehtimista. Yhdessä pidetään kaikista huolta.

Käynnistetään poikkihallinnollinen syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävä toimenpideohjelma.

### **Kattava ja kannustava toimeentuloturva**

Työllisyyden parantaminen ja työllisyysasteen nostaminen ovat tärkeitä köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumiseksi. Ne ovat välttämätöntä myös sosiaaliturvan rahoituksen turvaamiseksi.

Työ on parasta sosiaaliturvaa. Oma ja perheen toimeentulo hankitaan ensisijaisesti tekemällä työtä.

Kaikki eivät kuitenkaan voi tehdä työtä korkean iän, sairauden, työttömyyden, vamman, opiskelun, kuntoutuksen, lapsen hoidon tai muun inhimillisen syyn takia. Siksi tarvitaan kunnollinen toimeentuloturva.

Perusturvan tulee mahdollistaa riittävä toimeentulo ja elintaso kaikille. Ansioturvalla säilytetään kohtuulliset kulutusmahdollisuudet. Perusturvan ja ansioturvan tulee kannustaa oman elämäntilanteen parantamiseen.

Kaikkein heikoimmassa asemassa olevien taloudellista toimeentuloa parannetaan. Perus- ja ansioturvan kytkös työttömyysturvassa säilytetään.

Työttömyysturvan peruspäiväraha ja työmarkkinatuki korotetaan 100 eurolla kuukaudessa 1.1.2012 alkaen.

Toimeentulotuen perusosaa korotetaan 6 prosentilla 1.1.2012 alkaen. Lisäksi yksinhuoltajien toimeentulotuen korottamiseen kohdennetaan 5 milj. euroa.

Yleistä asumistukea parannetaan. Siinä siirrytään lineaariseen tulosovitukseen ja kokonaisvuokramalliin. Perusomavastuu tarkistetaan alkamaan korotetun työmarkkinatuen määrästä. Omavastuita alennetaan 8 prosenttia ja hyväksytyjä enimmäisasumismenoja korotetaan 50 eurolla kuukaudessa.

Työn vastaanottamisen kannusteiden parantamiseksi etsitään keinoja parantaa työtulojen ja sosiaaliturvan yhteensovittamista päämääränä työllisyysasteen nosto. Vähennetään edelleen toimeentuloturva-etuuskien hakemiseen ja maksatukseen liittyvää byrokratiaa. Varmistetaan työttömyysturvan ja toimeentulotuen käsittelytakuun toimivuus. Selvitetään mahdollisuudet luopua puolison tulojen tarveharkinnasta työmarkkinatuessa.

Harkinnanvaraista toimeentulotukea kehitetään ennaltaehkäisevän sosiaalityön välineenä. Toimeentulotukiohjeita tarkennetaan ottaen huomioon erityisesti ylisukupolvisen köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisy. Asianmukaisen tuen ja avun saamisen varmistamiseksi toimeentulotuen hakijan tulee saada sosiaalityön ammattihenkilön apua. Perhesosiaalityötä lisätään.

## **Laadukkaat ja vaikuttavat sosiaali- ja terveyspalvelut**

Sosiaali- ja terveyspalvelujen keskeinen tavoite on väestön terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Peruspalvelut ja ennaltaehkäisevä työ ovat tässä avainasemassa.

Kansalaisia kannustetaan vastuulliseen terveystyöskäytymiseen hyödyntämällä muun muassa Terveyden edistämisen politiikkaohjelman tuottamia hyviä käytäntöjä. Kehitetään ja otetaan käyttöön matalan kynnyksen sosiaali- ja terveydenhoitopalveluja.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen saanti taataan suomen ja ruotsin kielellä.

## **Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen ja palvelujen tuottaminen**

Sosiaali- ja terveydenhuollon laadukkaiden, vaikuttavien ja oikea-aikaisten palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden varmistamiseksi uudistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta osana kuntarakenteen uudistamista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämis- ja rahoitusvastuu säilytetään kunnilla. Laadukkaiden sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden varmistamiseksi ja rahoituksen turvaamiseksi tulee muodostaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämis- ja rahoitusvastuuseen kykeneviä vahvoja peruskuntia.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen ja rahoittamiseen kykenevän vahvan kunnan vaihtoehtona voidaan tarvittaessa antaa mahdollisuus poikkeusmenettelyyn, jossa kunnat yhdessä voivat muodostaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämis- ja rahoitusvastuuseen kykeneviä, väestöpohjaltaan riittävän suuria sosiaali- ja terveydenhuoltoalueita. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistuksen toteutus selvitetään osana kunta- ja palvelurakenneselvitystä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitus- ja järjestämisvastuu on samalla organisaatiolla (kunta tai sote-alue). Kunnat ja sosiaali- ja terveydenhuoltoalueet vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluista sekä osasta erikoissairaanhoidon tehtäviä (esimerkiksi nk. peruserikoissairaanhoidon) sekä vastaavasti sosiaalihuollon tehtävistä tavoitteena mahdollisimman laajan palvelukokonaisuuden muodostuminen. Tarkoituksenmukaisen työnjaon perusteella määriteltävistä erikoissairaanhoidon ja sosiaalihuollon tehtävistä kunnat ja sote-alueet vastaavat yhdessä. Sairaanhoidopiirien ja erityishuoltopiirien palvelutuotantoa käytetään täydentämään kuntien ja sote-alueiden palveluja.

Kuntien ja sote-alueiden yhteisiä tehtäviä varten on viisi erityisvastuualuetta (Erva). Erva-alueen tehtäviin kuuluvat muun muassa vaativat keskitettävät terveyden- ja sosiaalihuollon palvelut sekä alueellaan tutkimukseen, kehittämiseen ja koulutukseen liittyviä tehtäviä.

Ympäri vuorokautinen perustason sosiaali- ja terveydenhuollon päivystys kuuluu kunnan tai sote-alueen tehtäviin. Päivystys toteutetaan yhteistyössä erva-alueen kanssa. Erva-alueen tehtävänä on järjestää vastuualueensa kuntien ja sote-alueiden päivystyksiä täydentävä erikoissairaanhoidon ympärivuorokautinen päivystys sekä vastaavasti sosiaalihuollon päivystys.

Kunnallista terveyspalvelujärjestelmää ja sairausvakuutusjärjestelmää yhteen sovitetaan monikanavaisen rahoitusjärjestelmän ongelmien vähentämiseksi. Tehostetaan terveydenhuollon, sosiaalivakuutuksen ja kuntoutuksen eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja raportointia niin, että muodostetaan asiak-



kaiden kannalta tavoitteelliset ja toiminnalliset hoito- ja palveluketjut, joiden kokonaiskustannukset ovat järjestämisvastuussa olevilla tahoilla hallinnassa. Näin parannetaan rahoituksen läpinäkyvyyttä ja voidaan seurata myös eri toimintojen sekä niistä muodostuvan kokonaisuuden vaikuttavuutta. Asiaa selvitetään työryhmässä.

Sovitetaan yhteen Kansaneläkelaitoksen järjestämä ja rahoittama psykoterapia ja kuntoutus muuhun julkiseen palvelukokonaisuuteen. Selkeytetään lääkinnällisen kuntoutuksen työnjakoa ja yhteistyötä erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja Kansaneläkelaitoksen kanssa.

Palvelurakennemuutosten toteuttamiseksi säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä, rahoitusta, kehittämistä ja valvontaa koskeva laki.

Jatketaan sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudistusta. Syksyn 2011 aikana laaditaan aikataulu tällä hallituskaudella toteutettaville lainsäädäntöuudistuksille.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistamisessa otetaan huomioon alueiden erilaisuus, kuten kasvukeskusten erityispiirteet, harva asutus, pitkät etäisyydet, saaristoisuus ja kielelliset olosuhteet.

Kuntien järjestämisvastuulla olevat palvelut tuotetaan asiakaslähtöisesti sekä laadukkaalla ja kustannusvaikuttavalla tavalla. Kunta voi tuottaa palvelut itse, yhdessä toisten kuntien kanssa tai ostaa ne toiselta kunnalta tai yksityisiltä palvelutuottajilta (yritykset, järjestöt, säätiöt). Yksityinen ja kolmas sektori täydentävät kuntien palveluja. Kolmannen sektorin ja seurakuntien osaamista ja kokemuksia hyödynnetään.

Kuntien tulee laatia palvelustrategia, johon sisältyvät kunnan järjestämisvastuulla olevat palvelut sekä palvelut, jotka kunta on ottanut järjestettäväkseen. Palvelustrategian tulee toteuttaa, konkretisoida ja tarkentaa palvelujen kehittämistä koskevia linjauksia.

Selvitetään hankintalain soveltamista nykyistä rajatummin tilanteissa, joissa on kyse erityisen haavoittuvien asiakasryhmien (mm. vammaiset, vanhukset, lapset) pitkäaikaisten tai harvoin tarvittavien palvelujen järjestämisestä. Hankintalakia uudistettaessa huomioidaan myös pienten tuottajien asema ja kielelliset erityispiirteet.

Sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisen tiedonhallinnan rakentamista jatketaan, jotta asiakastieto saadaan sujuvasti tarvittaessa käyttöön. Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmät saatetaan yhteensopiviksi ja mahdollistetaan tietojen vaihto. Kansalaisille suunnattuja sosiaali- ja terveysalan sähköisiä palveluja kehitetään ottaen huomioon palvelujen käyttäjien erilaiset mahdollisuudet sähköisten palvelujen käyttöön.

## **Palvelujen kehittäminen**

Terveydenhuoltolain toimeenpanoa jatketaan varmistamalla muun muassa perusterveydenhuollon vahvistaminen, valinnanvapauden toteutuminen sekä kunnissa tehtävä terveyden edistämistoiminta. Valinnanvapauden lisäämiseksi toimeenpannaan EU:n potilasdirektiivi.

Perusterveydenhuoltoa vahvistetaan. Hoitoketjujen toimivuutta parannetaan esimerkiksi tiivistämällä perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, työterveyshuollon ja sosiaalitoimen yhteistoimintaa.

Terveyskeskusten toiminnan vahvistamiseksi jatketaan Toimiva terveyskeskus -ohjelmaa. Ohjelma kohdistuu erityisesti palvelujen laatuun, vaikuttavuuteen ja saatavuuteen, pitkäaikaissairaiden hoidon kehittämiseen sekä henkilöstön työhyvinvointiin ja saatavuuteen. Uutena erityisenä painopisteenä on hammashuollon palvelujen kehittäminen.

Perusterveydenhuollon lääkehoidon ja hoitokäytäntöjen kehittämisessä hyödynnetään muun muassa Rohto-verkoston toimintaa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen (Fimea) yhteistyötä tiivistetään asianmukaisen lääkehoidon edistämiseksi.

Mielenterveysongelmiin puututaan varhaisessa vaiheessa. Kehitetään mielenterveyspalvelujen saatavuutta ja erityisesti matalan kynnyksen mielenterveyspalveluja uudistamalla mielenterveyslakia. Jatke-

taan mielenterveys- ja päihdepalvelujen kehittämisohjelman (Mieli) toimeenpanoa sekä masennuksen ehkäisyyn ja masennuksesta aiheutuvan työkyvyttömyyden vähentämiseen tähtäävässä hankkeessa (Masto) kehitettyjen käytäntöjen juurruttamista. Tuetaan osatyökykyisten työssä jatkamista ja työhön pääsyä.

Parannetaan monialaisen kuntoutuksen (mm. ammatillinen, sosiaalinen, lääkinnällinen) asiakaslähtöisyyttä. Selkiytetään kuntoutuksen järjestämis- ja rahoitusvastuita sekä kuntoutusprosessia kuntoutujan näkökulmasta. Laaditaan selvitys monialaisesta kuntoutuksesta.

Selvitetään hätäkeskus- ja VIRVE-toiminnan sekä suunnitteilla olevan hallinnon turvallisuus- eli TUVE-verkon viranomaisyhteistyön säädöstarpeet ja valmistellaan tarvittava lainsäädäntö siten, että viranomaisvastuut myös kunnallisessa palvelujärjestelmässä otetaan huomioon.

Osana ensihoitoa varmistetaan lääkärihelikopteritoiminnan jatkuminen. Selvitetään uudelleen lääkärihelikopterien alueellinen ja määrällinen tarve.

Laaditaan lainsäädäntö asiakkaiden ja potilaiden itsemääräämisoikeudesta ja sen rajoittamisesta. Uudistamiseen sisällytetään sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön työturvallisuuden vaatimukset sekä YK:n vammaissopimuksen edellytykset.

Selvitetään, onko tarvetta ja mahdollisuuksia säätää sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstölle oikeus eettisin perustein kieltäytyä jonkin työtehtäviin kuuluvan toimenpiteen suorittamisesta ja miten asiakkaiden ja potilaiden turvallisesta hoidosta ja palveluista tuolloin huolehdittaisiin.

Lisäntymis- ja seksuaaliterveyden edistämispalveluja kehitetään. Raskauden ehkäisyneuvontaan integroidaan seksuaaliterveyden edistäminen (sukupuolitautien ehkäisy, seksuaalineuvonta, väkivallan ehkäisy). Päivitetään kansallinen HIV-strategia.

Pyritään vähentämään raskaudenkeskeytyksiä. Taataan raskaudenkeskeytykseen hakeutuneen asiakkaan neuvonnan ja tuen saanti koko hoitoketjussa. Selvitetään, onko tarvetta muuttaa raskauden keskeytyksen myöhäisintä viikkorajaa koskevaa lainsäädäntöä.

Saattohoitopalveluiden riittävyyttä ja laatua parannetaan hoitopaikoista riippumatta.

Käynnistetään sosiaalialalle ammatinharjoittamislain sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden yhteisrekisteröintiä ja valvontaa koskevien säännösten valmistelu.

Asiakasmaksujärjestelmän kehittämistä jatketaan, jotta sosiaali- ja terveydenhuollon maksut eivät muodostuisi palvelujen käytön esteeksi. Maksukattoja yhdistetään ja uudistetaan. Tavoitteena on luoda terveydenhuollon yhtenäinen maksukattojärjestelmä yhdistämällä kunnallisen terveydenhuollon maksukatto ja lakisääteisen sairausvakuutuksen lääkekustannusten enimmäisvuosiomavastuuosuus. Yhtenäisen maksukaton käyttöönotto edellyttää toimeenpanoon soveltuvaa sähköistä tietojärjestelmää.

Palveluasumisen maksuja uudistetaan sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän ehdotusten pohjalta siten, että kunnan järjestämisvastuulla oleviin asumispalveluihin säädetään valtakunnallisesti yhdenmukaiset asiakasmaksujen määräytymisperusteet. Yhtenäistetään tehostetun palveluasumisen maksut ja säädetään niin sanottu vähimmäiskäyttövara.

Sosiaali- ja terveydenhuollon maksusäännökset kootaan samaan lakiin maksujärjestelmän läpinäkyvyyden parantamiseksi.

Lääkehuollon keskeinen tavoite on mahdollistaa tehokas, turvallinen, tarkoituksenmukainen ja taloudellinen lääkehoito kaikille sitä tarvitseville. Kansalaisille on turvattava hyvä lääkkeiden saatavuus kaikissa olosuhteissa ja ammatillisesti toimiva lääkkeiden jakelu.

Lääkekorvausjärjestelmää uudistetaan siten, että korvauksista hyötyvät erityisesti paljon lääkkeitä käyttävät henkilöt. Samassa yhteydessä varmistetaan, etteivät kustannukset muodostu pienituloisille

esteeksi tarpeellisen lääkehoidon saamiselle. Lakisääteisen sairausvakuutuksen lääkekorvausmenoja vähennetään siten, että säästö valtiontalouteen on 113 milj. euroa vuoteen 2015 mennessä.

Potilaan tarkoituksenmukaisen lääkehoidon toteuttamiseksi selvitetään, tulisiko kunnallisen terveydenhuollon ja sairausvakuutuksen rahoitusvastuuta täsmentää erikseen määrätyissä tilanteissa, joissa vaihtoehtoina ovat kunnallisessa terveydenhuollossa annettava lääkitys tai sairausvakuutuksesta korvattava avohoidon lääkitys. Rokotteiden ja muiden sairauksien ehkäisyyn käytettävien lääkevalmisteiden korvattavuutta selvitetään.

Lakisääteisen sairausvakuutuksen matkakustannusten korvausten matkakohtainen omavastuu korotetaan 14,25 euroon.

Arvioidaan kansallisen rokotusohjelman kehittämistarpeet.

Arvioidaan Kelan kuntoutusoikeuteen liittyvän 65 vuoden ikärajan korottaminen 68 vuoteen.

Arvioidaan mahdollisuudet käynnistää kansallinen syöpäkeskus.

Yksityisiä sosiaali- ja terveyspalveluja koskeva lainsäädäntö yhdistetään ja selkiytetään.

Vahvistetaan kolmannen sektorin järjestöjen mahdollisuuksia luoda ja parantaa hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä, osallistumisen ja vaikuttamisen kanavia sekä tarjota erilaista arjen apua ja tukea.

Raha-automaattiyhdistyksen avustukset sosiaali- ja terveysjärjestöille kohdennetaan kansalaisten omaehtoista selviytymistä ja hyvinvointia edistäviin kohteisiin. Avustuksilla ei tule tukea kunnille kuuluvien palvelujen tuottamista eikä vääristää palvelujen tuottajien välistä kilpailua.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen valvonnan keinoja ja resursseja kehitetään ja vahvistetaan. Yhtenäistetään julkisen ja yksityisen sektorin valvontaa. Sosiaali- ja terveydenhuollon valvontatehtäviä keskitetään Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoon (Valvira) ottaen huomioon työnjako Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen (Fimea) kanssa. Kansalaisten yhdenvertaisuuden parantamiseksi alueellisissa lupakäytännöissä ja valvontatoiminnassa Valviran koordinoivaa ja ohjaavaa roolia suhteessa aluehallintovirastoihin vahvistetaan ja lisätään lainsäädännöllä ja muilla toimenpiteillä. Valvira toimii nykyisten tehtävien lisäksi toimivaltaisena viranomaisena kudos- ja elinsiirtoasioissa.

Puolustusvoimien ja vankien terveydenhuolto siirretään Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston valvontaan. Selvitetään puolustusvoimien ja vankien terveydenhuollon järjestämisen ja rahoittamisen siirtämistä sosiaali- ja terveysministeriölle.

Säädetään biopankkilaki. Lainsäädännön tavoitteena on ihmisperäisten näytteiden tutkimuskäytön edistäminen ja tutkimustoiminnan tehostaminen. Biopankkitoimintaa koskevat valvonta- ja tarkastustehtävät ovat Valviran tehtäviä.

Valtion koulukotien ja valtion mielisairaaloiden asema valtionhallinnossa säilytetään ennallaan.

Käynnistetään romanipoliittisen ohjelman (ROMPO) toimeenpano. Erityisiä toimia kohdistetaan romanien koulutustason ja työllisyyden edistämiseen, asumisongelmien ratkaisemiseen sekä romanilasten, -nuorten ja -perheiden osallisuuden edistämiseen.

Turvataan palvelujen saatavuutta myös saamen kielellä. Kehitetään viittomakielisiä sosiaali- ja terveyspalveluja. Kehitetään Kelan järjestämiä tulkkauksipalveluja.

Otetaan huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita kehitettäessä maahanmuuttajien erityistarpeet kotoutumisen edistämiseksi.

Vaihtoehtohoitoihin liittyvää lainsäädäntöä jatkovalmistellaan yhdessä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa tavoitteena potilasturvallisuuden parantaminen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimusta ja tuotekehitystä vahvistetaan. Vaikuttavuustutkimusta lisätään. Terveydenhuollon ja sosiaalihuollon tutkimusta sekä EVO-tutkimus- ja -koulutusrahoitusta uudistetaan osana palvelujärjestelmän uudistamista. Yhteistyötä Tekesin kanssa kehitetään.

Vakiinnutetaan terveydenhuollon menetelmien (mukaan lukien lääkkeiden) arviointi ja kliiniset hoitosuositukset sekä yhtenäiset hoidon perusteet ja yhtenäisten työmenetelmien käyttö osaksi terveydenhuollon palvelujen suunnittelua ja päätöksentekoa.

Menetelmien hallittu käyttöönotto (HALO) -ohjelman juurruttamista käytäntöön jatketaan.

Käynnistetään kansallinen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelma (KASTE II) painopisteinä muun muassa syrjäytymisen ehkäisy, omaishoidon tukipalveluiden kehittäminen, yleinen palvelujen kehittäminen, pitkäaikaisasunnottomuuden vähentäminen ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy. Kaste-ohjelma kohdistuu myös sosiaali- ja terveysalan henkilöstön saatavuuden, osaamisen ja työhyvinvoinnin edistämiseen. Kehittämishankkeissa luodut hyvät käytännöt otetaan käyttöön maanlaajuisesti. Kaste-ohjelman ja muun hanketoiminnan rahoitusta vähennetään 5 milj. euroa.

Terveyden edistämisen määrärahoja vähennetään 2 milj. euroa.

Jatketaan valtakunnallista kosteus- ja hometalkoot -hanketta.

Jatketaan maatalouslomitustyöryhmän esitysten toteuttamista taloudellisten mahdollisuuksien mukaan. Laaditaan selvitys poronhoitajien sijaisapukokeilusta ja arvioidaan kokeilun vakinaistamisedytykset. Kehitetään maatalousyrittäjien työterveyshuoltopalvelujen saatavuutta, kattavuutta ja vaikuttavuutta.

Ympäristöstä aiheutuvien terveyshaittojen arviointi otetaan osaksi kaikkea suunnittelua ja päätöksentekoa. Laaditaan kansallinen terveydensuojeluohjelma, jonka tavoitteena on ympäristöterveyshaittojen arviointi ja vähentäminen. Sosiaali- ja terveysministeriön johdolla laaditaan kansallinen talousveden turvallisuussuunnitelma, jonka tavoitteena on turvallisen talousveden varmistaminen kaikissa tilanteissa.

Parannetaan viranomaisten toimintakykyä elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden sekä mikrobilääkeresistenssin torjumiseksi.

## **Ikäihmisten ja veteraanien palvelut**

Ikäihmisten terveyttä ja itsenäistä toimintakykyä tuetaan hyvinvointia ja terveyttä edistävillä palveluilla. Lisätään ikääntyneiden palveluissa toimivien työntekijöiden gerontologista asiantuntemusta ja kehitetään ammattitaitosta johtamista.

Ikäihmisiä arvostetaan ja heidän itsemääräämisoikeutensa turvataan. Tavoitteena on itsenäinen asumisen ja kotiin vietävien palvelujen kehittäminen. Ikäihmisille järjestetään tarpeen mukaisia asumisvaihtoehtoja ja kuntouttavia palveluja Ikähoivatyöryhmän ehdotusten pohjalta. Laaditaan poikkihallinnollinen ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma. Huolehditaan myös laitoshoidon tarpeen mukaisesta saatavuudesta.

Turvataan lailla (vanhuspalvelulaki) iäkkäiden henkilöiden oikeus laadukkaaseen ja tarpeenmukaiseen hoivaan. Iäkkäälle henkilölle säädetään oikeus palvelusuunnitelmassa määriteltyyn hoivaan ja kuntoutukseen. Jokaiseen kuntaan asetetaan vanhusneuvosto, joka seuraa päätöksentekoa ja vaikuttaa siihen kunnan eri toimialoilla ikäihmisiä koskeissa asioissa.

Jatketaan avo- ja laitoshoidon rajan poistamista asumistuen määräytymisessä.

Eläkkeensaajan hoitotukea kehitetään painottaen palvelujen hankkimista ja hoidosta aiheutuvien kustannusten korvaamista.

Varmistetaan sotainvalidien ja -veteraanien vanhuudenhuollon palvelut. Sotaveteraaneille ja -invalidille kohdennettuja etuuksia ja palveluja kehitetään sosiaali- ja terveysministeriön veteraani-

poliittisen ohjelman linjausten pohjalta. Erityisenä kehittämiskohteena ovat kuntouttavat kotiin vietävät palvelut.

Arvioidaan Raha-automaattiyhdistyksen veteraanipolitiikkaan kohdistaman tuen määrä tavoitteena parantaa veteraanisukupolvelle räätälöityjen palvelujen ja etuuskien kattavuutta, määrää ja laatua.

Hyödynnetään veteraanien sairas- ja veljeskotien osaamista vanhuspalvelujen kehittämisessä.

### **Omaishoidon tuki**

Kehitetään yhdessä kuntien ja järjestöjen kanssa omaishoitoa. Omaishoitajien ja hoidettavien yhdenvertaisuutta parannetaan yhtenäistämällä tuen myöntämisperusteet. Omaishoidon tuen saatavuutta ja kattavuutta lisätään.

Tuetaan omaishoitajien jaksamista kehittämällä tukipalveluja, mahdollistamalla vapaapäivien pitäminen sekä kehittämällä säännöllisiä terveystarkastuksia. Omaishoidon tuen verotuksen poistomahdollisuus arvioidaan.

### **Vammaisten palvelut**

Jatketaan vammaispoliittisen ohjelman (VAMPO) toimeenpanoa. Erityisinä kohteina ovat säädösmuutosten valmistelu ja voimaansaattaminen YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen ratifioimiseksi, vammaisten työllistymisen edistäminen, esteettömyyden lisääminen sekä vammaistutkimuksen vahvistaminen.

Varmistetaan vammaisten lakisääteisen henkilökohtaisen avun kattavuutta. Lisätään kotipalvelujen saatavuutta. Tehdään kokonaisselvitys vammaisten apuvälinepalveluista mukaan lukien auton hankintajärjestelmä ja avustajakoirat. Samassa yhteydessä arvioidaan invalidivähennyksen asema verotuksessa.

Vammaislainsäädännön uudistamista jatketaan osana sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudistusta. Tavoitteena on, että vammaisten henkilöiden tarvitsemista erityispalveluista säädetään uudistettussa erityislaissa, joka koskee yhdenvertaisesti kaikkia vammaisryhmiä.

Jatketaan meneillään olevaa kehitysvammahuollon rakennemuutosta ja kehitetään palveluja, jotka mahdollistavat myös vaikeimmin vammaisten henkilöiden asumisen lähiyhteisössä. Kehitysvammalaitosten osuutta pitkäaikaisena asumisympäristönä vähennetään edelleen kohdistamalla nämä erittäin vaativaa hoivaa ja hoitoa tarvitseville kehitysvammaisille.

### **Päihdepolitiikka ja -palvelut**

Tehostetaan toimia koko väestön sekä erityisesti lasten ja nuorten suojelemiseksi alkoholin, tupakan, huumausaineiden ja rahapeliongelmiin aiheuttamilta haitoilta.

Alkoholin käytöstä aiheutuvien haittojen ehkäiseminen perustuu saatavuuden ja hinnan sääntelyyn sekä terveellisten elintapojen edistämiseen. Uudistetaan raittiustyölaki kunnissa tehtävän päihdetyön kehittämiseksi. Jatketaan valtakunnallista alkoholiohjelmää, jonka keskeisiä toimenpiteitä ovat alueellisen koordinaation mallin vakiinnuttaminen, alkoholilain kokonaisuudistus ja alkoholiverotuksen tarkistaminen.

Alkoholimainontaa rajoitetaan kieltämällä lapsiin ja nuoriin kohdistuvan mainonnan keinot ja sellaiset mainonnan keinot, joilla annetaan kuva alkoholin sosiaalista ja seksuaalista menestystä lisäävistä vaikutuksista. Tarkistetaan television ja radion sallittuja mainonta-aikoja. Alkoholimainontasäännösten valvontaa tehostetaan ja arvioidaan seuraamusten kehittämistarpeet.

Huolehditaan mielenterveys- ja päihdepalvelujen toimivuudesta. Tehostetaan varhaista puuttumista ja vaikuttavien keinojen käyttöä alkoholin liikakäytön estämiseksi. Keskeisenä tavoitteena on väestön työ- ja toimintakyvyn parantaminen vähentämällä alkoholista aiheutuvaa kuolleisuutta, työkyvyttömyyttä, toimintakyvyn alentumista sekä muita inhimillisiä ja yhteiskunnallisia haittoja.

Varmistetaan raskaana olevien päihteitä käyttävien naisten ja vauvaperheiden hoito ja kuntoutus lainsäädännöllä. Vaativan ja tahdonvastaisen hoidon kehittäminen ja järjestäminen keskitetään erityisvastuualueille. Hyödynnetään järjestöjen tuottamia hoito- ja kuntoutuspalveluja.

Nykyinen vähittäismyyntimonopoli säilytetään alkoholilain mukaisena. Alko Oy:n omistajaohjaus säilytetään sosiaali- ja terveysministeriössä.

Tupakkalainsäädännön toimeenpano varmistetaan. Tehdään toimintasuunnitelma tupakkalain tavoitteen saavuttamiseksi.

Arvioidaan huumelainsäädännön kehittämistarpeet. Tehdään huumausaineiden käytön ja sen aiheuttamien haittojen vähentämiseksi toimenpideohjelma. Lisätään huumausaineiden käyttäjien matalan kynnyksen palveluja, terveysneuvontaa ja etsivää työtä. Poliisin tekemää hoitonojasta tehostetaan. Lisätään mahdollisuuksia päihdeongelmien hoitoon vankeuden aikana.

Nykyistä rahapeliin yksinoikeusjärjestelmää kehitetään rajoittamalla ulkomaille tapahtuvaa pelaamista. Kehitetään rahapelihaittojen seuranta, tutkimusta, ehkäisyä ja hoitoa. Viranomaisten, järjestöjen, peliyhteisöjen ja tutkimuslaitosten yhteistyötä pelihaittojen torjunnassa tehostetaan.

## **Perheiden, lasten ja nuorten hyvinvointi**

Perhepolitiikan kolme ydintä ovat palvelut, tulonsiirrot sekä perheen ja työn yhteensovittaminen. Perhepolitiikalla lapsille luodaan turvallinen kasvuympäristö ja vanhemmuutta tuetaan. Perheiden palveluja ja etuuksia kehitetään ottaen huomioon perheiden erilaiset tarpeet.

Lapsen etua, perheen ja työn yhteensovittamista sekä varhaiskasvatuspalvelujen ja muiden peruspalvelujen yhteistyötä ja saumattomuutta edistetään.

Lasten, nuorten ja perheiden palveluja kehitetään KASTE I -ohjelmassa luotujen hyvien käytäntöjen mukaisesti. Laajennetaan perhekeskustoimintaa perheiden, kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden yhteistyönä. Perhekeskusten tavoitteena on edistää varhaista puuttumista ja pulmien ennalta ehkäisyä.

Lapsiperheiden kotipalveluja ja matalan kynnyksen palveluja kehitetään ja lisätään.

Vanhemmuuden tukea sekä lasten vanhempien parisuhdeneuvontaa kehitetään ja lisätään. Erosovittelua kehitetään lapsen edun vahvistamiseksi ja vanhemmuuden toteutumiseksi.

Tehostetaan toimia huostaanottojen vähentämiseksi. Lastensuojelussa painopistettä siirretään ennalta ehkäisyyn, varhaisiin tukipalveluihin ja laitოსvaltaisuuden purkamiseen. Lastensuojelussa korostetaan perhekeskeisyyttä ja kehitetään perhehoitolainsäädäntöä edelleen ottaen huomioon myös väestön ikääntymisestä syntyvät tarpeet. Lisätään turvakotipalveluja.

Kehitetään adoptioon liittyviä palveluja adoptioprosessin eri vaiheissa sosiaali- ja terveysministeriön ja oikeusministeriön yhteistyönä.

Kavennetaan kouluterveydenhuollon alueellisia eroja varmistamalla neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta annetun asetuksen toimeenpano. Erityistä huomiota kiinnitetään ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden terveyspalvelujen kehittämiseen.

Varmistetaan korkeakouluopiskelijoiden tasavertainen asema terveyspalvelujen saamisessa. Kokeilua jatketaan Ylioppilaiden terveydenhuoltosäätiön palveluiden laajentamiseksi ammattikorkeakouluopiskelijoille.

Oppilashuoltoa kehitetään yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa.

Lasten, nuorten ja perheiden asioiden yhteistyötä valtioneuvostossa parannetaan luomalla toimiva koordinaatio asianomaisten ministeriöiden (STM, OKM, OM, TEM) välille. Hyödynnetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntijuutta koordinaatio- ja kehittämistoiminnassa.

Lisätään lapsivaikutusten arviointia kaikessa päätöksenteossa.

## **Työelämän kehittäminen ja työurien pidentäminen**

Hallitus toimii aktiivisesti työelämäasioiden kehittämisessä. Päämääränä on edistää työntekijöiden suojelua sekä tuottavuuden ja työllisyysasteen nosta. Tavoitteena on muun muassa nostaa keskimääräistä eläkkeelle siirtymisikää, lisätä muutoksiin liittyvää turvallisuutta, vahvistaa tasa-arvoa sekä parantaa perheen ja työn yhteensovittamista. Näiden tavoitteiden saavuttaminen edellyttää erityisesti työelämän laadun parantamista, osaamisen kehittämistä, työssä jaksamista ja hyvää johtamista.

Hallitus valmistele työlaainsäädäntöön, työelämän kehittämiseen ja työelämän sosiaalivakuutukseen liittyvät linjaukset ja lainsäädäntömuutosesitykset yhteistyössä työelämän osapuolten kanssa.

### **Perheen ja työn yhteensovittaminen**

Perhevapaajärjestelmällä edistetään lapsen hyvinvointia ja tuetaan molempien vanhempien mahdollisuuksia osallistua lasten hoitoon ja työelämään.

Tavoitteena on lisätä isille merkittäviä vapaita, joustavoittaa isien perhevapaiden käyttöä ja mahdollistaa lapsen hoitaminen kotona vanhempainpäivärahan turvin nykyistä pitempään. Lisäksi pyritään parantamaan adoptio-, monikko- ja sijaisperheiden yhdenvertaisuutta muiden perheiden kanssa.

Tavoitteena on jatkaa työnantajille perhevapaista aiheutuvien kustannusten korvaamista korottamalla työnantajan lakisääteisestä sairausvakuutuksesta saamia korvauksia.

Lisäksi selvitetään, miten lainsäädäntö turvaa perhevapaalta työhön palavien oikeudet ja arvioidaan perhevapaajärjestelmän päivärahaetuuksien tasot erityisesti isien perhevapaiden käytön kannustavuuden näkökulmasta.

Edellä mainitut ansioperusteisen perhevapaajärjestelmän kehittämiseen liittyvät asiat valmistellaan kolmikantayhteistyössä työelämän osapuolten kanssa. Jatkotyössä arvioidaan ansioperusteisen perhevapaajärjestelmän rahoituksen kehittämismahdollisuudet ja kustannusten jako. Lainsäädäntömuutokset toteutetaan, kun rahoituksesta on sovittu.

Toimiva perheen ja työn yhteensovittaminen on jatkossa yhä enemmän yritysten kilpailuetu. Hallitus edistää yhdessä työelämän osapuolten kanssa hyviin käytäntöihin perustuvia toimintatapoja, joilla työpaikoista tehdään nykyistä perheystävällisempiä.

Edistetään toimintamalleja, joilla pienten lasten vanhemmat ja iäkästä tai sairasta läheistään hoitavat voivat nykyistä joustavammin tehdä lyhyempää työpäivää tai ottaa palkatonta vapaata työstä yhdessä työnantajan kanssa sopimalla.

Kannustetaan työnantajia ottamaan käyttöön toimintamalleja, jotka madaltavat kynnystä siirtyä takaisin työelämään hoitovapaalta ja muilta vastaavilta työelämän keskeytyksiltä.

Vanhempien osa-aikatyön mahdollisuuksia lisätään. Arvioidaan mahdollisuudet korottaa osittaista hoitorahaa ja joustavoittaa sen käyttömahdollisuuksia. Osapäiväisen ja osa-aikaisen hoidon maksu muutetaan määräytymään kunnan ja palvelun käyttäjän sopiman hoitoajan perusteella.

Edistetään kotihoidontukea saavien henkilöiden asteittaista siirtymistä työelämään yhdistämällä varhaiskasvatuspalvelut ja taloudellinen tuki, joiden saantiedellytykset ja muut ehdot selvitetään ja ratkaistaan vuoden 2012 loppuun mennessä.

## Työeläkejärjestelmän ja työterveyshuollon kehittäminen

Työeläkepolitiikkaa koskevat asiat valmistellaan yhteistyössä keskeisten työmarkkinajärjestöjen kanssa. Valtiovallan ja työmarkkinajärjestöjen kesken on 11.3.2009 saavutettu yksimielisyys 25 vuotta täyttäneen eläkkeellesiirtymisiin odotteen nostamisesta vähintään 62,4 vuoteen 2025 mennessä. Vuonna 2010 odote oli 60,4 vuotta.

Elinajanodote on viime vuosina kasvanut arvioita nopeammin ja kasvun oletetaan jatkuvan. Myös huoltosuhteen ja julkisen talouden tasapainon kannalta työurien pidentäminen on välttämätöntä. Yksityisten alojen työeläkemaksu on sovittu vuoteen 2014 saakka, jonka jälkeenkin siihen kohdistuu merkittävä nousupaine. Myös julkisen puolen eläkkeiden rahoitus on varmistettava.

Edellä mainitut seikat huomioon ottaen on löydettävä yhteisymmärrys pitkäjänteisestä ratkaisusta työurien pidentämiseksi, työeläkejärjestelmän rahoituksen turvaamiseksi ja riittävän eläketurvan, mukaan lukien indeksisuoja, varmistamiseksi. Työmarkkinajärjestöt ovat sitoutuneet neuvottelemaan ja toteuttamaan tarpeelliset toimet asetetun tavoitteen saavuttamiseksi. Toimia kohdistetaan työuran alkuosaan, keskelle ja loppupäähän. Työkyvyttömyyden syiden torjuntaan ja ammattitaidon kehittämiseen läpi koko työuran kiinnitetään erityistä huomiota.

Asetetaan työryhmä arvioimaan työeläkeindeksijärjestelmän mahdollisia muutostarpeita. Tässä työssä yhteen sovitetaan työeläkkeiden ostovoimasta huolehtiminen, sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus, työeläkejärjestelmän rahoituksellinen kestävyys ja kohtuullisina pysyvät työeläkemaksut. Varmistetaan, että eläkkeensaajien edustus on mukana selvitystyössä. Työryhmä kuulee muita työnsä kannalta tärkeitä sidosryhmiä.

Työkyvyttömyys on merkittävin työuraa lyhentävä tekijä. Siksi hallitus painottaa työkyvyttömyyden ehkäisemistä ja osatyökykyisten työmahdollisuuksien parantamista työurien pidentämisessä. Tämä edellyttää etenkin terveyden edistämisen sekä työterveyshuollon, kuntoutuksen ja työelämän kehittämistä. Erityistä huomiota kiinnitetään mielenterveys- ja päihdeongelmien ehkäisyn ja hoidon tehostamiseen, hoitoonohjaamiseen työpaikoilla ja sen toteutumiseen sekä työhön paluun helpottamiseen.

Työterveyshuoltoa ja lakisääteistä sairausvakuutusta kehitetään sosiaali- ja terveysministeriön Työterveyshuolto- ja Työhyvinvointi -työryhmien ehdotusten pohjalta.

Työterveyshuollolla on tärkeä rooli työurien pidentämisessä. Siksi laadukkaan työterveyshuollon saataavuus on varmistettava ja työterveyshuoltoa on uudelleen suunnattava tukemaan nykyistä enemmän työurien pidentymistä. Työterveyshuollon kattavuutta, laatua ja vaikuttavuutta lisätään. Yrittäjien, maatalousyrittäjien ja lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työterveyshuoltoa on kehitettävä edelleen. Selvitetään mahdollisuudet edistää pienten työpaikkojen työterveydenpalvelujen hankintaa muodostamalla yhteisiä hankintaorganisaatioita. Työterveyshuollon kustannusten korvausjärjestelmä säilytetään nykyperusteisena.

Sairauspäivärahan maksamisen edellytykseksi asetetaan työterveyshuollon lausunto 90 sairauspäivärahapäivän jälkeen. Työterveyshuollon tulee arvioida työntekijän jäljellä oleva työkyky ja työnantajan on selvitettävä yhdessä työntekijän ja työterveyshuollon kanssa työntekijän mahdollisuudet jatkaa työssä. Sairauspäivärahan maksamista ei keskeytetä, jos lausunnon toimittamatta jättäminen ei johdu työntekijästä tai jos keskeyttäminen olisi muutoin kohtuutonta.

Työttömien terveydenhuoltopalveluja kehitetään ja lisätään työ- ja elinkeinoministeriön työryhmän ehdotuksen pohjalta. Työttömien terveyspalvelujen kehittämisessä pääpaino tulee olla työllistymistä tukevista toiminnoista.

Kuntoutuksen onnistumisen parantamiseksi varmistetaan oikea-aikaisen ja viivyttyksettömän kuntoutuksen toteutuminen. Erityishuomio suunnataan varhaisvaiheen ennakoivan kuntoutustarpeen tunnistamiseen. Kuntoutus otetaan osaksi hoito- ja työhönpaluuprosessia. Vahvistetaan ja selkiytetään työterveyshuollon, perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja kuntoutuksen yhteistyötä työntekijän työkyvyn tukemisessa.



Laadukas työelämä pidentää työuria. Työhyvinvointia ja työssä jaksamista kehitetään muun muassa työpaikkojen johdon ja henkilöstön yhteistyönä. Vakiinnutetaan valtakunnallinen ja alueellinen verkostomaiseen toimintaan perustuva työhyvinvoinnin edistäminen jatkamalla ja kehittämällä sosiaali- ja terveysministeriön koordinoimaa Työhyvinvointifoorumia. Työhyvinvoinnin edistämiseksi hyödynnetään Työturvallisuuskeskuksen työhyvinvointipalveluja ja -osaamista.

Parannetaan mahdollisuuksia tehdä osa-aikatyötä edistämällä osittaisen sairauspäivärahan, osittaisen kuntoutustuen ja osatyökyvyttömyyseläkkeen käyttöä. Siksi muun muassa työtä ja työaikoja tulee järjestää vastaamaan nykyistä paremmin työntekijän osittaista työkykyä ja kuntoutumista. Työnantajien valmiuksia ja kannustimia palkata osatyökykyisiä edistetään ja kehitetään.

Työeläkejärjestelmän vakavaraisuussäätelyn uudistamista jatketaan.

Työeläkelaitosten keskinäisen kilpailun ja yhteistyön suhdetta selkiytetään aiemmin tehtyjen kilpailuselvitysten pohjalta. Selvitetään työeläkelaitosten työhyvinvointitoiminnan säätelyn ja siihen liittyvien rahoitusmallien kehittämistarpeet työhyvinvointipalvelujen läpinäkyvyyden parantamiseksi ja työeläkevakuuttajien välisen kilpailun tervehtymiseksi sosiaali- ja terveysministeriön Työhyvinvointityöryhmän ehdotusten pohjalta. Työeläkelaitosten hyvän hallinnon periaatteita kehitetään.

Työeläkesäännökset vakuutuslainsäädännössä ja eläkesäätölaissa kootaan yhteen uuteen työeläkerahastolakiin.

Työeläkejärjestelmää koskevan lainsäädännön valmistelu keskitetään sosiaali- ja terveysministeriöön. Lainvalmistelun keskittämällä ei tavoitella muutoksia julkisen ja yksityisen sektorin työeläketurvan toimeenpanomalleihin, rahoitukseen, sijoitustoimintaan ja muihin vastaaviin seikkoihin.

### **Muu ansioturvan kehittäminen**

Työttömyysturvajärjestelmää uudistetaan kolmikantaisesti tavoitteena järjestelmän yksinkertaistaminen ja selkiyttäminen nykyjärjestelmän pohjalta. Tavoitteena on nykyistäkin nopeampi työllistyminen.

Työttömyysvakuutusmaksujen perinnän ja valvonnan selkiyttämiseksi maksujen perintä siirretään tapaturmavakuutuslaitoksilta Työttömyysvakuutusrahastolle. Työttömyysvakuutusmaksut liitetään osaksi pientyönantajan maksu- ja ilmoituspalvelujärjestelmää (palkka.fi-palvelu).

Yrittäjien sosiaaliturvan kehittämistä jatketaan työ- ja elinkeinoministeriön työryhmän ehdotusten pohjalta. Tavoitteena on poistaa yrittäjien ja palkansaajien sosiaaliturvan perusteettomat erot, tukea yrittäjyyttä sekä helpottaa yrittäjien perheen ja työn yhteensovittamista.

Selvitetään, miten erilaisista lähteistä tuloja saavien henkilöiden sosiaaliturvan yhtenäisyys voitaisiin parhaiten turvata.

Työtapaturmavakuutus- ja ammatilainsäädännön uudistustyötä jatketaan sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän ehdotusten pohjalta.

Ammattiurheilijoiden ja luovien alojen työntekijöiden sosiaaliturvassa olevat mahdolliset epäkohdat paikannetaan käynnistettävien ja jo tehtyjen selvitysten pohjalta sekä tehdään tarvittavat muutokset.

### **Työlainsäädäntö ja työelämän kehittäminen**

Työ- ja elinkeinoministeriö asettaa työryhmän valmistelemaan työelämän kehittämisstrategian, joka valmistuu vuoden 2012 alkupuolella. Strategian tavoitteena on parantaa työllisyysastetta, työelämän laatua, työhyvinvointia ja työn tuottavuutta.

Strategian toteuttamiseksi yksityisen ja julkisen sektorin työpaikoilla käynnistetään laaja kansallinen yhteistyöhanke. Osana hanketta Tekes käynnistää erillisen työorganisaatioiden kehittämisohjelman. Lisäksi käynnistetään julkisen sektorin työhyvinvointiohjelma.

Työ- ja elinkeinoministeriö asettaa hallituskauden ajaksi pysyvän kolmikantaisen työryhmän seuraamaan, arvioimaan ja tekemään tarvittavia ehdotuksia työelämän sääntelyyn ja työelämän kehittämiseen liittyvistä kysymyksistä.

Työ- ja elinkeinoministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö käynnistävät yhdessä poikkihallinnollisen selvitys- ja kehittämishankkeen. Siinä selvitetään työmarkkinoiden ja yritystoiminnan muutostrendejä ja rakennemuutoksia sekä arvioidaan niiden vaikutuksia työn tekemisen muotoihin, työvoiman käyttötappoihin ja työaikakysymyksiin. Selvitysten ja arviointien perusteella päätetään kolmikantaisesti tarvittavista jatkotoimista, jotka voivat olla myös lainsäädäntömuutoksia.

Selvitys- ja kehittämishankkeessa tarkastelun kohteena ovat muun muassa määräaikaisten ja osa-aikaisten työsuhteiden vaikutukset työntekijöiden asemaan, työelämän laatuun ja työuriin, työaika-pankijärjestelmän käytön periaatteet ja edellytykset sekä lyhytaikaisissa työsuhteissa työskentelevien lomajaksot. Erikseen selvitetään työsuhteen ja yrittäjyyden välimaastossa olevan itsensä työllistämisen ongelmakohdat sosiaalivakuutus- ja työlainsäädännössä.

Työ- ja elinkeinoministeriö selvittää ja valmistele yhdenvertaisuutta ja työelämän sääntelyä koskevat muutokset. Yhdenvertaisuuslaki ja tasa-arvolaki säilytetään omina lakeinaan.

Vuokratyödirektiivin implementointi tehdään vuoden 2011 loppuun mennessä. Direktiivin tavoitteena on poistaa vuokratyötä koskevia rajoituksia sekä saattaa vuokratyön tekijät samaan asemaan käyttäjäyrityksen työntekijöihin nähden.

Edistetään kokoaikaisia työsuhteita. Julkisella sektorilla kehitetään työorganisaatioiden sisäisiä sijaispankkeja nykylainsäädännön normein. Työpoolien käyttöä edistetään.

Työehtojen valvonta on tärkeää muun muassa työntekijöiden yhdenvertaisuuden vahvistamiseksi sekä harmaan talouden torjumiseksi. Selvitetään työsuojeluvälön resurssien riittävyys ja tarkoituksenmukainen kohdistaminen sekä hallinnolliset kehittämistarpeet.

Muutostilanteisiin sopeutumisen ja työn tuottavuuden parantamiseksi tarvitaan osaamisen jatkuvaa kehittämistä ja päivittämistä. Toimiva aikuiskoulutusjärjestelmä mahdollistaa työn ja oppimisen vuorottelun. Siksi on tarpeen edistää henkilöstö- ja koulutussuunnitelmien käyttöä osana työntekijöiden suunnitelmallista osaamisen kehittämistä.

Selvitetään mahdollisuudet kehittää valtakunnallisen koulutusrahaston toimintaa niin, että jokaiselle työntekijälle kertyisi työsuhteen ajalta koulutusoikeutta, jota voidaan käyttää työsuhteen aikana tai sen päätyttyä ammattitaidon kehittämiseen.

Selvitetään opintovapaata koskevan lainsäädännön uudistustarpeet, jotta lainsäädäntö vastaa muuttunutta tutkintojärjestelmää ja vastaa työelämän tarpeisiin.

Johtamisella ja esimiestaidoilla on suuri merkitys työelämän laatuun. Työterveyslaitoksen organisoimana perustetaan johtamisen kehittämisverkosto, joka pohtii ja levittää esimiestaitoja työpaikoille. Edistetään johtamiskoulutuksen saatavuutta. Julkiselle sektorille luodaan hyvän johtamisen laatukriteerit ja edistetään niiden toteutumista.

Osana johtamisen kehittämistä edistetään ikäjohtamista, jolla tarkoitetaan ikäsidonnaisten tekijöiden huomioon ottamista päivittäisjohtamisessa siten, että nuoret, keski-ikäiset ja vanhemmat työntekijät voivat saavuttaa sekä organisaation että omat tavoitteensa.

## **Naisten ja miesten välisen tasa-arvon parantaminen**

Naisten ja miesten välinen tasa-arvo on keskeinen yhteiskunnallinen päämäärä. Tämä tulee ottaa huomioon kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja toiminnassa. Molemmilla sukupuolilla tulee olla yhtäläiset oikeudet, velvollisuudet ja mahdollisuudet.

Vaalikauden alussa laaditaan tasa-arvo-ohjelma. Siinä otetaan huomioon eduskunnan 21.10.2010 hyväksymä valtioneuvoston selonteko naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta.

Kolmikantaista samanpalkkaisuusohjelmaa jatketaan tavoitteena naisten ja miesten palkkaeron kaventaminen enintään 15 prosenttiin vuoteen 2015 mennessä. Tarvittavien toimenpiteiden täsmentämiseksi käynnistetään kaksi laaja-alaista tutkimushanketta. Näistä ensimmäisessä selvitetään työelämän rakennemuutosten ja muuttuvien työelämätarpeiden vaikutuksia molempien sukupuolten työllisyyteen, työmarkkina-asemaan, työmarkkinoille kiinnittymiseen, urakehitykseen, työssä jatkamiseen ja hoitovastuun jakaantumiseen. Toinen hanke koskee sukupuoliennakkoluulojen ja -odotusten vaikutusta koulutus- ja uravalintoihin.

Työmarkkinoiden jakautumisen vähentämiseen tähtäviä toimia eri hallinnonaloilla vahvistetaan. Tasa-arvolain ja tasa-arvosuunnittelun toimivuutta seurataan yhdessä työelämän osapuolten kanssa.

Jatketaan sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista lainvalmistelussa, talousarvion laadinnassa sekä muissa tasa-arvon kannalta merkittävässä hankkeissa.

Tavoitteet sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisestä sisällytetään kasvatus- ja koulutuspoliittiseen suunnittelu- ja kehittämistyöhön. Hallitus jatkaa yhteistyötä työelämän osapuolten kanssa naisten urakehityksen edistämiseksi.

Kehitetään keinoja ehkäistä lähisuhde- ja perheväkivaltaa eri hallinnonalojen yhteistyönä tavoitteena vähentää kärsimystä sekä väkivallasta aiheutuvia kustannuksia uhreille, työnantajille ja kunnille. Kehitetään palveluja lähisuhde- ja perheväkivallan sekä seksuaalisen väkivallan uhreille. Jatketaan naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseen tähtäävän ohjelman toimeenpanoa. Turvakotipalveluja lisätään alueellisen tasa-arvon edistämiseksi.

## 8 YMPÄRISTÖPOLITIikka

Puhdas ympäristö, monimuotoinen luonto ja laadukas asuinympäristö ovat hyvinvoinnin edellytyksiä. Globaalit ympäristöhaasteet, kuten kuudes sukupuuttoaalto ja ilmastonmuutoksen hillintä asettavat vaatimuksia, joihin Suomen on vastattava. Ympäristöpolitiikan tavoitteena on parantaa ympäristön ja vesistöjen tilaa, pysäyttää luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen, ehkäistä ympäristön pilaantumista sekä varmistaa ilmastotoimien vaikuttavuus ja oikeudenmukaisuus.

Hallituksen päämääränä on kehittää Suomesta hiilineutraali yhteiskunta sekä ympäristöosaamisen, puhtaan teknologian ja kestävä luonnonvarapolitiikan edelläkävijä. Tavoitteena on luoda edellytykset ekologisesti kestävälle kasvulle ja uusille työpaikoille. Hallitus edistää suomalaisen ilmasto-, ympäristö- ja vesiosaamisen sekä -teknologian kehittämistä, käyttöönottamista ja tuotteistamista. Suomi toimii ennakoivasti ja aktiivisesti toimintaedellytysten luomiseksi uusille markkinoille. Uuden teknologian ja tietotekniikan mahdollisuudet hyödynnetään materiaali- ja energiatehokkuuden lisäämisessä ja päästöjen vähentämisessä.

Kestävä kehityksen mukaiset tavoitteet otetaan huomioon kaikilla hallinnonaloilla. Hallitus uudistaa kansallisen kestävä kehityksen strategian, jossa määritellään kestävä kehityksen tavoitteet ja periaatteet. Samalla kehitetään mittarit, joilla tavoitteiden toteutumista eri hallinnonaloilla seurataan. Kestävä kehityksen edistämiseksi kartoitetaan ympäristölle haitalliset tuet ja suunnataan niitä uudelleen. Selvitetään, miten ympäristövelvoitteet voidaan saavuttaa entistä kustannustehokkaammin taloudellisia ohjauskeinoja kehittämällä. Kehitetään edelleen BKT:n rinnalla ympäristön tilaa ja kestävä kehitystä kuvaavaa mittaristoa.

Lasten ja nuorten ympäristökasvatusta sekä luonto- ja ympäristökoulujen asemaa vahvistetaan. Kehitetään lasten ja nuorten kuulemista ja osallistumismahdollisuuksia oman lähiympäristönsä suunnitteluun sekä ympäristöpolitiikan päätöksentekoon.

Ympäristöhallinnon roolia, kuten sen edellytyksiä hoitaa hallinnonalat ylittäviä koordinaatiotehtäviä, vahvistetaan ja sen resurssit turvataan. Hallitus parantaa ympäristö- ja kuluttajajärjestöjen toimintaedellytyksiä.

Suomi osallistuu aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön ympäristöhaasteiden ratkaisemiseksi. Kansainvälisessä yhteistyössä YK-tasolla pyritään sitovaan ja vaikuttavaan globaaliin ilmastopöimukseen, jolla ilmaston lämpeneminen voidaan rajoittaa kahteen asteeseen. Suomi tukee EU:n yhteisiä päästövähennystavoitteita osana kattavaa kansainvälistä ilmastopöimusta.

### **Itämeri ja vesiensuojelu**

Hallitus tehostaa suojelutoimia Itämeren tilan parantamiseksi sekä kansallisesti että yhteistyössä muiden Itämerivaltioiden kanssa toimeenpanemalla muun muassa EU:n meristrategiadirektiiviä, HELCOMin toimintaohjelmaa ja EU:n Itämeren alueen strategiaa.

Itämeri-politiikkaa varten hallitus asettaa koordinaatioryhmän. Budjettikäsittelyn yhteydessä koordinaoidaan Itämeren suojeluun liittyvät menot. Laaditaan kansallinen merenhoitosuunnitelma ja toimintaohjelma. Itämeren tutkimus järjestetään haasteita vastaavaksi varmistamalla merentutkimuksen resurssit ja kokoamalla ne yhteen monitieteelliseksi kokonaisuudeksi.

Suomi jatkaa Itämeren tilan parantamiseksi tehtävää yhteistyötä Pietarin ja Leningradin alueen kaupunkien kanssa tavoitteena yhdyskuntien vesistökuormituksen pienentäminen. Leningradin alueen maatalouden ympäristöyhteistyötä jatketaan maatalouden päästöjen vähentämiseksi. Lisäksi edesautetaan Itämeren alueen satamien jätevesien vastaanottokapasiteetin saattamista ajanmukaiseksi.

Varaudutaan pitkäjänteisesti öljyn- ja kemikaalientorjuntakapasiteetin parantamiseen muun muassa kalustoinvestoinnein sekä kansallisesti että yhteistyössä muiden rantavaltioiden kanssa. Jatketaan määräaikaaisesti öljynsuojamaksun tasokorotusta. Öljyntorjunnan osaamista edistetään.

Hallitus edistää EU:n Itämeren alueen strategian tavoitteiden huomioon ottamista EU:n uusien rahoituskehysten ja yhteisen maatalouspolitiikan valmistelussa. EU:n maatalouspolitiikan uudistuksen pitää edistää tehokkaita ympäristötoimenpiteitä koko Itämeren alueella.

Kehitetään Suomesta ravinteiden kierrätyksen mallimaa ravinteiden kierrätystä selvittäneen työryhmän työn pohjalta muun muassa poistokalastusta edistäen meri- ja sisävesien kuormituksen vähentämiseksi.

Maatalouden ympäristötuki uudistetaan siten, että se edistää vesistöjen ja luonnon monimuotoisuuden suojelua nykyistä paremmin. Ympäristötuen toimenpiteitä kohdennetaan alueellisesti sekä tila- ja lohkokohteisesti vesistöjen suojelun kannalta herkimmille alueille. Tavoitteena on myös uusia menetelmiä ja tutkimustietoa hyödyntäen sekä tarvittaessa viljelyn tarkoituksenmukaisuutta tarkastellen vähentää ratkaisevasti näiden alueiden ravinnepestäjä. Vesiensuojelun kannalta tehokkaimpien toimenpiteiden nykyistä laajempaa käyttöönottoa edistetään muun muassa TEHO- ja TASO-hankkeiden tulokset huomioon ottaen.

Varmistetaan vahvistettujen vesienhoitosuunnitelmien toimeenpano. Käynnistetään vesistöjen kunnostushankkeita kunnostusstrategian pohjalta ja edistetään pienvesien ennallistamista. Hallitus edistää haja-asutuksen jätevesisäädösten toimeenpanoa huolehtimalla tiedottamiseen ja neuvontaan tarvittavista resursseista. Hallitus seuraa tarkasti säädösten käytännön toteutusta ja mahdollisia kehittämistarpeita. Erityinen huomio kohdistetaan pienituloisten kotitalouksien muutostöiden turvaamiseen. Yhdyskuntajätevesien puhdistusta tehostetaan laatimalla kansallinen viemärintiohjelma, edistämällä siirtoviemärihankkeita ja tehostamalla typenpoistoa erityisesti rannikon läheisillä jätevedenpuhdistamoilla ympäristölupien kautta. Aloitetaan valmistelu kaikkien fosfaatteja sisältävien pesuaineiden kieltämiseksi Suomessa.

Hallitus tehostaa pohjavesien suojelua ja riskien hallintaa laatimalla suojelusuunnitelmia ja varmistamalla niiden toteutumisen. Tietoperustaa pohjaveden pilaantumisen ehkäisemiseksi parannetaan.

Vesilaki ja koskiensuojelulait säilyvät nyky muodossaan.

## **Luonnon monimuotoisuus**

Hallitus tehostaa luonnon monimuotoisuuden suojelua, harjoittaa luonnonvarojen kestävästä käyttöä ja varmistaa toimien riittävän rahoituksen, jotta luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen voidaan pysäyttää vuoteen 2020 mennessä. Suunnitellaan luonnonsuojelun määrärahoja METSO-ohjelman, biodiversiteettistrategian, uhanalaisten lajien ja luontotyyppien, soidensuojelun täydennysohjelman ja muiden suojeluohjelmien toteuttamiseksi.

Päivitetään Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävästä käytön strategia ja toimintaohjelma vastaamaan kansainvälisen biodiversiteettisopimuksen mukaisia sekä EU:ssa sovittuja tavoitteita. Saamelainen kulttuurinen tapa ja perinne käyttää luontoa turvataan biodiversiteettistrategian toimeenpanossa.

Uhanalaisten lajien ja luontotyyppien suojelua tehostetaan laatimalla ja toteuttamalla uhanalaisten lajien ja luontotyyppien suojelun toimintaohjelmat. Tehostetaan saimaannorpan suojelua laajentamalla verkkokalastuskieltoaluetta lajin säilymisen kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Suomen suurpetopoliitiikan onnistumisesta tehdään kokonaisarvio.

Hallitus jatkaa Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmaa (METSO) vuoteen 2020 ohjelmassa asetetun 96 000 hehtaarin suojelutavoitteen saavuttamiseksi ja turvaa ohjelman rahoituksen. METSO-suojelualueiden laajentamista valtion, kuntien ja muiden julkisyhteisöiden mailla jatketaan ja suojelutavoitteen saavuttamiseksi pyritään osoittamaan tätä kautta uusia suojeltavia alueita 20 000 hehtaaria. Jos puolustusvoimauudistuksen yhteydessä puolustusvoimilta vapautuu maa-alueita, joilla on luonnonsuojeluarvoja, näiden alueiden liittäminen valtakunnallisiin luonnonsuojeluohjelmiin selvitetään. Saatetaan loppuun vanhojen suojeluohjelmien toteutus.

Soiden suojelua edistetään laajentamalla suojelualueita ja lisäämällä aktiivisia ennallistamistoimia. Valtioneuvosto tekee periaatepäätöksen soiden ja turvemaiden suojelusta ja rahoituskehyksestä ottaen huomioon suostrategian linjauksia. Turvetuotanto ohjataan ojitetuille ja luonnontilaltaan merkittävästi muuttuneille soille. Ryhdytään toimenpiteisiin turvetuotannon vesistö- ja pölykuormituksen estämiseksi sekä jo aiheutettujen vesistövahinkojen korjaamiseksi.

Luonnon monimuotoisuuden suojelua varten selvitetään myös uusia innovatiivisia rahoituslähteitä. Selvitetään suojelurahaston perustamista yksityisten ja yhteisöjen lahjoitusten kanavoimiseksi luonnonsuojeluun. Tiedotetaan mahdollisuudesta osoittaa alueita suojeluun myös ilman korvausta.

Kehitetään kansallista kaupunki- ja kansallispuistojen verkostoa edelleen. Laajennetaan Sipoonkorven kansallispuistoa valtion ja seudun kuntien välisin maanvaihdoin sekä METSO-ohjelman keinoin. Hoito- ja käyttösuunnitelmien laatimisessa huolehditaan kaikkien asianosaisten osallistumismahdollisuuksista.

Kansallispuistojen ja muiden suojelualueiden ylläpito turvataan. Edistetään ekologisesti kestävästä matkailusta ja turvataan jokamiehen oikeudet. Metsähallituksen organisaatiomuutosten yhteydessä Metsähallitus säilytetään kokonaisuutena. Luontopalveluiden kehittäminen, rahoitus ja rahoitusmekanismit turvataan. Ympäristöministeriön asemaa luontopalveluiden asiantuntija- ja strategiaohjauksessa ei heikennetä.

Kalastuslain uudistuksen yhteydessä (MMM) turvataan luonnon monimuotoisuuden säilyminen, virkistyskalastuksen mahdollisuudet nykytasolla sekä ammattikalastuksen toimintaedellytykset. Toteutetaan tarvittavat toimenpiteet vaelluskalakantojen suojelemiseksi. Edistetään jokien kala- ja luonnontaloudellista kunnostamista ja toteutetaan kalatiestrategia. Vesivoimalaitosten jatkoluvat sidotaan toimivien kalateiden rakentamiseen tai sovittavalla siirtymäajalla muihin kalatiestrategiassa mainittuihin toimenpiteisiin. Suomi toimii EU:ssa Itämeren kalakantojen elvyttämiseksi ja kalastuskiintiöiden mitoittamiseksi siten, että ne eivät ylitä lajin suurinta kestävän saaliin määrää.

Turvataan VELMU-ohjelmalla vedenalaista meriluontoa koskevan tietopohjan hankkiminen. Käynnistetään tutkimusohjelma luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden taloudellisen merkityksen arvioimiseksi. Tehostetaan vieraslajien torjuntaa vieraslajistrategian pohjalta muun muassa parantamalla havaintojen ilmoittamismahdollisuuksia ja seurantaa.

## **Ympäristönsuojelu ja lupakäytännöt**

Toteutetaan ympäristönsuojelulain ja -asetuksen kokonaisuudistus tavoitteena turvata ympäristöarvot, torjua ilmastonmuutosta sekä edistää materiaalitehokkuutta ja jätteen synnyn ehkäisyä. Toteutetaan samalla muita ympäristönsuojelulain lupa- ja ilmoitusjärjestelmän toimivuutta ja lain rakenteen selkeyttä parantavia uudistuksia. Luontoarvojen huomioon ottamisen sisällyttäminen ympäristönsuojelulaikiin ja sen vaikutukset selvitetään. Edistetään poikkihallinnollista yhteistyötä ympäristönsuojelun, yhdyskuntasuunnittelun, maa- ja metsätalouden sekä elinkeinopolitiikan välillä.

Selkeytetään ympäristölupajärjestelmää muun muassa poistamalla kaavoituksen, ympäristövaikutusten arvioinnin ja ympäristölupamenettelyiden päällekkäisyyksiä soveltuvilta osin hyvää ympäristönsuojelun tasoa ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia heikentämättä.

Jatketaan kansallisen kemikaaliohjelman toimeenpanoa. Arvioidaan nykyisten toimien riittävyys kansainvälisen tavoitteen saavuttamiseksi kemikaalien terveys- ja ympäristöriskien minimoimisessa vuoteen 2020 mennessä. Arvioidaan uusien esille nousseiden aiheiden, kuten nanomateriaalien, hormoni-toimintaa häiritsevien aineiden ja kemikaalien yhteisvaikutusten edellyttämien lisätoimien tarve.

## **Materiaalitehokkuus ja luonnonvarojen kestävä käyttö**

Vaikutetaan aktiivisesti EU:n materiaalitehokkuuspolitiikan muotoiluun. Laaditaan kansallinen ohjelma materiaalitehokkuudelle ja luonnonvarojen kestäväälle käytölle ja selvitetään mahdollisuuksia niiden mittaamisen ja arvioinnin kehittämiseksi.

Metsäenergian käytön lisäämisen vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen sekä metsien ravinne- ja hiilitaseeseen selvitetään ja laaditaan ohjeistus monimuotoisuuden turvaamiseksi hyödyntäen jo tehtyjä suosituksia. Suomi toimii EU:ssa esimerkkinä biomassan ja energiapuun korjuun kestävyyskriteerein toteuttamisessa. Metsälaki (MMM) uudistetaan ottaen huomioon metsien monimuotoisuus ja monikäyttö.

Toimitaan jätteen synnyn ehkäisemiseksi ja edistetään jättemateriaalin hyödyntämistä kaatopaikkasijoituksen vähentämiseksi. Parannetaan jätteiden ja sivutuotteiden hyödyntämisen edellytyksiä. Kiviaineshuoltoon laaditaan kansallinen ohjeistus kierrätystä vaikeuttavien esteiden poistamiseksi sekä toiminnan tehostamiseksi ja yhdenmukaistamiseksi koko maassa. Edistetään uusiutuvan energian tuotannossa syntyvän tuhkan hyödyntämistä metsien lannoituksessa ja maanrakentamisessa. Vapaaehtoisten materiaalitehokkuussopimusten käyttöönottoa edistetään.

Hallitus seuraa vuonna 2012 voimaan astuvan jätelain jätehuollon järjestämistä koskevan vastuunjaon vaikutuksia yksityisten yritysten ja kuntien jäteyhtiöiden toimintaedellytyksiin sekä kuntien mahdollisuuksiin huolehtia niiden vastuulle säädetyistä tehtävistä.

## **Energiatehokas rakentaminen ja maankäyttö**

Parannetaan rakentamisen energiatehokkuutta säädöksiin ja muulla ohjauksella sekä luomalla kannustimia. Laaditaan rakennusten energiatehokkuutta koskevien säädösten tiekartta, jonka tavoitteena on lähes nollaenergiarakentaminen vuoteen 2020 mennessä. Tiekartan avulla pyritään määräysten voimaan saattamiseen suurempina kokonaisuuksina. Säädetään korjausrakentamiselle energiatehokkuusvaatimukset, joiden toteuttaminen on taloudellisesti kustannustehokasta.

Määritellään todelliset päästövähennysmahdollisuudet rakennuskannassa, erityisesti julkisissa rakennuksissa ja asuntokannassa, sekä millä aikataululla, rahoitus- ja kilpailutusmalleilla sekä teknisillä ratkaisuille ne ovat saavutettavissa. ARA-vuokra-asuntojen uudistuotannossa ja perusparannusjärjestelmässä painotetaan energiatehokkuutta.

Maankäytön suunnittelussa korostetaan tiiviitä ja joukkoliikenteeseen perustuvia taajamia, työssäkäyntialueita, energiatehokkuutta, päästövaikutuksia sekä ekologisten verkostojen huomioon ottamista. Ohjataan uudisrakentamista olemassa olevien palveluiden ja yhdyskuntarakenteen piiriin. Luodaan kestäväällä tavalla edellytyksiä tonttikohtaiselle täydennys- ja lisärakentamiselle. Tarkistetaan asema-kaava-alueen ulkopuolisten alueiden kaavoituksen ja rakentamisen ohjauksen periaatteita erityisesti kaupunki- ja kasvuseuduilla. Selvitetään taloudelliset ohjaukeinit yhdyskuntarakenteen eheyttämiseksi. Otetaan käyttöön keinoja arvioida kaavoituksen ympäristö- ja energiatehokkuusvaikutuksia hyviä käytäntöjä hyödyntäen. Toteutetaan Energiaviisaan rakennetun ympäristön aika 2017-toimintaohjelman (ERA17) keskeiset toimenpiteet.

Jatketaan valtion ja kuntien välisiä aiesopimuksia (MAL) ja laajennetaan niiden käyttöä kasvukeskuksissa. Kehitetään aiesopimusmenettelyjä sitovammiksi. Osana valtion infrastruktuurihankkeiden toteuttamista edellytetään näistä hankkeista hyötyvien kuntien ja alueiden asuntotuotannon lisäämistä.

Toteutetaan maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisarviointi. Kehitetään kaavoitusprosessin joutuisuutta ja sujuvuutta huomioon ottaen henkilöstöresurssien riittävyys ja kansalaisten oikeus vaikuttaa elinympäristöönsä koskevaan päätöksentekoon. Parannetaan rakentamisen viranomaisohjausta ja edistetään rakentamismääräysten ennakoivaa ja yhtenäistä tulkintaa muun muassa normitalkoiden toimenpiteitä toteuttamalla. Vahvistetaan rakennusvalvonnan ohjauksen vaikuttavuutta rakentamisen laadun valvonnassa ja energiatehokkuuden parantamisessa. Uudistetaan rakennusvalvontaa siten, että rakennusvalvontojen yksikkömäärä pienenee ja koko kasvaa nykyistä suuremmiksi alueelliseksi yksiköiksi. Kehitetään kokonaisvaltaista merialuesuunnittelua osana muuta alueidenkäytön suunnittelua.

Edistetään kaavoitustoiminnan avoimuutta yhtenäistämällä kaavamuutosesitysten saatavuutta verkossa parhaita käytäntöjä hyödyntämällä.

Parannetaan rakentamisen ja suunnittelutyön laatua korostamalla suunnittelijoiden pätevyyttä ja tehostamalla alan toimijoiden koulutusta. Lisätään energiatehokkaan rakentamisen ja korjausrakentamisen koulutusta sekä alan tutkimusta.

Jatketaan kosteus- ja hometalkoita ja turvataan niiden tuottaman osaamisen siirtyminen koulutukseen ja rakennusalan toimijoille.

Edistetään puurakentamista ja rakentamisen energiatehokkuuden laskennassa elinkaarilaskentaa, joka ottaa huomioon myös rakennusmateriaalien ja -tuotteiden valmistuksen. Ympäristövaikutuksiltaan edullisimpien vaihtoehtojen suosiminen otetaan julkisten rakennushankkeiden periaatteeksi ja näiden vaihtoehtojen edistämistä julkisesti tuetussa asuntotuotannossa selvitetään.

Tuulivoimarakentamista ohjaavien kaavojen, kuten maakuntakaavan, hyvälle laadulle ja kaavoituksen sujuvalle etenemiselle varmistetaan riittävät resurssit. Suosituksilla ja ohjeistuksella varmistetaan yhdenmukaiset menettelytavat ja maanomistajien korvauserusteet. Lisätään uusiutuvan energian hyödyntämistä rakennuskannassa.

Kehitetään kohtuuhintaisen asuntorakentamisen toteutusmahdollisuuksia. Edistetään yhdessä kuntien kanssa tonttitarjontaa kaavoitusta lisäämällä ja nopeuttamalla sekä edistetään kilpailun toimivuutta rakentamisessa. Rakentamisen laatua heikentämättä kehitetään soveltuvilta osin kaavoitus- ja rakentamismääräyksiä, joiden vaikuttavuus on heikko ja jotka nostavat rakentamiskustannuksia. Selvitetään mahdollisuudet luopua yleisestä väestönsuojien rakentamisvelvoitteesta.

Vähennetään melun terveys- ja häiriövaikutuksia kehittämällä maankäytön suunnittelua, rakentamisen laatua ja melua kuvaavia mittaristoja. Vähennetään pienhiukkasista johtuvia terveyshaittoja. Selvitetään tarvetta kehittää ohjeistusta häiritsevän valosaasteen vähentämiseksi.

Laaditaan kokonaisvaltainen suunnitelma rakennuskannan korjaustoiminnan lisäämiseksi, jotta korjausvelkaa voidaan pienentää. Edistetään uusia korjausrakentamiskäytäntöjä ja -innovaatioita. Selvitetään keinoja edistää pienituloisten mahdollisuuksia toteuttaa asuntonsa tai kiinteistönsä peruseränsä energiatehokkuuden lisäämiseksi.

## **Asuntopolitiikka**

Hallituksen asuntopolitiikan tavoitteena on turvata sosiaalisesti ja alueellisesti tasapainoiset ja vakaat asuntomarkkinat, poistaa pitkäaikaisasunnottomuus sekä kehittää asumisen laatua. Asuntopolitiikalla edistetään kaikkien väestöryhmien mahdollisuuksia elämäntilanteeseensa sopivaan asumiseen, kestävää kehitystä, yhteiskunnan tarpeita, työmarkkinoiden toimivuutta ja asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia.

Laaditaan asuntopoliittinen toimenpideohjelma hallituskaudelle vuoden 2011 loppuun mennessä. Toimenpideohjelman perustana ovat hallitusohjelman linjaukset.

Valtion rahoitustuen avulla lisätään pieni- ja keskituloisille tarkoitettujen kohtuuhintaisten asuntojen tuotantoa ja nykyisen asuntokannan korjaamista. Lainoitusta suunnataan alueille, joilla on asuntojen tarvetta ja kysyntää myös pitkällä aikavälillä. Tuki ohjataan ensisijaisesti pysyvään vuokratyömarkkinoiden tarkoitettujen asuntojen rakentamiseen. Avustus- ja lainavaltuuksia mitoitetaan joustavasti niin, että ne riittävät kulloinkin vallitsevaan kysyntään, ottaen huomioon rakennusalan suhdannetilanteen ja hintavakauden turvaamisen.

Erytisryhmien asunto-olojen parantamiseksi huolehditaan investointiavustusten riittävydestä ja säilytetään vähintään niiden nykyinen taso. Yhdeksi painopisteenä otetaan nuorten asunnottomuuden ja syrjäytymisen ehkäiseminen.

Valtion asuntorahasto säilytetään valtion talousarvion ulkopuolisena rahastona ja sen rahoitusasema säilytetään vahvana. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskusten kehittämiskeskuksen kehittämisrahan taso säilytetään vähintään nykyisellä tasolla.

Erytishuomiota kiinnitetään kasvukeskusten ja metropolialueen asuntopolitiikkaan ja lisätään kohtuuhintaista vuokra-asuntotuotantoa näillä alueilla. Osana hallituksen metropolipolitiikkaa edistetään Hel-



singin seudun kestävästä yhdyskuntarakennetta ja monipuolista asuntotarjontaa muun muassa työvoiman saannin ja kilpailukykyyn edellytysten sekä sosiaalisen eheyden turvaamiseksi.

Kohtuuhintaisten muille kuin erityisryhmille suunnattujen vuokra-asuntojen rakentamisen lisäämiseksi puolitetaan uusien vuokra-asuntojen korkotukilainojen omavastuukorko vuoden 2014 loppuun saakka, jonka jälkeen arvioidaan toimenpiteen vaikuttavuus. Aiesopimuksiin osallistuvien kuntien kohtuuhintaisen vuokra-asuntotuotannon edistämiseksi näihin hankkeisiin voidaan myöntää käynnistysavustusta.

Aloitetaan selvitystyö tavoitteena luoda takausmalli, jolla tuetaan työttömäksi jäävien, vakavasti sairastuneiden tai yritystoiminnan konkurssin kokeneiden omistusasunnon omistajien mahdollisuutta säilyttää asuntonsa.

Edistetään rakentamattoman maan käyttöön saamista. Valtion tarpeista vapautuvat maat ohjataan asuntotuotannon käyttöön kohtuullisin hinnoin.

Valtion asuntorahaston sekä valtion budjetin kautta myönnetään erilaisia korjaus-, energia- ja investointiavustuksia. Näiden avustusten kustannukset, vaikuttavuus ja kohdentuminen arvioidaan uudelleen ja tavoitteena on luoda selkeä ja yksinkertainen, energiaköyhyyttä estävä, resursseiltaan riittävä avustusjärjestelmä.

Yleishyödyllisyyslainsäädäntöä kehitetään asiaa selvittäneen työryhmän esitysten pohjalta. Yleishyödyllisyys säännösten ja rajoitusten sosiaalinen perustarkoitus säilytetään ja otetaan huomioon EU-oikeus ja sen asettamat edellytykset kansalliselle lainsäädännölle.

Asumisoikeuslainsäädännön toteutumista seurataan asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien varmistamiseksi. Parannetaan ryhmärakennuttamisen toimintaedellytyksiä ja käynnistetään ohjelma ryhmärakennuttamisen ja muiden uusien asumiskonseptien edistämiseksi mukaan lukien kohtuuhintainen omistusasuntotuotanto.

Jatketaan AKKU-työryhmän työn pohjalta väestöltään vähenevien alueiden asumisen kehittämistä painottaen kustannustehokkaimpia toimenpiteitä.

Laaditaan ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma. Edistetään hissirakentamista, asuntojen korjaamista sekä rakennuskannan esteettömyyttä ja turvallisuutta. Vanhusten ja vammaisten henkilöiden asuntojen korjausavustuksen riittävyys turvataan.

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmaa jatketaan, ja tehdään kaupunkien kanssa aiesopimukset vuosille 2012–2015. Ohjelmassa tarvittavien investointien ja tukipalvelujen rahoitus varmistetaan yhteistyössä ARAn, STM:n, RAY:n ja kaupunkien kanssa.

Jatketaan ja kiirehditään kehitysvammaisten henkilöiden asumisen ohjelman toteutusta.

Asuntopolitiikassa edistetään monimuotoisia asuinalueita. Käynnistetään poikkihallinnollinen, uusi ohjelma, jolla edistetään asuinalueiden elinvoimaa sekä ehkäistään segregatiota. Asumistuen saajia ei ohjata tulevaisuudessakaan pelkästään ARA-asuntoihin.

Maankäyttö- ja rakennuslain sekä rakennussuojelulainsäädännön avulla varmistetaan arvokkaan rakennusperinnön ja vanhojen kulttuuriympäristöjen säilyminen.

## 9 ILMASTOPOLITIikka

Suomi osallistuu aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön ympäristöhaasteiden ratkaisemiseksi.

YK-tasolla pyritään sitovaan ja vaikuttavaan ilmastopimukseen, joka ottaa huomioon luonnon monimuotoisuuden ja muut kestävä kehityksen tavoitteet ja jolla maapallon ilmaston lämpeneminen voidaan rajoittaa kahteen asteeseen.

Selvitetään, mitä vaikutuksia olisi EU:n tavoitteella vähentää päästöjä 30 prosenttia vuoden 1990 tasosta vuoteen 2020 mennessä. Selvityksessä tarkastellaan tavoitteen muuttamisen aiheuttamia kustannusvaikutuksia, yhteiskunnallisia hyötyjä, vaikutuksia kilpailukykyyn ja yhteensopivuutta kahden asteen tavoitteen kanssa huomioon ottaen muiden EU-maiden sitoumukset. Hallitus päättää vuoden 2012 loppuun mennessä tukea EU:n siirtymistä 30 prosentin tavoitteeseen, jos selvitykset antavat siihen edellytyksen.

Hallitus edistää määrätietoisesti EU:n energiatehokkuustavoitteiden saavuttamista. Vuonna 2013 laaditaan väliarvio tavoitteen toteutumisesta Suomessa ja sen saavuttamisen edellyttämistä mahdollisista lisätoimista.

Taloudellinen tapa edetä kohti vähintään 80 % päästötavoitetta vuoteen 2050 mennessä on hyvissä ajoin ohjata energiantuotannon ja -käytön investointeja energiatehokkuuden parantamiseen ja uusiutuvan energian käyttöönottoon. Ilmastopoliittikan valmistelussa ja päätöksenteossa selvitetään talous-, työllisyys- ja tulonjakovaikutukset.

Ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi hallitus laatii pitkän aikavälin ilmastopoliittisen EU-strategian. Suomen tulee vaikuttaa Euroopan unionin politiikkaratkaisuihin niin, että Euroopan unionin alaisten toimijoiden kilpailuasema säilyy kohtuullisena suhteessa alueen ulkopuolisiin toimijoihin eikä EU:n sisäinen kilpailutilanne vääristy.

Hallitus edistää Suomen mahdollisuuksia selviytyä ja hyötyä edessä olevista energia- ja ilmastohaasteista. Panostamalla ilmasto- ja ympäristötekniikan tutkimukseen, tuotekehitykseen ja soveltamiseen sekä alan palveluihin ja osaamiseen vahvistetaan Suomen mahdollisuutta kehittyä vähäpäästöisten ratkaisujen kärkimaaksi. Vahvistetaan pohjoismaista yhteistyötä ilmastopoliittikan alalla.

Pitkän aikavälin tavoitteena on hiilineutraali yhteiskunta, johon päästään noudattamalla strategioiden pohjalta laadittavaa tiekarttaa kohti vuotta 2050 energiatehokkuuden nostamiseksi ja uusiutuvien energiamuotojen käytön tehostamiseksi.

Suomi tukee EU:ssa hiilinielujen laskentatapaa, joka perustuu luonnontieteelliseen hiilinielujen todellisten muutosten seurantaan ja turvaa Suomessa metsän kestävä talouskäytön. Tavoitteena on oikeudenmukainen järjestelmä ilmastonmuutoksen hillitsemiseen globaalisti.

Hallitus tunnustaa ilmastonmuutoksen vaikutusten epätasaisen jakautumisen globaalisti sekä ilmastonmuutoksen ja köyhyyden välisen ongelmallisen suhteen. Suomi osallistuu kansainväliseen ilmastorahoitukseen sitoumustensa mukaisesti. Hallitus tukee ilmastopoliittikan koordinoimista kehityspoliittikan kanssa ja tutkii mahdollisuuksia ottaa käyttöön innovatiivisia rahoitusinstrumentteja ilmastopoliittikan toteuttamiseksi.

Hallitus asettaa ministerityöryhmän päivittämään kansallisen ilmasto- ja energiastrategian vuoden 2012 loppuun mennessä. Perustetaan ilmasto- ja energiapoliittisen tulevaisuusselonteon mukaisesti monitieteellinen ja riippumaton ilmastopaneeli seuraamaan strategian toteutumista ja vaikuttavuutta. Ilmastopaneeli valmistelee hallituksen käyttöön ohjeelliset päästöbudjetit, joilla voidaan edetä kohti pitkän aikavälin kestävää päästötasoa. Ilmastopaneeli neuvoo hallitusta päästöbudjettien määrittämisessä ja tarkistamisessa, seuraa niiden toteutumista sekä antaa suosituksia toimista päästöjen vähentämiseksi. Saatujen kokemusten ja selvitysten perusteella hallitus valmistelee esityksen ja tekee erillisen päätöksen ilmastolain säätämisestä ohjaamaan päästökaupan ulkopuolella syntyvien päästöjen vähentämistä.

## 10 KUNTAPOLITIikka JA HALLINNON KEHITTÄMINEN

Hallituksen kuntapolitiikan tavoitteena on turvata laadukkaat ja yhdenvertaiset kunnalliset palvelut asiakaslähtöisesti koko maassa, luoda edellytykset kuntien taloutta vahvistavalle kehittämistoiminnalle ja yhdyskuntarakenteen eheyttämiseksi sekä vahvistaa kunnallista itsehallintoa ja paikallista demokratiaa.

Hallituksen kuntapolitiikka luo edellytyksiä julkisen talouden kestävyysvajeen kaventamiselle sekä varautumiselle ikääntymisestä seuraavalle palvelujen kasvavalle kysynnälle. Kuntatalouden vakautta ja kestävyyttä edistetään uudistamalla kunta- ja palvelurakenteet, vahvistamalla kuntien tulopohjaa, parantamalla kunnallisen toiminnan tuottavuutta ja vaikuttavuutta sekä rajoittamalla kuntien tehtävien laajentamista.

Hallitus toteuttaa koko maan laajuisen kuntauudistuksen, jonka tavoitteena on vahvoin peruskuntiin pohjautuva elinvoimainen kuntarakenne. Vahva peruskunta muodostuu luonnollisista työssäkäyntialueista ja on riittävän suuri pystyäkseen itsenäisesti vastaamaan peruspalveluista vaativaa erikoissairaanhoidon ja vastaavasti vaativia sosiaalihuollon palveluja lukuun ottamatta. Vahva peruskunta kykenee tulokselliseen elinkeinopolitiikkaan ja kehittämistyöhön sekä voi tehokkaasti vastata yhdyskuntarakenteiden hajautumiskehitykseen.

Kuntarakenteen eheytyessä ja vahvistuessa tarve kuntien välisille yhteistoimintarakenteille vähenee, mikä selkeyttää ja yksinkertaistaa hallintoa ja vahvistaa paikallista demokratiaa.

Kuntauudistuksella luodaan palvelurakenne, jossa valta ja vastuu palveluiden järjestämisestä ja rahoituksesta ovat yhdellä, riittävän laajaan asukas- ja osaamis pohjaan perustuvalla taholla. Vahva ja itsenäinen kunta kykenee hallitsemaan markkinoita palveluiden tuotantotapojen monipuolistuessa ja vastaamaan vaatimuksiin asukkaiden valinnanvapauden lisäämisestä.

Hallitus määrittelee kuntauudistuksen tarkemmat kriteerit ja etenemisen vuoden 2011 loppuun mennessä. Annettava rakennelaki korvaa voimassa olevan puitelain.

Uudistusta ohjaavassa lainsäädännössä otetaan käyttöön kuntauudistusta edistäviä välineitä. Tavoitteena on mm. poistaa lainsäädännöstä sekä kuntatalouden rahoitusjärjestelmistä kuntaliitoksia vaikeuttavat tekijät.

Hallitus ohjaa kuntauudistuksen etenemistä ja käynnistää koko maan kattavan selvityksen kullekin alueelle tarkoituksenmukaisesta kunta- ja palvelurakenteesta.

Kunta- ja palvelurakenteen uudistamisessa otetaan huomioon alueiden erilaisuus, kuten kasvukeskusten erityispiirteet, harva asutus, pitkät etäisyydet, saaristoisuus ja kielelliset olosuhteet.

Kansallisen kilpailukyvyyn ja kasvupotentiaalin kannalta kunta- ja palvelurakennereformien merkitys korostuu metropolialueella.

Hallituksen päämääränä on, että vahvojen peruskuntien ulkopuolisilla syrjäisillä alueilla palvelurakenne uudistetaan siten, että palvelut on koottu ohjatusti riittävän suuriksi kokonaisuuksiksi tukeutuen vahvojen peruskuntien palvelurakenteeseen vastuukuntamallilla.

Kainuun maakunnan mahdollisuudet muusta maasta poikkeavaan hallintomalliin ratkaistaan erikseen kuntauudistuksen edetessä.

Sote-järjestämis lain ja muiden sektorilakien valmistelu sovitetaan yhteen valtakunnalliseen kuntauudistukseen sekä aikataulullisesti että sisällöllisesti.

Suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään turvataan.

Henkilöstön asema muutosprosesseissa turvataan nyky lainsäädännön tasoisena.

Kuntarakenneuudistus muodostaa perustan kuntalain kokonaisuudistukselle. Kuntalain uudistuksessa tarkastellaan uusien kuntahallinnon rakenteiden ja kuntien muuttuvan toimintaympäristön näkökulmasta erityisesti kunnan talouden sisäistä ohjausta, kuntien johtamisjärjestelmiä, luottamushenkilöiden asemaa, kuntalain ja erityislakien välistä suhdetta, kunnanosahallintoa sekä kuntien ja markkinoiden välistä suhdetta. Kuntalain uudistamisen tueksi kootaan parlamentaarinen seurantaryhmä.

Kuntien roolia julkishallinnon keskeisenä toimijana ja rajapintana kansalaisiin vahvistetaan. Valtio-kunta-neuvottelumenettelyä kehitetään niin, että kunnille mahdollisesti siirrettävien tai annettavien tehtävien kustannus- ja vaikutusarviointia parannetaan. Peruspalveluohjelman pitkäjänteisyyttä, sitouvuutta ja ohjausvaikutusta vahvistetaan tavoitteena kuntatalouden nykyistä parempi ennakointi.

Uusien ja nykyisten tehtävien ja veloitteiden lisäämistä ja laajentamista kunnille rajoitetaan ja niille osoitetaan valtion rahoitusosuutena yli puolet todellisista kustannuksista. Valtion ja kuntien väliset tehtävien siirrot toteutetaan kustannusneutraalisti. Vastuu ammattikorkeakoulujen perusrahoituksesta siirretään valtiolle. Arvioidaan mahdollisuudet vähentää kuntien veloitteita.

Kuntien kykyä selvitä tehtävistään ja veloitteistaan pääosin omalla verotulorahoituksellaan edistetään. Kuntien yhteisövero-osuus maksetaan viidellä prosenttiyksiköllä korotettuna vuosina 2012 ja 2013. Kunnallisverotuksen verovähennyksistä johtuvaa kuntien rasitetta pyritään siirtämään valtion vastuulle nimellisen ja todellisen kunnallisverotason eron kaventamiseksi. Veromuutoksista kuntien tuloihin aiheutuvat muutokset kompensoidaan täysimääräisesti. Kunnallisverotuksen verovähennyksiä kompensoidaan kuntakohtaisesti pääasiassa verojärjestelmän kautta. Hallitus tähtää siihen, että kiinteistöveron osuus kuntien verotuloista kasvaisi vaalikauden aikana. Kiinteistövero siirretään verotulojen tasauksen ulkopuolelle.

Valtionosuusjärjestelmä uudistetaan osana kuntarakenneuudistusta. Järjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään. Järjestelmän kannustavuutta parannetaan.

Eriytyisen vaikeassa asemassa olevien kuntien arviointimenettelyä jatketaan tehostetusti niin, että valtioneuvostolle säädetään mahdollisuus päättää toimenpiteistä, mikäli arviointimenettely ei johda ratkaisuun kunnan peruspalveluiden ja niiden rahoituksen turvaamiseksi.

Kuntarahoitus Oyj:n asema kuntien lainoituksen järjestäjänä ja valtion tukeman asuntotuotannon lainoittajana turvataan.

Vahvoilla peruskunnilla luodaan edellytykset kuntien riittävälle omalle palvelutuotannolle ja kuntien kyvyille hallita palvelumarkkinoita yhdenvertaisten palvelujen saatavuuden ja palvelutuotannon eheyden varmistamiseksi. Edistetään palveluiden järjestämis- ja tuotantovastuun selkeyttämistä ja eriyttämistä kunnissa. Yksityinen ja kolmas sektori täydentävät kuntien palveluja lainsäädännön puitteissa. Palveluja tulee voida räätälöidä paikallisten tarpeiden mukaan. Kolmannen sektorin ja seurakuntien osaamista ja kokemuksia hyödynnetään.

Selkeytetään julkisen sektorin harjoittaman elinkeinotoiminnan pelisääntöjä. Määritellään selkeä raami kuntien, kuntayhtymien, kuntien liikelaitosten ja muiden kuntien omistamien toimintayksiköiden harjoittamalle ja markkinoilla yritysten kanssa kilpailevalle elinkeinotoiminnalle. Edistetään hyvinvointipalvelumarkkinoiden kehittymistä kuntien palvelutarpeita tukeviksi.

Uudistetaan hankintalakia suorahankintamahdollisuuksien lisäämiseksi sekä työllisyys, sosiaalisten ja muiden laatutekijöiden huomioon ottamiseksi nykyistä paremmin kilpailutusten yhteydessä. Uudistuksella edistetään palvelumarkkinoiden toimivuutta. Nostetaan kansallisia kynnysarvoja lähemmäksi EU-direktiivitasoja. Tehostetaan harmaan talouden torjuntaa kuntien palveluja järjestettäessä.

Hallitus käynnistää yhdessä valtion eri toimijoiden, kuntien ja työmarkkinajärjestöjen kanssa yhteisen kuntatuottavuuden ja tuloksellisuuden kehittämiskampanjan, jonka yhteydessä luodaan kuntapalvelujen laadun ja vaikuttavuuden arvioimiseksi kestävä kuntatuottavuuden mittaristo. Luodaan yhteinen tietopohja laadun ja vaikuttavuuden edistämiseksi palveluita arvioitaessa. Kannustetaan parhaiden käytäntöjen jakamista ja käyttöönottoa yli kunta- ja sektorirajojen.

Kuntien kustannuslaskentaa kehitetään todellisten yksikkökustannusten arvioimiseksi ja avaamiseksi asiakkaille, palveluiden kehittämiseksi ja kustannustietoisuuden lisäämiseksi. Palveluiden kustannusten ja laadun vertailua sekä läpinäkyvyyttä kehitetään mm. selvittämällä ja edistämällä sitä tukevia käytäntöjä ja kokeiluja.

Lisätään asukkaiden valinnanmahdollisuuksia hakeutua kunnallisiin palveluihin yli kuntarajojen.

Selvitetään tarpeet uudistaa kotikuntalaki niin, että itsenäisesti asuvien, avohuollon piirissä olevien henkilöiden oikeus valita kotikunta toteutuu.

Jatketaan ja lujitetaan metropolipolitiikkaa tavoitteena vahvistaa seudun kansainvälistä kilpailukykyä ja tasapainoista kehitystä koko maan suotuisan kehityksen edistämiseksi sekä metropoliseudun erityishaasteiden lievittämiseksi. Aiesopimuskäytäntöä vahvistetaan ja sen sitovuutta parannetaan. Erityistä huomiota kiinnitetään alueellisen segregaatian estämiseen sekä uusien toimintamallien kehittämiseen maahanmuuttajataustaisen väestön kotouttamisen ja työllistämisen edistämiseksi.

Valtion ja suurten kaupunkiseutujen aiesopimusmenettelyä vahvistetaan erityisesti maankäytön, asumisen, liikenteen osalta. Näin tuetaan yhdyskuntarakenteen eheytymistä, kestäväää kehitystä ja sosiaalista eheyttä.

## Hallinnon kehittäminen

Kansalaisten oikeus hyvään hallintoon turvataan koko maassa. Kansalaisten ja yritysten hallinnollista taakkaa vähennetään. Hallinnon läpinäkyvyyttä ja vaikuttavuutta parannetaan. Turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön palvelut omalla kielellään yhtäläisin perustein koko maassa hallinto- ja aluerajoja muutettaessa.

Hallinto rakentuu eduskunnan alaiseen valtionhallintoon ja kuntien valtuustojen alaiseen kunnallishallintoon.

Selvitetään tarve metropolialuetta koskevalle erilliselle laille.

Hyvällä henkilöstöpolitiikalla ja kannustavalla sekä osallistavalla työilmapiirillä parannetaan tuottavuutta ja luodaan edellytyksiä henkilöstön jaksamiselle ja työhyvinvoinnin edistämiseksi työvoiman riittävän saatavuuden turvaamiseksi. Tuottavuutta parannetaan kehittämällä johtamista ja esimiesosaamista sekä lisäämällä työntekijöiden osaamista ja aitoja osallistumismahdollisuuksia. Tuottavuutta ja tuloksellisuutta parantavien uudistusten yhteydessä huolehditaan palveluiden saatavuudesta, laadusta ja vaikuttavuudesta. Henkilöstön mahdollisuuksia vaikuttaa omaan toimintaansa ja siitä muodostuviin kustannuksiin parannetaan. Julkishallinnon työntekijöiden työmarkkinakelpoisuutta ja kykyä ns. sisäiseen yrittäjyyteen vahvistetaan tarkoittaen kannustimia vastuunottoon, tuloksellisuuteen ja omatoimisuuteen.

Nykyinen valtionhallinnon tuottavuusohjelma korvataan uudella vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmalla, josta hallitus sopii vaalikauden kehyksestä päätettäessä. Tuloksellisuus syntyy aidosti tuottavuutta lisäävin toimenpitein. Tavoitteena on, että työ muuttuu samalla työntekijälle mielekkäämmäksi, asiakkaat kokevat palvelun laadun paremmaksi ja työn yhteiskunnallinen vaikuttavuus nousee. Mittaluokaltaan toimintojen tehokkuuden lisäämiselle asetetut tavoitteet säilytetään taloudelliselta kokonaisvaikutukseltaan ennallaan. Valtion henkilöstöpolitiikassa hyödynnetään eläköitymisen ja tehtäväraenteen läpikäyntien myötä syntyvät mahdollisuudet. Uuden ohjelman puitteissa varmistetaan, että henkilöstömäärään liittyvät ratkaisut eivät missään tapauksessa johda julkisen hallinnon kokonaistuottavuuden heikentymiseen.

Valtion työnantajapolitiikan kehittämisen tavoitteena on kilpailukykyyn vahvistaminen työnantajana. Hallitus hyväksyy periaatepäätöksen henkilöstön asemasta organisaatioiden muutostilanteissa. Valtionhallinnon sisäisten työmarkkinoiden toimivuus varmistetaan. Valtion yhteistoimintalaki uudistetaan ja virkamieslakia täydennetään muutosturvaa vahvistaen.

Julkisen sektorin tuottavuutta lisätään hyödyntämällä nykyistä tehokkaammin tiedolla johtamista, yhteensopivia tietojärjestelmiä ja kokoamalla julkishallinnon tietohallintoa ja hankintojen rahoitusta yhteen. Lisätään julkishallinnon tietojen yhteiskäyttöä.

Julkishallinnon sähköistä asiointia ja palveluita kehitetään asiakaslähtöisesti. Sähköisten palveluiden esteettömyys turvataan ja ikääntyvän väestön erityistarpeet huomioidaan.

Julkiset tietoaineistot saatetaan koneluettavassa muodossa avoimesti saataville ja jatkokäytettäviksi.

Valtion ICT-palvelukeskusten toimialariippumattomat tehtävät kootaan yhteen.

Tietojärjestelmien yhteentoimivuuden edistämiseksi julkishallinnossa käytetään avoimia standardeja, joilla määritellään tietosisältöjen ja tietoteknisten rajapintojen yhdenmukaisuus. Noudatetaan yhteistä kokonaisarkkitehtuuria ja hyödynnetään yhteisiä tietopalustoja sekä yhteisiä sähköisen asiointin palvelualustoja ja palveluita.

Avoimen ja suljetun lähdekoodin ohjelmistoja kohdellaan hankinnoissa teknologianeutraalisti.

Sähköisten palvelujen kehittämiseksi selkeytetään ja helpotetaan tietojenluovutuskäytäntöjä tietosuojaa ja yksityisyyden suojaa vaarantamatta.

Kriittisten tietosisältöjen tietoturvallisuus varmistetaan kotimaisin ratkaisuin.

Julkisella sektorilla edistetään verkkolaskutukseen siirtymistä.

Valtion toimintojen alueellistamisen laatua ja kustannustehokkuutta arvioidaan. Arvioinnin perusteella alueellistamista voidaan jatkaa kokonaistaloudellisin perustein toimintojen uudelleenorganisoinnin tai uusien toimintojen perustamisen yhteydessä. Alueellistamisessa huomioidaan alueiden omat vahvuudet sekä hyvä henkilöstöpolitiikka.

Valtion keskushallinnon uudistamistarpeista käynnistetään selvityshanke.

Valtion aluehallinnon toiminnan yhdenmukaisuutta maan eri osissa vahvistetaan. Ohjausjärjestelmässä huomioidaan maakuntaohjelmien mukainen alueiden oma tahtotila.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonta siirretään VALVIRA:an.

Luodaan koko maassa kuntatasolle kattava yhteispalvelupisteiden verkko. Määritellään jokaisessa yhteispalvelupisteessä vähintään etäpalveluna saatavilla olevat valtion, kuntien ja eri viranomaisten palvelut.

Selvitetään kuntien mahdollisuudet toimia yhteispalvelupisteiden vastuuviranomaisena ja ainoana keskeisenä asiakasrajapintana julkisiin palveluihin.

Laaditaan toimintaohjelma lainsäädännön, viranomaisviestinnän ja asiointin kielen kehittämiseksi.

# 11 OMISTAJAPOLITIikka

Omistajapolitiikkaa kehitetään ja valtion omistajaohjausta vahvistetaan. Valtio sitoutuu omistamiensa yritysten omistaja-arvon pitkäjänteiseen kasvattamiseen. Omistajapolitiikan lähtökohtana on yhteiskunnallisesti ja liiketaloudellisesti kestävä tulos. Tavoitteena on vahvistaa ja vakauttaa kotimaista omistusta kansallisesti tärkeissä yhtiöissä.

Valtion aktiivisella omistajapolitiikalla tuetaan kasvua ja työllisyyttä edistämällä näin yhteiskunnan kokonaisuutta. Omistajapolitiikalla voidaan tukea hallittua elinkeinorakenteen uudistamista ja yhteiskunnallisesti kestävästä kehityksestä ottaen huomioon myös työntekijöiden aseman turvaamisen muutoksessa.

Valtion omistajayhtiö Solidiumin toiminta on tärkeää pyrittäessä pitkäjänteiseen omistamiseen ja joustavaan reagointiin. Tavoitteena on pitkäjänteinen ja valtiolle vuotuista tuottoa tuottava omistaminen. Solidiumin omistajasalkun rakennetta kehitetään kotimaisen omistuksen varmistamiseksi ja vahvistamiseksi sekä omistuksen arvon kasvattamiseksi. Osakkeiden mahdollisesta myynnistä saatavia tuottoja käytetään myös uuden kasvun luomiseksi tarvittaviin hankkeisiin ja investointeihin.

Valtion omistajapolitiikkaan kuuluu laajasti ottaen myös uusien kasvualojen edistäminen ja liikenne- ja muun elinkeinotoiminnan kannalta tärkeän ja muun keskeisen infrastruktuurin ylläpitäminen. Selvitetään erikseen infra- ja liikenneinvestointien toteutumisen pitkäjänteisyyden turvaamiseksi uusia rahoitusratkaisuja ja yhteistyömahdollisuuksia.

Valtion koko omaisuusvaranto on yhteen laskettuna erittäin suuri. Kokonaisuuden hallitsemiseksi ja ohjattavuuden turvaamiseksi selvitetään tarvittavat koko valtion omaisuusvarantoa koskevat koordinaatiota ja päätöksentekoa vahvistavat toimenpiteet.

Yhteiskunnallisesti tärkeiden liiketaloudellisesti toimivien valtionyhtiöiden toimintaedellytykset varmistetaan.

Erityistehtävayhtiöiden hallinnointia ja ohjausmalleja kehitetään. Valtionyhtiöiden mahdollisissa osakemyynneissä huomioidaan mahdollisuuksien mukaan myös yksittäiset kansalaiset.

Valtion tavoitteena omistajana on henkilöstöä arvostava pitkäjänteinen henkilöstöpolitiikka ja toimiva yhteistyö henkilöstöjärjestöjen kanssa. Henkilöstön kuuleminen ja osallistuminen yrityksen päätöksentekoon vallitsevien käytäntöjen mukaisesti vahvistaa yrityksen kehittämistä ja tuloksellisuutta. Valtion omistamilta yrityksiltä edellytetään avoimuutta ja eettisten periaatteiden noudattamista henkilöstö- ja ympäristöasioissa. Lähtökohtana tulee olla toimialan parhaiden käytäntöjen noudattaminen. Valtio edistää omistamissaan yhtiöissä sukupuolten välistä tasa-arvoa pyrkien suunnitelmallisesti turvaamaan riittävä naisten edustus valtio-omisteisten yhtiöiden hallituksissa.

Valtion lähtökohtana omistajana on, että johdon palkkauksessa ja palkitsemisessa noudatetaan pitkäjänteiseen tulokseen ja yrityksen kokonaisuuden menestykseen perustuvia kriteerejä ja kohtuullisuuden periaatteita. Palkitsemisen tulee olla oikeudenmukaista siten, että myös muuta henkilöstöä motivoidaan ja palkitaan joko henkilöstörahoitusten kautta tai muutoin.

Valtion erityisrahoitusyhtiöt ja -laitokset varmistavat viennin rahoitusta, voivat liiketoiminnassaan ottaa yksityisiä toimijoita suurempia riskejä ja tukevat yritysten toiminnan käyntiinlähtöä ja kasvua. Erityisesti markkinahäiriötilanteissa ja taloudellisessa taantumassa valtion suhdannerahoituksen merkitys on suuri. Valtio huolehtii omien erityisrahoitusyhtiöidensä omistajaohjauksesta siten, että yritysten rahoitusjärjestelmä on toimiva ja kansainvälisesti kilpailukykyinen.

Valtio noudattaa omistajaohjauksessaan osakeyhtiölain mukaista tehtävien ja vastuiden jakoa yhtiön toimielinten ja omistajan välillä. Valtion omistajapolitiikkaa koskevat valtioneuvoston periaatepäätökset tarkistetaan. Omistajapolitiikan vastuunjako jatkuu nykyisellään ja sen mukaisesti markkinaehtoisten yhtiöiden omistajaohjaus on keskitetty valtioneuvoston kanslian alaiseen omistajaohjausyksikköön.

# LIITTEET

## Liite 1 Verotuksen muutokset, vaikutus verokertymään

### TULOVEROTUS

Työn verotus ei vaalikauden aikana kiristy.

Kunnallisverotuksen perusvähennys - 200 milj. euroa

Työtulovähennys - 200 milj. euroa

Asuntovelan korkovähennys:  
vuonna 2012: - 15 %, vuosina 2013 ja 2014: - 5 %/v + 150 milj. euroa

Kotitalousvähennys:  
enimmäismäärä 2 000 euroa ja korvausprosentti 45 % + 150 milj. euroa

### YHTEISÖVERO

Verokannan alentaminen 26 %:sta 25 %:iin - 200 milj. euroa

Kuntien yhteisövero-osuus maksetaan 5 %-yksiköllä korotettuna vuosina 2012 ja 2013.

### PÄÄOMA-, PERINTÖ- JA LAHJAVERO SEKÄ OSINKOJEN VEROTUS

Pääomatulot:  
verokannan nosto 28 %:sta 30 %:iin + 100 milj. euroa  
veron porrastus 32 %, yli 50 000 euroa + 50 milj. euroa

Perintö- ja lahjavero:  
uusi porras 16 %, yli 200 000 euroa + 40 milj. euroa  
sukupolvenvaihdosten verohuojennukseen ei muutoksia

Listamattomien yritysten osinkovero:  
ns. osinkokaton alentaminen 60 000 euroon + 50 milj. euroa

### ARVONLISÄVERO

Sanoma- ja aikakauslehtien tilaukset: 9 % + 83 milj. euroa

### ENERGIAVEROTUS

Turpeen veron maltillinen korotus + 20 milj. euroa

Maatalouden energiaveron palautuksen muutos + 20 milj. euroa

Windfall-vero + 170 milj. euroa

Energiaveroleikkurin kehittäminen EU-minimin mukaiseksi - 120 milj. euroa



## LIIKENTEEN VEROTUS

### Autovero:

huomioidaan vähäpäästöisyys tekniikkaneutraalisti  
veropohjan laajentaminen matkailuautoihin + 30 milj. euroa

Ajoneuvovero, käytön painottaminen verotuksessa + 70 milj. euroa

Liikenteen polttonesteiden portaittainen veronkorotus + 250 milj. euroa

## MUUT VALMISTEVEROT

Alkoholin ja tupakan verotus + 150 milj. euroa

Makeis- ja virvoitusjuomavero:  
veropohjan laajennus ja tason korotus + 100 milj. euroa

## LISÄKSI

Jätevero + 20 milj. euroa

### Arpajaisvero:

veron korotus 2 prosenttiyksiköllä ja Fintoton nosto samalle  
verotasolle muiden peliyhtiöiden kanssa + 34 milj. euroa

Harmaan talouden torjunta + 300 milj. euroa

Pankkivero + 170 milj. euroa

Kemera-tuen verovapauden poisto + 20 milj. euroa

Kokeilu työnantajan alennetusta sotu-maksusta poistetaan + 7 milj. euroa

Sokeri-, pakkaus-, maa-aines- ja uraaniveroista tehdään selvitys ja niiden käyttöönotosta päätetään  
puolivälitarkastuksen yhteydessä.

**YHTEENSÄ** + 1,26 mrd. euroa/ vuosi

## Liite 2 Menojen muutokset

### MENOJEN UDELLEENKOHDENNUKSET

#### Nuorisotyöttömyyden ja pitkäaikaistyöttömyyden torjunta

1. Toteutetaan nuorten yhteiskuntatakuu niin, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta.

Määrärahaa voidaan käyttää työllistämistoimien lisäksi myös opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan ammatillisen koulutuksen opiskelijapaikkoihin, oppisopimuskoulutukseen, työpajatoimintaan ja/tai etsivään nuorisotyöhön.

*Nuorille kohdennettujen työllisyyttä edistävien toimien lisäys 60 milj euroa/vuosi.*

2. Perusopetuksen laatua parannetaan pienentämällä ryhmäkokoja, lisäämällä aamu- ja iltapäivätoimintaa, vakiinnuttamalla kerhotoimintaa, vahvistamalla opintojen ohjausta ja opiskeluhoitoa sekä edistämällä opettajien täydennyskoulutusta.

*Yhteensä lisäystä 34,6 milj. euroa /vuosi ikäluokkien pienentymisen tuomien lisäresurssien ohella.*

3. Pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseksi käynnistetään hallituskauden kestävä määräaikainen kokeilu, jossa viimeistään 12 kuukauden työttömyyden jälkeen työllisyyden hoidon päävastuu siirretään kunnalle tai kunnille yhteisvastuullisesti. Jokaisen työttömän työllistymismahdollisuudet kartoitetaan ja edistymistä seurataan aktiivisesti. Kokeilu toteutetaan erilaisissa kunnissa. Kunnille varataan kokeilua varten riittävät resurssit. Aktiivipalveluiden järjestäminen on oltava kannustavaa siten, että valtion rahoitusosuus kasvaa palveluiden mukaan. Kokeilun tulosten pohjalta tehdään päätökset kuntien ja valtion välisestä työnjaosta työllisyyden edistämiseksi.

*Kokeilua varten varataan määrärahaa 20 milj. euroa/vuosi.*

4. Pitkäaikaistyöttömien osallistumista palkkatukityöhön, koulutukseen ja muihin palveluihin lisätään.

Työvoiman palvelukeskusten toimintamallin laajentaminen koko maahan  
Työpankkikokeilu laajennetaan valtakunnalliseksi.  
Muiden työllisyystoimien lisääminen

*Yhteensä 20 milj euroa/vuosi.*

Tarkempi määrärahajako ja toimenpiteet vuodelle 2012 päätetään budjettiriihessä.

#### Perusturvan parantaminen

1. Työttömyysturvan peruspäiväraha ja työmarkkinatuen korotus 100 eurolla kuukaudessa

*Yhteensä 227 milj. euroa/vuosi.*

2. Yleisen asumistuen uudistaminen: mm. tulo- ja omaisuuden korottaminen, omavastuiden alentaminen ja hyväksytyjen enimmäisasumismenojen korottaminen.

*Yhteensä 48 milj. euroa/vuosi.*

3. Toimeentulotuen perusosan korottaminen noin 6 %:lla ja kohdentamalla erityistä tukea yksinhuoltajille.

*Yhteensä 44 milj. euroa/vuosi.*

4. Opintotuen sitominen indeksiin 1.9.2014 lähtien.

*Vuonna 2015 15 milj. euroa.*

YHTEENSÄ 334 milj. euroa vuonna 2015.

#### Sosiaali- ja terveystalouden kehittäminen

Sosiaali- ja terveystalouden lakisäätökehittäminen:

mm. vanhuspalvelulaki, vammaispalvelut, perhehoito, lastensuojelu, palvelurakenteen kehittäminen, perusterveydenhuollon vahvistaminen, oppilashuolto ja lapsiperheiden kotipalvelut.

*Yhteensä 145 milj. euroa /vuosi.*

#### Työllisyyttä ja kasvua edistävä toimet

Harmaan talouden torjunta: 20 milj. euroa/vuosi.

Ulkovartiolaiva: n. 10 milj. euroa/vuosi.

Raideliikenne: 35 milj. euroa/vuosi.

Kasvupanostukset 35 milj. euroa/vuosi jakautuen:

Finnveran riskinottokehyksen vahvistaminen 18 milj. euroa/vuosi

vihreä talous 8,5 milj. euroa/vuosi

tutkimusinfra 8,5 milj. euroa/vuosi

Lisäksi:

Panostus kaivosrahastoon Teollisuussijoituksen kautta (30 milj. euroa, kertaluonteinen)

Uusien vuokra-asuntojen korkotukilainojen omavastuukoron puolittaminen vuoden 2014 loppuun saakka.

#### Ympäristön ja luonnon suojelua edistävät toimet:

Itämeren suojelu: 5 milj. euroa/vuosi.

Metsähallituksen luontopalvelut: 3 milj. euroa/vuosi.

Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot:

Metson jatko, vanhat suojeluohjelmat ja soiden suojelu 15 milj. euroa/vuosi.

## **MENOSÄÄSTÖT**

vaikutus valtion menoihin vuositasolla vuonna 2015

### **PÄÄLUOKKA 23: VALTIONEUVOSTO**

Puoluetuki - 2 milj. euroa

Valtioneuvoston jäsenten palkkiota alennetaan 5 prosentilla. Hallitus antaa eduskunnalle esityksen ministerinpalkkiolain määräaikaisesta muuttamisesta.

### **PÄÄLUOKKA 24: ULKOMINISTERIÖ**

Ulkoasiainhallinto - 6 milj. euroa

Lähialueyhteistyö - 8 milj. euroa

Kehitysyhteistyö:  
taso jäädytetään vuosina 2013 ja 2014 - 115 milj. euroa

Hallituskauden puolivälissä ohjataan päästöoikeuksien huutokaupasta saatuja tuloja ilmastorahoitukseen ja kehitysyhteistyöhön. Tässä yhteydessä tavoitteena on kehitysyhteistyön BKTL-osuuden nousu hallituskaudella.

### **PÄÄLUOKKA 26: SISÄASIANMINISTERIÖ**

Poliisitoimi - 10 milj. euroa

Rajavartiolaitos: rajatarkistusten automatisointi - 2 milj. euroa

Maahanmuuttopolitiikan tehostaminen,  
nopeutetaan viranomaiskäsittelyä - 20 milj. euroa

### **PÄÄLUOKKA 27: PUOLUSTUSMINISTERIÖ**

Puolustusvoimat ja materiaalihankinnat - 200 milj. euroa

### **PÄÄLUOKKA 28: VALTIOVARAINMINISTERIÖ**

Julkisen hallinnon atk-uudistus - 110 milj. euroa

Yhteishankintojen lisääminen - 55 milj. euroa

Hallinnon tilatehokkuus - 10 milj. euroa

Toimintamenosäästöt koko valtionhallinnossa ja toimintatapauudistukset  
keskushallinnossa - 60 milj. euroa

Järjestöjen tuet ja jäsenmaksut koko valtionhallinnossa - 10 milj. euroa

Sektoritutkimuksen uudistaminen  
(ml. sosiaali- ja terveysalan t&k-yksiköt ja Työterveyslaitos) - 4 milj. euroa

Valtionosuudet:  
valtionosuusprosentin tilapäinen muutos - 631 milj. euroa

## PÄÄLUOKKA 29: OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Hallinnonalan rakenteen uudistaminen	- 15 milj. euroa
Perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja taiteen perusopetuksen perustamishankkeet	- 20,3 milj. euroa
Lukioverkon karsiminen	- 30 milj. euroa
Ammatillinen koulutus	- 28 milj. euroa
Ammatillinen lisäkoulutus	- 8 milj. euroa
Oppisopimuskoulutus	- 21 milj. euroa
Ammattikorkeakouluverkon ja rahoitusjärjestelmän uudistaminen	- 51 milj. euroa
Yliopistoindeksin jäädyttäminen 6 kk ajalta	- 27 milj. euroa
Aalto-yliopiston ja muiden yliopistojen lisäraha	- 58,2 milj. euroa
Suomen Akatemia	- 28,6 milj. euroa
Toisen asteen opintojen enimmäistukiajan rajaaminen	- 1 milj. euroa
Veikkaus: siirretään Veikkauksen voittovaroista maksettaviksi Valtion taidemuseon kustannukset säätiöittämissä jälkeen ja nuorisotyön rahoitusta	- 19,5 milj. euroa - 6 milj. euroa
ns. vararahaston ylärajan nosto 200 milj. euroon	

## PÄÄLUOKKA 30: MAA- JA METSÄTALOUSHALLITUS

Maatalouden tukimomenttien säästöt	- 40 milj. euroa
Muiden kuin maatalouden tukimomenttien säästöt	- 50 milj. euroa
Metsähallituksen tuloutuksen lisäys	20 milj. euroa

Vaalikauden aikana osoitetaan MMM:n pääluokasta 20 milj. euroa kehyksiin luettavia lisäsäästökohteita, joilla ei ole välittömiä vaikutuksia viljelijöiden tulotasoon.

## PÄÄLUOKKA 31: LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖ

Väylähankkeet, vuodet 2014 ja 2015	- 20 milj. euroa
Merenkulun tuet	- 20 milj. euroa
TV-lupien tarkastamisesta luopuminen	- 11 milj. euroa

## PÄÄLUOKKA 32: TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ

Aluehallinnon tehostaminen	- 10 milj. euroa
Elinkeinotukien kokonaisuus	- 110 milj. euroa
Uusiutuvan energian tuet	- 25 milj. euroa
Päästötavoitteiden toteutuminen varmistetaan nykypäätöksiä tehokkaammilla ratkaisulla.	
EU-rakennerahastojen kansallisen rahoitusosuuden budjetointi	- 20 milj. euroa

Vaalikauden aikana osoitetaan TEM:n pääluokasta 8 milj. euroa kehyksiin luettavia lisäsäästökohteita.

## PÄÄLUOKKA 33: SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Selvitetään aikuiskoulutustukien kokonaisuutta.

Vuorotteluvapaan korvaustason laskeminen, valtion osuus	- 7,5 milj. euroa
Lisäksi selvitetään vuorotteluvapaajärjestelmän jatkaminen siten, että valtion rahoitusosuus voi vähentyä.	
Sairausvakuutuksen lääkekorvausmenojen vähentäminen	- 113 milj. euroa
Sairausvakuutuksen matkakorvaukset: matkakohtaisen omavastuun korottaminen 14,25 euroon	- 20 milj. euroa
Kaste- ja muu hanketoiminta	- 5 milj. euroa
Terveyden edistäminen	- 2 milj. euroa

## PÄÄLUOKKA 35: YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

Avustukset korjaustoimintaan	- 10 milj. euroa
Energia-avustusten osalta selvitetään mahdollisuus muuttaa lämmitystapamuutosten avustaminen tarveharkintaiseksi.	
Vanhojen hissien korjausavustukset	- 15 milj. euroa

BUDJETTIRIIHESSÄ ERIKSEEN SOVITTAVAT SÄÄSTÖT - 100 milj. euroa

LISÄBUDJETTIVARA 200 milj. euroa/vuosi

YHTEENSÄ 1,25 mrd. euroa/vuosi

### **Liite 3 Yhteisymmärrys euroalueen kriisien hoitamisesta**

Suomen linja euromaiden talouskriisien hoitamisessa muuttuu ja tiukentuu. Suomen kokonaisvastuita osallistumisessa euromaiden pelastamiseen rajataan jatkossa.

Tässä kantalinjauksessa määritetään Suomen linja kokonaisuuteen, joka käsittää neljä asiaa: Portugalin lainaohjelman hyväksymisen ehdot, väliaikaisen Euroopan rahoitus-vakausvälineen (ERVV) sopimusmuutoksen, pysyvän Euroopan vakausmekanismin (EVM) sekä rahoitusjärjestelmän pelisääntöjen muutoksen.

#### **1. Portugalin lainitusohjelma**

Suomi korostaa sijoittajavastuun johdonmukaisesti vahvistamista tukijärjestelyissä. Suomi hyväksyy Portugalin lainitusohjelman edellyttäen seuraavaa:

- Suomi asettaa ehdoksi, että Portugali käynnistää neuvottelut yksityisten lainanantajiensa kanssa näiden pysymiseksi maassa vastineeksi ohjelmasta, samalla tavalla kuin pysyvän Euroopan vakausmekanismin (EVM) ehtoihin on kirjattu.
- Suomi asettaa ehdoksi, että Portugali varmistaa EU-maiden lainojen takaisinmaksua myymällä omaisuuttaan.

#### **2. Väliaikainen Euroopan rahoitusvakausväline ERVV**

Suomen kanta ERVV:n puitesopimuksen uudistamiseen etenkin 440 miljardin euron tosiasiallisen lainakapasiteetin varmistamiseksi:

- Mikäli jokin euromaa pyytää ERVV:ltä lainamuotoista tukea vielä Portugalin jälkeen, on Suomi valmis harkitsemaan tätä vain sillä ehdolla, että Suomi saa takausosuudelleen vakuudet kyseiseltä maalta. Tämä rajaa Suomen tosiasialliset vastuut enintään Portugalin ja sitä edeltävien ohjelmien hyväksymisen mukaiselle tasolle.
- Suomi tulee edellyttämään jo ERVV-järjestelyissä nykyistä kattavampaa velkakestävyyden arviointia.
- Suomen tavoitteena on, että mahdollisten lainamuotoisten tukipakettien yhteydessä valtion toimesta pääomittavissa pankeissa pankkien omistajat ja sijoittajat kantavat vastuunsa.
- Rahoitusjärjestelmän toimivuus tulee kaikissa oloissa varmistaa. Suomen kannan mukaan pankkien taseiden vahvistamista tulee jatkaa ensisijassa yksityisin toimin. Mahdollisen julkisen tuen on oltava avointa, läpinäkyvää ja vastikkeellista.
- edellä esitetyin ehdoin puitesopimukseen esitetyt muutokset ovat hyväksyttävissä.

#### **3. Pysyvä Euroopan vakausmekanismi EVM**

Suomi pitää välttämättömänä, että rahoitusmarkkinoiden kansainväliseen kriisinhallintaan on olemassa mekanismeja paitsi maailmanlaajuisesti (IMF), myös Euroopan mittakaavassa (EVM).

Suomi hyväksyy pysyvän Euroopan vakausmekanismin (EVM) perustamisen seuraavilla ehdoilla:

- EVM:n perustamisen yhteydessä hyväksytään velkajärjestelyä edesauttavat yhteistoimintalausekkeet
- EVM:n lainoilla on ensisijainen asema verrattuna yksityisen sektorin lainoihin.
- EVM täyttää kokonaisuudessaan muutkin Suomen siihen esittämien aiempien kantojen mukaiset pankkien ja sijoittajien vastuuseen liittyvät yksityiskohdat.
- EVM:n rakenne ei saa olla sellainen, että euromaat siirtyisivät valtioiden veloissa yhteisvastuuseen, vaan jokaisen valtion tulee vastata omasta julkisesta taloudestaan ja omista veloistaan.

#### 4. Rahoitusjärjestelmän pelisääntöjen muutos

Suomi katsoo, että vuonna 2008 käynnistyneeseen finanssikriisiin ja nyt esillä olevaan Portugalin sekä jo aiemmin esille tulleiden Kreikan ja Irlannin ongelmiin, on reagoitava laaja-alaisesti, jotta tällaiset kriisit voidaan välttää tulevaisuudessa.

Finanssimarkkinoiden vakauttaminen kestäväällä tavalla edellyttää finanssimarkkinoiden avoimuutta ja riskienhallintaa koskevien toimien nopeata kehittämistä, mukaan lukien pankkien riskinoton rajoittaminen ja valmius rahoitussektoriin kohdistuvien kansainvälisten verojen käyttöönottoon.

Suomi kiirehtii keinotteluluonteiseen toimintaan puuttuvan kansainvälisen rahoitusmarkkinaveron käyttöönottoa mahdollisimman kattavasti maantieteellisesti. Tavoitteena tulee olla globaali vero, mutta ensi vaiheessa kyseeseen voi tulla myös vain EU:n tasolla toimeenpantava järjestelmä.

Niin ikään on tärkeää, että EU:n piirissä valmisteilla olevia rahoitusmarkkinoiden sääntelyhankkeita kiirehditään:

- Suomi omalta osaltaan toimii niin, että komissio tuo kaikki rahoitusmarkkinoiden toiminnan parantamiseen liittyvät esitykset jäsenmaiden ja Euroopan parlamentin käsittelyyn ensi tilassa sen sijaan, että niitä käsiteltäisiin nykysuunnitelmien mukaisesti pitkän ajan kuluessa vaiheittain.
- Suomi katsoo, että pankkien stressitestit tulee toteuttaa realistisesti ja korostaa Euroopan pankki-valvontaviranomaisten roolia testien läpiviennissä ja arvioinnissa.
- Erityisen tärkeää on ottaa käyttöön pankkivero, joka kerää etukäteen varoja mahdollisten kriisien hoitamiseen. Jos tätä ei saada EU-tasolla sovittua, niin Suomi toteuttaa veron kansallisesti.



## **Liite 4 Hallitusneuvottelujen johtoryhmä 17.6.2011 pöytäkirjamerkintöjä**

### **Vaalilainsäädännön uudistus**

Sitoudutaan perustuslain muutokseen siten, että vaalipiirien enimmäismääräksi Manner-Suomessa kirjataan 6–12.

Perustetaan poliittinen työryhmä. Työryhmä tekee vuoden 2011 loppuun mennessä yksimielisen hallituksen esityksen vaalilaista. Hallituksen esityksessä vaalipiirit ovat nykytilanteeseen verrattuna, suhteellisuutta selvästi parantavalla tavalla, tasaisemman suuruiset siten, että:

- Manner-Suomessa on 12 vaalipiiriä,
- Itä-Suomen vaalipiirit järjestetään uudelleen,
- Vaalipiirien uudelleenjärjestäminen voidaan tehdä myös siten, että nykyisiä vaalipiirejä jaetaan,
- Vaalien laskentatapa on d'Hondt,
- Uudistus on voimassa vuoden 2015 eduskuntavaaleissa.

### **Puoluetuki**

Puoluetuesta osoitetaan 10 prosenttia naistoimintaan sekä piirijärjestöjen toimintaan nykyisen 12 prosentin asemesta.

### **Ajatushautomot**

Ajatushautomotoimintaa jatketaan.

### **Viestintätuen arvonlisävero**

Odotetaan verohallinnon uutta yleisohjetta ja oikeuskäytännön muotoutumista. Mahdolliset veroseuraamukset käsitellään tarvittaessa teknisenä tasomuutoksina menokehyksiin.